

לה"ו

מסנת בבא מציעא

תמצות דפי הגמרא
בצורה קלה

ומצורף בסופו מאמר בנושא
חיוב מזוזה בבית שכור

מאת
מאור צוברי - שיעור ג'
ישיבת "מרכז הרב"
תמוז תשס"ט

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת
מרן שר התורה
הרב הראשי לישראל
וראש ישיבת "מרכז הרב"

רבי אברהם אלקנה

ב"ר שלמה זלמן

כהנא שפירא

זצוק"ל זיע"א

נלב"ע ביו"ט ראשון דסוכות ה'תשס"ח

לעילוי נשמת
חנניה יום טוב בן מנחם מנדל הכהן ז"ל

מכתב ברכה מאת מו"ר רה"י
הרב יעקב אלעזר כהנא שפירא שליט"א

ישיבת
מרכז
הרב

YESHIVAT
MERCZAZ
HARAV

מיסודו של מו"ר הרב
אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל
Founded by Harav
Avraham Y. Kook

בס"ד

חשון תשס"ט

מכתב ברכה

תלמידינו היקר והחביב מאור צוברי הי"ו שוקד באהלה של תורה בשיבתנו הק', ורואה בס"ד ברכה בעמלה של תורה, ותלמודו בידו בסיכומים שערך לעצמו על מסכתות ועל ענייני פרשת השבוע, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, ומגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, לזכות את הרבים, בסיכומיו היפים והקצרים, ויישר חילו לאורייתא על פועלו הטוב, ויה"ר שיזכה לישב באהלה של תורה מתוך מנוחת הנפש ושמחה להגדיל תורה ולהאדירה, וימלאו משאלות לבו לטובה במהרה.

בברכה לכבוד התורה ולומדיה,

הרב יעקב שפירא

הרב שבי יהודה (בן דוד) 12

ת.ד. 5010, ירושלים, 91050

טלפון: 02-6524793

פקס: 02-6540356

12 Harav Zvi Yehuda St.

P.O.Box 5010

Jerusalem, 91050

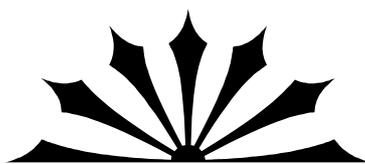
Phone: 02-6524793

Fax: 02-6540356

www.merczaharav.org.il

mercaz@012.net.il

* (ניתנה לחוברת "תורה על הפרשה בצורה קלה" והודפסה גם כאן בהסכמת הרב)

תוכן העניינים

3 מכתב ברכה מאת מו"ר ראש הישיבה

5 ראשית דבר

בבא מציעא בעזרה קלה

8 שנים אוחזין

20 אלו מציאות

30 המפקיד

37 הזהב

47 איזהו נשך

60 השוכר את האומנין

66 השוכר את הפועלים

76 השואל את הפרה

83 המקבל שדה מחבירו

94 הבית והעליה

נספח

98 חיוב מזוזה בבית שכור

ראשית דבר

נודה ד' בכל לבב, שהחיינו וקימנו והגיענו לברך על המוגמר ולראות בחוברת הרביעית בסדרת "בצורה קלה" (והשלישית בסיכומי סוגיות על המסכתות דף אחר דף), המסכמת את סוגיות מסכת בבא מציעא.

לצערנו הרב, אנו נתקלים לעיתים בתופעה, שגם אנשים שלומדים וחוזרים פעמים רבות על הגמרא, אינם יודעים לומר מהן מסקנות ועיקרי הדף. על כן אורנו אומץ, בסייעתא דשמיא, לכתוב חוברות שיסכמו את מסקנות ועיקרי הדף, דבר דבור על אופניו, דף אחר דף.

החוברות שלנו באות לעזור ללומד הרוצה לחזור על תלמודו, אשר לאחר מספר חזרות על הדף, יוכל בעצמו לתמצת את הסוגיא ולראות את מסקנותיה, ולאחר שעושה זאת, יעיין בחוברת בתור סמך ועזר לחזרותיו העצמיות. כולי תפילה ליושב במרומים שהדבר אכן יעזור לאחרים ולנו ותתקיים תורתנו בידינו. אמן כן יהי רצון.

ברוך ד', זיכנו היושב במרומים, להוציא עד היום ארבע חוברות בסדרת בצורה קלה, כאשר אחת מהן היא על התורה וכוללת דברי תורה קצרים וקולעים על כל פרשה ופרשה, ובחוברות על הגמרא הוצאנו בס"ד על מסכת מגילה (כולל מסכת תמיד), מסכת נדרים, וכן חוברת זו על מסכת בבא מציעא. כאשר המטרה היא בעזרת ד' היא להוציא חוברות על כל התלמוד (בשעת כתיבת שורות אלו עובדים אנו על מסכת סנהדרין) ועוד חזון למועד.

כאן המקום לתת שלמי תודה, למו"ר ראש הישיבה הרב יעקב שפירא שליט"א, המדרבן אותי ללא הרף בכתיבה. יהי רצון שד' יוסיף לו כהנה וכהנה רוב נחת, וימשיך בעז"ה להדריך את הישיבה הקדושה בדרך אשר ילכו בה, אמן.

כמו כן ברצוני להודות להורי היקרים, אשר משקיעים את כל כולם בחינוך וגידול, של אחי ושלי. כל אשר לי שלהם הוא. מן המותר לציין, כי חוברת זו ושאר החוברות בסדרה, לא היו יוצאות מבלעדי תמיכתם ועידודם. יהי רצון שירבו אושר ונחת מכל יוצאי חלציהם, ויזכו לכל טוב בבריאות איתנה ונהורא מעליא.

בן יש להודות לר' אהרן שטרן נ"י, שטרח ושכתב את כל החומר הכתוב בחוברת זו, ולצחי קנטור נ"י, שעבד ימים ולילות למען עיצוב, סידור והגהה של חוברת זו. אין מילים בפני להודות להם, יהי רצון שימלא ד' כל משאלותם לטובה וזכות הרבים תעמוד להם ולכל ביתם.

חוברת זו, כמו קודמותיה, יוצאת לעילוי נשמת שמונת הקדושים הי"ד, חבירי וידידי מהישיבה הגבוהה מרכז הרב ומהישיבה לצעירים, שעלו בסערה השמימה בליל ר"ח אדר ב' ע"י צורר ישמעאלי ימ"ש שפגע בהם בתוך קודש הקודשים פנימה. יהי רצון שלא ידעו המשפחות השכולות עוד צער, וירבו בהם השמחות, ונוכה כולנו לראות במהרה בביאת משיח צדקנו ותחית המתים, אמן ואמן.

לא אשכח להודות לד' יתברך שהצילני בדרך נס באותו לילה רע ונמהר; בשהותי מטרים ספורים מבין העוולה המרצח ימ"ש, ולמרות זאת ריחם ד' עלי, ובניסי ניסים הצילני. הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו. מי ימלל גבורות ד' ישמיע כל תהלתו. חסדי ד' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו.

בנוסף לשמונת הקדושים, חוברת זו מוקדשת לעילוי נשמת סבתי מרת מרים בת ר' יצחק ז"ל, ודודי היקרים, שמעון בן צדוק ז"ל וניסים בן צדוק ז"ל.

בורא עולם, אשר יצר את הים ואת היבשה, נתן לנו את ארצנו הקדושה על מנת לבנותה וליישב אותה, תוך ציוויים מפורשים על חיוב הבנייה והאחזות בכל מרחביה, והאיסור למסור חלקים ממנה לידי הגוים.

בימים סבוכים אלו, פורש אני אליו כפיי בתפילה, שיחזק את אחינו המתנחלים בכל מרחבי ארץ קדשנו, בירושלים ובתל-אביב, בגליל ובגולן, בנגב וביהודה, בשומרון ובשרון, ובפרט את הנאחזים במסירות נפש בכל המאחזים החוקיים על פי ציווי ד' האלקי, שלא ניתן לערעור. "יהי רצון... שתעלנו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו" – "תטע אותנו כנטיעה שאינה נעקרת בגבול ארץ ישראל" (ביאור הרוקח). יברך ד' חילם, ופועל ידיהם ירצה, "הן עם לבדד ישכון ובגוים (ועמא-ריקא בכלל) לא יתחשב".

יהי רצון שישלח ד' אורו ואמתו על מנהיגי הצבור, לא יתחשבו בגוים, אלא יכירו וידעו את האמת הפשוטה והברורה כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל על פי תורת ישראל. בכלל הצפיה לישועה השלמה, הצפיה לישועה מהצרות הפרטיות, ואכן אנו מצפים שמנהיגינו יבינו כי התורה היא מפת הדרכים שלנו ואין זולתה. ד' ברחמיו המרובים, יזכנו לשלוט שלטון מוחלט על כל מרחבי ארץ חיינו במהרה בימינו אמן.

מאור צוברי,

שיעור ג', ישיבת מרכז הרב.
קיץ תשס"ט.

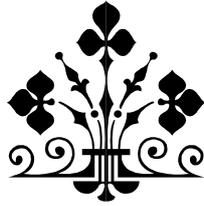

"שְׂגִיאוֹת מִי יָבִין, מִנְסֻתְרוֹת נִקְנִי"

עם התפילה מאת בורא עולם שלא יצא דבר תקלה על ידי, אבקש מאת הקוראים היקרים להודיעני בדברים הנצרכים תיקון. הערות ותיקונים יתקבלו בברכה בשיחות או בהודעות טקסט למספר –

050-5727709

כמו-כן ניתן להשיג את החוברות הקודמות במס' הנ"ל.

שנים אוחזין

דף ב

- משנה "שניים אוחזין בטלית, זה אומר... חולקין בלא שבועה".
- הרישא של המשנה – דהיינו "זה אומר אני מצאתיה..." קאי על מציאה, והסיפא – "זה אומר כולה שלי..." – קאי על מקח וממכר, וצריכא – דאי תנא מציאה, ה"א מציאה היא שהשליכו שבועה עליה, משום דמורה היתר לעצמו ואומר: חבירי לא מחסיר כלום, אלך ואתפוס את המציאה וארויח חצי, אבל במקח וממכר, שאין לומר כך, לא; ואי תנא מקח וממכר, ה"א מקח וממכר הוא שהשליכו שבועה עליו, משום דמורה היתר לעצמו ואומר: חבירי דמים הביא וגם אני, ועכשיו אני צריך, אקח אני וחבירי ילך, יטרח ויקנה במקום אחר, אבל במציאה שאין לומר כך – לא, קמ"ל.
- המציאות של מקח וממכר – ששניהם לקחו מהמוכר והביאו לו מעות, וקיבל המוכר מעות – מאחד מדעתו ומהשני בע"כ – ואינו זוכר ממי לקח זה.
- משנתנו יכולה להסתדר גם עם בן ננס שסובר "כיצד אלו ואלו באין לידי שבועת שווא", שיש לחלק: שבודאי בעלמא איכא למיחש לשבועת שווא, אבל הכא איכא למימר דליכא שבועת שווא, שאפשר לומר שהגביהו את המציאה ביחד.
- משנתנו מסתדרת גם לפי סומכוס שסובר "ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה". ומה שאמר סומכוס זה בשמא ושמא, אבל בברי וברי לא אמר. ולרבה בר רב הונא דס"ל דאמר סומכוס אף בברי וברי – אפילו תימא סומכוס, ושבועה זו מדרבנן היא כדרבי יוחנן דאמר שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא.

דף ג

- משנתנו יכולה להסתדר גם כדעת ר' יוסי שסובר "א"כ מה הפסיד רמאי, אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו" – דהיינו דבר המוטל בספק יהא מונח, ודלא כמתניתין דישבעו ויחלוקו, שכן התם (במנה שלישי) וודאי יש רמאי, אבל הכא לא בטוח שיש רמאי שכן אפשר שאולי הגביהו את המציאה בהדי הדדי.
- ההבדל בין לרבנן בין לר' יוסי בין המקרה של וודאי רמאי שמניח (כמו מנה שלישי) לבין המקרה של חנוני, בעה"ב ופועל שמוציאים מידי בעל הבית ולא

- אמרינן מניח, שכן במקרה של חנוני לכ"א מהם יש תביעה כלפי בעה"ב בלי קשר לשני ובעל הבית האמין כ"א ולכן אין בעה"ב יכול להתפטר ולהניח.
- תני ר' חייא: מנה לי בידך, והלה אומר אין לך בידי כלום, והעדים מעידים אותו שיש לו חמישים זוז – נותן לו חמישים זוז וישבע על השאר – "שלא תהא הודאת פיו (ששם מובן למה רמיא רחמנא שבועה עליו כדרבה – "חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו וכו") גדולה מהעדאת עדים (ששם לא שייך רבה) מק"ו".
- בירור מהו הק"ו, נסיון אפשרי – ללמוד מפיו שאין מחייבו קנס מחייבו שבועה על השאר, כ"ש עדים שמחייבים אותו קנס יחייבוהו שבועה (ור' חייא כר' מאיר סבירא ליה) ונדחה ע"י פירכא: מה לפיו שאינו בהכחשה והזמה, תאמר בעדים שכן ישנן בהכחשה והזמה.
- ניסיון מעד אחד ועדים וניסיון מגלגול שבועה דעד אחד, וגם הם נפרכים.

דף ד

- למסקנה נלמד ב"במה הצד" (שזה הק"ו) מפיו ועד אחד שהצד השווה בהם שע"י טענה וכפירה הם באים ונשבע, אף אני אביא עדים שע"י טענה וכפירה הם באים ונשבע. ואין לפרוך "שכן אינן בתורת הזמה", שכן לר' חייא תורת הזמה לא פריך.
- אידך דר' חייא – מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמישים זוז והילך – חייב – ועל זה קאי מה שתנא תונא ששנים אוחזין בטלית, וכיוון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא וקתני ישבע.
- דעת רב ששת שחולק – הילך פטור, והמשנה נקטה שבועת תקנת חכמים. ולפי ר' חייא, אכן נקטה זאת, אך חייבים לומר שמהתורה הילך חייב שמתקני רבנן שבועה כעין תורה, ולא מתקני שבועה דלא כעין תורה.
- נסיונות להקשות על שתי השיטות מברייתות שונות ("סלעים דינרים", "טענו כלים וקרקעות") ונדחים, אין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות וזוקקים מטלטלים את הקרקעות.

דף ה

- למ"ד הילך פטור, צריך פסוק למעט קרקע – היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות, א"נ היכא דטענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות.
- נסיון נוסף ("רמי בר חמא ארבעה שומרים") שהילך חייב, אך נדחה.
- אבוח דר' אפטוריקי חולק על ר' חייא קמייטא וסובר "על כל אבידה אשר יאמר כי הוא זה" – על הודאת פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על העדאת עדים, וסובר כר"ג דלית ליה מעין הטענה, ור' חייא סובר כחכמים שכן צריך ממין הטענה.
- אבוח ד' אפטוריקי – "הוא", "זה" – חד להעדאת עדים דפטור וחד למודה במקצת
- ר' חייא – "הוא", "זה" – חד למודה במקצת הטענה וחד למודה ממין הטענה.
- דרב נחמן תקנתא היא, ותקנתא לתקנתא לא עבדינן.

- רועה ידיה פסול לעדות דסתמיה גזלן הוא שמרעה בהמות בשדות של אחרים, ורועה דעלמא כשר לעדות.
- למסקנה מדובר במשנה שנשבע: "כולה שלי, ולדבריכם שבועה שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה".
- ר' יוחנן – שבועה זו תקנת חכמים היא שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי היא, ולא אמרינן עליו מגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא.
- הכופר במלווה וגם בפקדון כשרים לעדות, שכן אין חשודים על הממון כיוון שרק משתמטים. ומה שאמרנו בפקדון פסול – זה כאשר באו עדים והעידו ביה דההיא שעתא ישנו לפקדון בבית וידע מזה, א"נ דהיה הפקדון נקוט בידו.

דף ו

- לפי אב"י – חשיד אממונא חשיד אשבועתא, והא דבכ"ז הדין במשנה הוא שנשבע, כיוון שחיישינן שמא ספק מלווה יש לו עליו (ופרשי אינשי מספק שבועה, ולא מספק ממונא).
- בעי ר' זירא – תקפה אחד מחבירו וחבירו בהתחלה שתק ואחרי זה צווח – מי אמרינן דמדשתיק הודה לו, או שמא מדצווח השתא איגלאי מילתא למפרע דלא הודה?
- את"ל תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו – הקדישה (בלא תקפה) אינה מקודשת; את"ל תקפה אחד בפנינו אין מוציאין אותה מידו – הקדישה בלא תקפה מהו, כיוון דאמר מר אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, כמאן דתקפה דמי ומקודשת, או השתא מיהא הא לא תקפה (ממש) וצריך – כדי שיהיה קדוש – שתהיה ברשותו?
- נסיון להביא ראיה לכך שקדוש מהמקרה של מסותא אך נדחה, לפי רבה – תקפו כהן מוציאין אותו מידו, ואפילו הכי אסורים בגיזה ובעבודה דקדושה הבאה מאליה שאני.

דף ז

- עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק עשירי, מאי "ספיקות" – ספק פדיון פטר חמור.
- למסקנה, מסותא – הואיל ואין כאן עדים אין יכול להקדישה, שכן קיי"ל דכל ממון שאין יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש, אך אם יכול להוציאו בדיינים הקדישו קדוש אע"ג דלא אפקה, וה"מ במקרקעי אך במטלטלי צריך לאפוקי מרשותיה.
- שנים אדוקים בטלית – זה נוטל עד מקום שידו מגעת, וזה נוטל עד שידו מגעת והשאר חולקין בשבועה בשווה, ומתניתין דקתני דפלגי בהדדי – מיירי בדתפיסי בכרכשתא.

- האי סודרא, כיוון דתפיס ביה שלש על שלש קרינן ביה "ונתן לרעהו" דכמאן דפסיק דמי וקני. ולא דומה לגט בידה ומשיחה בידו שאם יכול לנתקו ולהביאו אצלו שאינה מגורשת, דהתם כריתות בעינן וליכא והכא נתינה בעינן והא איכא.
- אם היתה טלית מוזהבת בבי מצעי ומיקרב לגבי דחד – חולקין בשווה.
- שניים אדוקים בשטר, מלווה אומר שלי הוא ונפל ממני ומצאתיו, ולווה אומר שלך הוא ופרעתיו לך:
- ❖ רבי – יתקיים בחותמיו ויקח חצי, שסובר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה פליג ואי לא מקיים ליה לא פליג.
- ❖ רשב"ג – יחלוקו, דסבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ואע"ג דלא מקיים ליה יחלוקו, נפל ליד דיין דהיינו דכתוב בו הנפק לא יוציא עולמית דחיישינן לפרעון ולא מבעיא קאמר.
- ❖ ר' יוסי – הרי הוא בחזקתו ולא חיישינן לפרעון.
- ולא חייש ר' יוסי לפרעון? ותירוצים שונים ("איפוך נפל ליד דיין לא יוציא עולמית דברי ר' יוסי", "שטר כתובה כולה ר' יוסי וחסורי מחסרא", "רב פפא – לעולם לא תיפוך, ר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו, לדידי..."), "רבינא – לעולם איפוך קמייתא").
- ר' אלעזר – "יחלוקו", היינו כמה שנחלקו רבי ורשב"ג, כאשר שניהם אדוקים בטופס או בתורף, אך זה בטופס וזה בתורף כל אחד נוטל מה שתפס ("מה שידו מגעת"), וחידש ר' יוחנן שאם התורף קאי באמצע ונוטה יותר לצד אחד, בכל זאת חולקין בשווה.
- לר' אלעזר דאמר זה נוטל טופס וזה נוטל תורף – הכוונה לדמי, כמה שווי שטרא דאית ביה זמן וכמה דלית ביה זמן ויהיב למחזיק הזמן (דהיינו מחזיק התורף) את ההפרש והשאר יחלוקו בדמים בשווה.

דף ח

- רמי בר חמא – זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו, ומדייק זאת מסיפא דמתניתין שכתוב "בזמן שהן מודין או שיש להם עדים חולקים בלא שבועה" ומדובר במציאה וש"מ (החידוש) דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו.
- רבא – המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, אך במשנה באוחזין מועיל, ועושים חלוקה מדין מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה.
- רב יהודה שמע משמואל ברכוב במקום מנהיג, רכוב ומנהיג חד קני וחד לא קני, אלא שרב יהודה לא זכר מי כן הקונה ומי לא. פשט זאת רב יוסף מהמשנה של "המנהיג סופג את הארבעים..." שרכוב לא קונה, וכ"ש במקום מנהיג.
- ❖ רב ושמואל סוברים דמוסירה לא קני.
- ❖ אמר ר' חלבא אמר רב הונא: מוסירה מחבירו – קנה, במציאה ובנכסי הגר – לא קנה; ולשון מוסירה – "כאדם המוסר דבר לחבירו".
- רכוב שבמשנה, הכוונה למנהיג ברגליו.

דף ט

- נסיונות להוכיח אם רכוב קני או לאו קני ("שנים שהיו מושכין..."), "אחד רכוב חמור..."/ "ר' אלעזר אומר רכוב בשדה..." אך נדחים.
 - אחד רכוב חמור ואחד תופס במוסירה – זה קנה חמור וזה קנה מוסירה.
 - רב אשי – זה קנה חמור ובית פגיה וזה קנה מה שתפוס בידו, והשאר לא קנה לא זה ולא זה.
 - ר' אבהו – לעולם כדקתני זה קנה חמור וזה קנה מוסירה ואפילו בית פגיה של החמור הואיל ויכול לנתקה ולהביאה אצלו – ור' אבהו נדחה.
 - "רכוב בעיר" – לא קונה שכן מדובר במקח וממכר, ודאמר ליה "קני כדרך שבנ"א קונים" ואין דרך בנ"א לרכוב בעיר, ואי רה"ר או אדם חשוב או אשה או איניש זילא – קני.
 - בעי ר' אלעזר – האומר לחבירו "משוך בהמה זו וקני כלים שעליה" מהו?
 - כשאומר "קנה בהמה וקנה כלים שעליה" – קונה את הכלים בתנאי שהבהמה כפותה ולא היא חצר מהלכת, ספינה מינה נייחא ומיא הוא דקא ממטו לה – קלתה מינה נייחא ואיהי דקא מסגיא מתותיה.
 - משנה "היה רוכב על גבי בהמה... לא אמר כלום".
 - תנן התם "מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני –
- ❖ ר' אלעזר – זכה לו.
- ❖ וחכמים אומרים – יתננה לעני הנמצא ראשון".
- ❖ עולא – מחלוקת מעשיר לעני, אם אמרינן תרי מגו (דאי בעי מפקיר נכסיה, ומיגו דזכי לנפשיה זכי לאחריני) או לאו, אבל מעני לעני – דברי הכל: זכה לו, דמגו דזכי לנפשיה זכה נמי לחבריה.
 - ❖ רב נחמן – מעני לעני מחלוקת, אם אמרינן מגו דזכי לנפשיה או לאו.

דף י

- ❖ רב נחמן ורב חסדא – המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו, והטעם – הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, והתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה.
- ❖ ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן – המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו (וא"ת משנתינו – דאמר "תנה לי" ולא אמר "זכה בה").
- פועל – ידו כיד בעה"ב, והטעם שיכול לחזור בו אפילו בחצי היום – שנאמר "כי לי בני ישראל עבדים" – עבדי הם ולא עבדים לעבדים.
- משנה "ראה את המציאה ונפל עליה... זכה בה".
- ❖ ר"ל משום אבא כהן ברדלא – ארבע אמות של אדם קונות לו בכל מקום והטעם – דלא אתי לאנצויי, ועוד אמר משמו – קטנה אין לה חצר ואין לה ארבע אמות.
- ❖ ולפי ר' יוחנן – יש לה חצר ויש לה ארבע אמות.

- ונחלקו אם חצר התרבתה משום יד או משום שליחות:
 - ❖ למ"ד משום שליחות – קטנה לא שאינה בכלל שליחות,
 - ❖ ולמ"ד משום יד – גם קטנה.
- אמרינן שליח לדבר עבירה כאשר:
 - ❖ רבינא – כאשר השליח לאו בר חיוב.
 - ❖ רב סמא – כאשר השליח בע"כ עושה ואין לו אפשרות לא לעשות.
- מאי ביניהו –
 - א. כהן שאמר לישראל: "צא וקדש לי אשה גרושה".
 - ב. איש שאמר לאישה: אקפי לי קטן.

דף יא

- לענין גט כ"ע לא פליגי דחצר משום ידה איתרבאי. כי פליגי לענין מציאה – מר סבר ילפינן מציאה מגט ומר סבר לא ילפינן; ואבע"א: בקטנה כ"ע לא פליגי דילפינן מציאה מגט, והכא בקטן נלמד מקטנה קמיפלגי, ואבע"א: מר אמר חדא ומר חדא, ולא פליגי.
- משנה "ראה אותן רצין... אמר כלום".
- אמר רב יהודה אמר שמואל – והוא שעומד בצד שדה, בחצר משתמרת אינו צריך לעמוד בצד השדה אך בשאינה משתמרת צריך לעמוד בצד השדה, ונלמד מהפסוק "ושכחת עומר בשדה" ודרשו – בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה, זכור ולבסוף שכוח אין שכחה (והטעם – דהואיל וקאי גביה הויא ליה חצרו וזכתה ליה) אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הויא שכחה.
- לפניו – אין שכחה, לאחריו – יש שכחה שהוא "בבל תשוב". זה הכלל: כל שהוא בבל תשוב – שכחה, כל שאינו בבל תשוב – אינו שכחה.
- קשה מהמקרה של רבן גמליאל שהקנה לחכמים מקום השדה כדי שיקנו בקנין חצר את המעשרות מתוך חלקו בשדה כאשר הם היו בספינה, ולא היו ליד השדה, ולמרות שזוהי שדה שאינה משתמרת?
- ההוא מרבנן – רבן גמליאל מטלטלי אגב מקרקעי הקנה להם ולא ע"י קנין חצר, ולכן אין בעיה שצריך להיות לצד החצר.
- רב פפא – כאן (ברבן גמליאל) עסקינן דדעת אחרת מקנה אותם וזה שאני.
- רב אשי – חצר התרבתה משום יד ולא גרעה משליחות. גבי גט, דחוב הוא לה – אין חבין לאדם אלא בפניו (ואז צריכה להיות קרובה לשדה – מדין יד), וגבי מתנה דזכות היא לה – זכין לאדם שלא בפניו (ולא צריך להיות ליד השדה) ולכן חכמים לא היו צריכים להיות בצד השדה.

דף יב

- בעי רבא – זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו? אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא, ולא נפשט.
- משנה "מציאת בנו ובתו הקטנים... הרי אלו שלהן".

- **שמואל** – קטן ממש וגדול ממש, ומפני מה אמרו מציאת קטן לאביו? שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו ואינו מאחר בידו (שמואל עצמו סובר שלקטן יש זכיה מהתורה – אך פה פירש לפי תנא דמתניתין).
- **ר' חייא בר אבא** – לא גדול ממש ולא קטן ממש, אלא גדול זה שאין סמוך על שולחנו, וקטן זה אפילו גדול שסמוך על שולחנו.
- **ר' יוסי** בברייתא דשוכר את הפועל, דאמר בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו, סובר דבאמת מדאורייתא לית זכיה לקטן. ולגבי מה שכתוב בברייתא:
 - ❖ **אביי** – עשאוה חכמים כמי שהלכו בה נמושות – דעניים גופייהו מסחי דעתיהו, סברי בריה דהאיך מלקטי ליה.
 - ❖ **רבא** – עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה.
- כתוב במשנה שמציאת עבדו לעצמן ולכאורה שיהיה לו דין כמו פועל שמציאתו הולך לבעה"ב (באומר לו "עשה עמי מלאכה היום")?
 - ❖ **ר' חייא בר אבא** – הכא עסקינן בעבד נוקב מרגליות שאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת.
 - ❖ **רבא** – הכא עסקינן במגביה מציאה עם מלאכתו.
 - ❖ **רב פפא** – התם בפועל מציאתו לבעה"ב ששכרו ללקוט מציאות, אך סתם ככה המציאות הולכות לפועל או לעבד עצמו.
- שפחה עבריה כיצד – לעולם דאיתיה לאב ולא אייתי שתי שערות, ומאי "הרי הן שלהן" – לאפוקי דרבה לא מקבל (אלא אביה).
- גירשה – מדובר במגורשת ואינה מגורשת שבעלה חייב במזונותיה, והחידוש הכא שבכל זאת מציאת האשה לעצמה (שכן הכא אית ליה איבה ואיבה).
- משנה "מצא שטרי חוב... מפני שבית דין נפרעין מהן".
- הסתמא דגמרא מעמידה שמציאות המשנה שחייב מודה, והכא ה"ט דחיישינן שמא כתב ללוות בניסן ולא לווה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין (והכא יש לחוש שכן ריעי).

דף יג

- **רב אסי** – שטרי הקנאה, אדם שעביד נפשיה והמשנה מדברת בשטרי דלאו הקנאה ואע"ג כי ליכא מלווה בהדיה לא כתבינן, משנתנו כיוון דנפל אתרע ליה וחיישינן דלמא אקרי וכתוב.
- **אביי** – עדיו בחתומיו זכין לו, ומשנתנו ה"ט דחייש לפרעון ולקנוניא.
- **שמואל** (לא חייש לפרעון וקנוניא) אם סובר כאביי – יעמיד משנתנו כשאין חייב מודה, וכמו שיטתו בדעת ר' מאיר, ששטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה – לא ממשעבדי ולא מבני חרי (וגבייתו היא בשביל לצור ע"פ צלוחיתו).
- **ר' אלעזר** – מחלוקת כשאין חייב מודה:
 - ❖ **ר' מאיר** – שטר שאין בו אחריות נכסים אינו גובה כלל.
 - ❖ **רבנן** – סברי מגבא גבי מבני חרי, אבל כשחייב מודה דב"ה יחזיר ולא חיישינן לפרעון ולקנוניא.

- רבי יוחנן – מחלוקת כשחייב מודה:
 - ❖ ר' מאיר – סובר שטר שאין בו אחריות נכסים ממשעבדי הוא דלא גבי, אבל מבני חרי גבי.
 - ❖ רבנן – סברי ממשעבדי נמי גבי (אחריות טעות סופר), אבל כשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר, דחיישינן לפרעון.
- תניא כוותיה דר' יוחנן, ומתוכה קשה לר' אלעזר שאמר מחלוקת כשאין חייב מודה, וקשה תרתי ל'שמואל – א', כמו שקשה על ר' אלעזר ו-ב', שסובר שמואל דלא חיישינן לפרעון, ובברייתא מוכח דחיישינן לפרעון.

דף יד

- שמואל – טעם דרבנן – אחריות טעות סופר, שמואל סובר בשטרי הלוואה אחריות טעות סופר, ובמקח וממכר אחריות לאו טעות סופר.
- אביי – ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא בע"ח דראובן וקטריף ליה מיניה, דינא הוא שראובן משתעי דינה בהדי בע"ח, ואיכא דאמרי אפילו במקרה שלא באחריות.
- ואמר אביי – ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליה עסיקין – משלא החזיק בה (מאימת הוי חזקה – מכי דייש אמצרי) יכול לחזור בו, משהחזיק בה אין יכול לחזור בו, ואיכא דאמרי אפילו באחריות נמי יכול ראובן לומר "אחוי טרפך ואשלם לך".
- המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו –
 - ❖ רב – יש לו מעות ויש לו שבת.
 - ❖ שמואל – יש לו מעות אך שבת אין לו, והטעם – משום דלא פירש שבתא, או כיוון דלית ליה קרקע מחזי כריבית, ונפק"מ למקרה שפירש לו את השבת. ולפי רב נחמן הטעם הוא כמו הצד השני.
- נסיונות קושיות ("אין מוציאין לאכילת פירות", "לשבת קרקעות") על שמואל שסובר שלוקח מגזלן שבת אין לו, אך הנסיונות נדחים.

דף טו

- נסיון קושיא על שמואל מהברייתא "לאכילת פירות כיצד, הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו – כשהוא גובה, גובה את הקרן מנכסים משועבדים, ופירות גובה מנכסים בני חורין", והעמדנו בכגון שגזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה – אך נדחה, רבא – הב"ע: כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות וחפר בה בורות שיחין ומערות ובא נגזל לגבות – את הקרן גובה מנכסים משועבדים, ופירות גובה מנכסים בני חורין.
- רבה בר רב הונא – כגון שנטלו מסיקין, ובא נגזל לגבות – את הקרן גובה מנכסים משועבדים, ופירות גובה מנכסים בני חורין.

- רב אשי – לצדדין קתני, כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות ומכר את השדה ובא לוקח לגבות קרן – גובה מנכסים משועבדים ובא נגזל לגבות פירות – גובה מבני חורין.
- גם לפי רבא וגם לפי רבה בר רב הונא, מדובר כשעמד בדין על הקרן ואחרי זה מכר ולא עמד בדין על הפירות, שמואל סובר לוקח מגזלן לית ליה שבחא אלא אם כן יש לגזול קרקע או שעשה הגזלן קנין על השבח (דהוה ליה מחויב משעת המכר) ('קנו מידו').
- שמואל – בעל חוב גובה את השבח ולא משלם כלל על הוצאת הלוקח כאשר החוב בשיעור ארעא ושבחא. אך אם החוב לא עולה כשעור ארעא ושבחא אלא רק כשעור ארעא, אזי משלם בעל החוב ללוקח את היציאה.
- הכיר בה שאינה שלו ולקחה –
 - ❖ רב – מעות יש לו שבח אין לו.
 - ❖ שמואל – אפילו מעות אין לו.
- וסברותיהם –
 - ❖ רב – אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם פקדון.
 - ❖ שמואל – אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לו לשום מתנה.
- וכבר נחלקו מחלוקת זו לגבי מקדש אחותו ובכל זאת צריכא, דאי איתמר רק המחלוקת אצלנו, הייתי אומר שבמקרה של אחותו רב יסכים לשמואל שכן לא יהיב איניש מתנות לנוכראה אך לאדם הקרוב לו כמו אחותו כן, קמ"ל.
- רבא – הלכתא:
 - א. יש לו מעות ויש לו שבח, ואע"פ שלא פירש לו את השבח.
 - ב. הכיר בה שאינה שלו ולקחה – מעות יש לו שבח אין לו.
 - ג. אחריות טעות סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר.
- חזר ולקחה מבעלים הראשונים מהו? א"ל מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו.
- והטעם –
 - ❖ מר זוטרא – ניחא דלא נקרייה גזלנא.
 - ❖ רב אשי – ניחא ליה דליקו בהימנותיה.

דף טז

- הנפק'מ בין שני הטעמים, היכא דיהבה לגזלן במתנה:
 - ❖ רב אשי – מתנה נמי ניחא ליה דליקו בהימנותיה.
 - ❖ מר זוטרא – יכול הגזלן לומר ללוקח "מאי גזלינא ממך".
- מכר לאחר, הורישה לאחר או נתן במתנה לאחר קודם שלקחה מן הבעלים, ואחרי זה לקחה, לאו לאוקמי קמי לוקח בעי, וה"ה שנפלה לגזלן בירושה.
- גבה הגזלן בחובו מן הבעלים – אי אית ליה ארעא אחריתי ואמר זאת אני רוצה – בעי לאוקמי קמי לוקח, ואם לאו זוזי הוא דבעי אפרועי.
- הביא במתנה הנגזל – לגזלן פליגי רבינא ורב אחא:

- ❖ חד אמר – מתנה כירושה.
- ❖ חד אמר – מתנה לאו כירושה.
- ועד מתי יקחנה מבעלים הראשונים דניחא ליה דליקום בהמנותיה?
א. עד שעת העמדה בדין.
ב. עד דמטא אדרכתא לידיה.
ג. עד דמתחלן יומי אכרזתא.
- הלוקח קונה, בההיא הנאה דלא קאמר ליה מידי וקא סמיך עליה טרח (הגזלן) ומייתי ליה גמר ומקני ליה.
- רב הונא בשם רב – האומר לחבירו "שדה זו שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו" – קנה, ואפילו בשדה זו, ורב הונא בשם רב אזיל כשיטת ר"מ שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם.
- שמואל – המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירו לבעלים, שטרי חלטאתא ואדרכתא, שומא הדר לבעלים.
- ר' יוחנן – המוצא שטר חוב בשוק, אע"פ שכתוב בו הנפק לא יחזירו לבעלים, דחיישינן לפירעון.

דף יז

- רב נחמן – "צא תן לו ואמר פרעתי" – נאמן
- "חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי" – לא נאמן
- רב זביד – בין כך ובין כך ואמר פרעתי – נאמן.
- אמרו לו "צא תן לו" ואמר פרעתי והעדים מעידים אותו שלא פרעו – הוחזק כפרן לאותו ממון.
- אמרו לו "חייב אתה ליתן לו" ואמר פרעתי והעדים מעידים אותו שלא פרעו – לא הוחזק כפרן לאותו ממון, והטעם – אשתמוטי הוא קא משתמיט מיניה.
- רבה בר בר חנה – "מנה לי בידך" והלה אומר "אין לך בידי כלום" והעדים מעידים אותו שיש לו, וחזר ואמר פרעתי – הוחזק כפרן לאותו ממון.
- ר' אבין – היה חייב לחבירו שבועה ואמר נשבעתי, והעדים מעידין אותו שלא נשבע – הוחזק כפרן לאותה שבועה, וזה שנתחייב שבועה בב"ד אבל לא בב"ד נאמן.
- ר' אסי אמר ר' יוחנן – המוצא שטר חוב בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום – יחזירו לבעלים (דלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה)
- רב כהנא – מעמיד את ר' יוחנן – כשחייב מודה שלא פרע.
- ר' יוחנן – הטוען אחר מעשה ב"ד ואמר שפרע (שלא בעדים) – לא אמר כלום, והטעם: כל מעשה ב"ד כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי. ור' חייא רצה להביא ראיה לזה מהמשנה "הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה", אביי דחה ראיה זו, וחזר בו לאחמ"כ מכוח סברא שאמר.

דף יח

- לבסוף אביי חוזר – לא מכוח סברא – אלא מגופא דמתניתין, שאין טוענין פרעתי אחר מעשה ב"ד.
- משנה "מצא גיטי נשים ושחרורי עבדים... שלא לתנן".
- דעת רבה – לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון, אלא אם כן הוחזקו בעיר אחת וזה מקום שהשיירות מצויות.
- ובדעת ר' זירא – איכא דאמרי שסובר כמו רבה, ואיכא דאמרי שחולק ואומר אע"ג דלא הוחזקו לא נהדר וחיישינן.
- מה שכתוב יחזיר "בזמן שהבעל מודה יחזיר" –
- ❖ ר' ירמיה – כגון דקאמרי עדים מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון.
- ❖ רב אשי – כגון דקאמרי נקב יש בו בצד אות פלונית (שזה סימן מובהק ועל פי זה מחזירים, דלרב אשי מספקא אי סימנים דרבנן או דאורייתא).

דף יט

- בגט אישה שנמצא בשוק והבעל מודה יחזיר, וכן בשטר שחרור עבד, ואין חוששין שמא כתב ליתן בניסן ולא נתן עד תשרי, דכי אתא למיטרף אמרינן ליה "אייתי ראייה אימת מטא גיטא לידך". וזה שונה משטרי חוב, ששם כן חיישינן לשמא כתב ללוות בניסן וכו', דהתם החזירו בשבילו לטרוף ולכן יאמר האדם דקדקו חכמים בזמן ויטרפוהו שלא כדין אך באישה ועבד הגט נועד לשחרורם ואז לא יגיד שנבדק הזמן, ויגיד שיביאו ראייה מאימת הגיע גט לידיהם.
- דייטיקי – דא תהא למיקם ולהיות, שאם מת נכסיו לפלוני.
- איזוהי מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה – כל שכתוב בו "מהיום ולאחר מיתה".
- מצינו סתירה בין פעם שכתוב שיחזיר דייטקאות, ובין פעם שכתוב שלא יחזיר, והתירוץ הראשון שתירצנו – שמה שכתוב שיחזיר היינו בשכיב מרע דבר מיהדר, ולא יחזיר זה בבריא. נדחה התירוץ, ולבסוף תירצנו דהא והא בשכיב מרע – מה שכתוב דיחזיר היינו בשכיב מרע עצמו, ומה שכתוב דלא יחזיר היינו בבריה.

דף כ

- למה בשובר לא חיישינן שכתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי?
- רבא – ש"מ איתא לשמואל דאמר – המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול (ואפילו יורש מוחל).
- אביי – אפילו בלי שמואל, הכא עסקינן ששטר כתובה יוצא מתחת ידה ולא חיישינן לשתי כתובות ועוד שובר בזמנו טריף (לטעמיה דעדין בחתומיו זכין לו).
- משנה "מצא אגרות שום ואיגרות מזון... יעשה מה שבסמפונות".
- שטרי ברורין –

- א. שטרי טענתא.
- ב. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד.
- חפיסה – חמת קטנה, דלוסקמא – טליקא דסבי, תכריך של שטרות ואגודה של שטרות כרוכים זה לזה וקשורים, אלא שבאגודה כרוכים אחד על גבי השני ובתכריך כל אחד ואחד בראש של חבירו, טבעא מכריז, מלווה מקיים שטריה לווה לא מקיים שטריה, לא משהי איניש קיומא בידא דספרא.
- רב – סמפון היוצא מתחת יד מלווה, אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול, ומה שמצינו שיעשה כמו שכתוב בסמפונות מדובר שמצא את השטר בין שטרות קרועים.
- גופא – סמפון יש עליו עדי קיום – יתקיים בחותמיו, אין עליו עדי קיום אלא עדים רגילים אך יוצא מתחת ידי השליש או שיוצא לאחר חיתום שטרות – כשר.

סליק שנים אוחזין

אלו מציאות

דף כא

- משנה "אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז... כלי אנפוריא אין חייב להכריז".
- פירות מפוזרין היכי דמי – נותר קב בארבע אמות בשעת אסיפת הגרנות בגורן, והואיל דנפיש טרחייהו בכך, לא טרח איניש ולא הזדר אתי ושקיל להו ולכן אפקורי מפקיר להו.
- בעי רב ירמיה – חצי קב בשתי אמות, קביים בשמונה אמות, קב שומשמין בארבע אמות, קב תמרי/רימוני בארבע אמות, האם דינם כמו קב בארבע אמות שהרי אלו שלו או לאו, ונשאר בתיקו.
- איתמר יאוש שלא מדעת הוי יאוש או לאו –
- ❖ אביי – לא הוי יאוש.
- ❖ רבא – הוי יאוש.

- מחלוקתם באין סימן למציאה, לא נחלקו בדבר שיש בו סימן, שחייב להכריז, ולא בזוטו של ים או שלוליתו של נהר, שאפילו יש בו סימן אין חייב להכריז.
- נסיונות קושיות על אביי שסבר שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ("פירות מפוזרין", "מענות מפוזרות", "עגולי דבלה", "לשונות של ארגמן", "מוצא מעות בבתי כנסיות ובבתי מדרשות", "מאימתי כל אדם מותרים בלקט") ודחייתם.
 - לפי רבא – זית חזותו מוכיח עליו, ולכן אע"פ שנושר לא מתייאש, ואילו תאנה הואיל ונמאסת בנפילתה (למרות שיש לה חזות) מתייאש.

דף כב

- המשך נסיונות להקשות על שיטת אביי ("הגנב שנטל", "כיצד אמרו התורם"), ודחייתם.
- נסיונות קושיות על רבא ("שטף נהר קוריו", "עודהו הטל", "מגין לאבידה ששטפה נהר") ולמסקנה תיובתא על רבא והלכתא כאביי (יע"ל קג"ם).
- לפי מר זוטרא – האמירה "כלך אצל יפות" שמגלה (במידה שיש יפות יותר) שנוח לו בכך ה"מ רק בתרומה משום מצווה.
- רב פפא – "כי יותן" דומיא ד"כי יתן" – מה יתן לדעת, אף כי יותן נמי לדעת.
- מגין לאבידה ששטפה נהר שמותרת – דכתיב "..."וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה" מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם צריך להחזיר, אך אבודה הימנו ואינה מצויה אצל כל אדם, הרי אלו שלו.
- תמרי דזיקא שרי (למרות דאיתותב רבא), הואיל והבעלים מעיקרא מתייאשים, דאיכא שקצים ורמשים שאוכלים אותם כשנושרים, וגם הואיל ולא מחזיקים את

הקרקעות שהם של יתומים שלא יכולים להפקיר ולהתייאש, אלא זיל בתר רובא ומותר.

- מחלוקת בסימן העשוי להדרס אי הוי סימן או לאו, וכן במקום אי הוי סימן:
 ❖ רבה – סימן העשוי להדרס לא הוי סימן, ומקום לא הוי סימן.
 ❖ רבא – סימן העשוי להדרס הוי סימן, ומקום הוי סימן.

דף כג

- קושיות ותירוצים לגבי שיטות רבה ורבא.
- ניסיון לימא כתנאי במחלוקת רבה ורבא אם סימן העשוי להדרס הוי סימן או לאו – ונסיון זה נדחה.
- מחלוקת במעבירין על האוכלין –
 ❖ רבה – אין מעבירין על האוכלין.
 ❖ רבא – מעבירין על האוכלין.
- ניסיון להעמיד זאת במחלוקת תנאים, אך גם זה נדחה.
- רבא – כלל באבידה – כיוון דאמר "ווי לה לחסרון כיס" – מיאש ליה מינה. ועוד אמר רבא – הלכתא: כריכות ברה"ר – הרי אלו שלו, ברה"י – אי דרך נפילה הרי אלו שלו, אי דרך הנחה נוטל ומכריז, וזה וזה בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן לא שנא הכי ולא שנא הכי – חייב להכריז (רבא לטעמיה, דסימן העשוי להדרס הוי סימן).
- מחרוזות של דגים – הרי אלו שלו, כיוון שהקשר קשור כמו כל קשרי הציידים, וגם כן המנין.
- רב ששת – מנין הוי סימן (מדמשקל הוי סימן גם מידה ומנין הוי סימן), חתיכות של בשר הרי אלו שלו – המשקל שווה.
- חתיכה גופה (דהיינו שיאמר "מאבר פלוני היה") לא הוי סימן, אך אם עשו בחתיכה חיתוך מיוחד הוי סימן.
- סתירה – במקום אחד "חביות של יין... הרי אלו שלו" ובמקום אחר "כדי יין... חייב להכריז"?
- ❖ רב הושעיא – ברשום חייב להכריז, ובפתוח (מציף) הרי אלו שלו.
- ❖ אביי – הא והא ברשום, אך הרי אלו שלו לאחר שנפתחו האוצרות וחייב להכריז לפני שנפתחו האוצרות.
- רקתא דנהרא – לא נחשב כמקום שיהווה כסימן, איבא דאמרי: מ"ט אמרו רבנן מקום לא הוי סימן? דאמרינן ליה, כי היכי דאיתרמי לדידך האי מקום איתרמי נמי לחבירך האי מקום.
- אנפוריא – כלים חדשים שלא שבעתן העין. ומיירי דלית בהו סימן, ואם הייתה העין רגילה בתשמישם וראייתם היו מחזירים לצורבא מרבנן בטביעות עין, ועתה שחדשים הם, שאין לו בהם טביעות, אינו חייב להכריז.

דף כד

- וצורבא מרבנן שמחזירים לו, היינו מי שנוהג כמו שאמר רב יהודה אמר שמואל שת"ח אינם משנים בדבריהם אלא בשלושה דברים (מסכת, פוריא, אושפיזא), אבל אם משנה בעוד דברים חוץ משלושתם אין מחזירים לו בטביעות עין.
- ר"ש בן אלעזר – כלים חדשים שלא שבעתן עין אינו חייב להכריז. והוא שמצא אחד אחד, אך אם מצא יותר מאחד הוי מנין סימן.
- ר"ש בן אלעזר – "...ובכל מקום שהרבים מצויים שם – הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשים", איבעיא להו (למסקנה) האם הלכה כר"ש בן אלעזר ברוב כנענים וברוב ישראל או רק ברוב כנענים?
- נסיונות להכריע בשאלה (ע"י ת"ש) ("המוצא מעות", "מצא בה אבידה", "מצא חבית יין", "ההוא גברא", "ההוא דיו דשקיל בשרא") אך הם נדחו.
- רב אסי – מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים מותרת (לקנקנה) משום מציאה ואסורה בהנאה, ואם בא ישראל ונתן בה סימן מותרת אף בהנאה (דלא חיישינן ליין נסך).
- מציאות של "לפנים משורת הדין" באבידה, ר' חנינא מצא גדי שחוט בין טבריא לציפורי והתירוהו לו משום מציאה כר"ש בן אלעזר ומשום שחיטה כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי – ואין לפשוט מכאן הספק שלנו בדעת ר"ש בן אלעזר, שכן מדובר ברוב כנענים ורוב טבחי ישראל.

דף כה

- משנה "ואלו חייב להכריז מצא פירות... הרי אלו חייב להכריז".
- סתירה – "מצא כלי ולפניו פירות וכיס ולפניו מעות – הרי אלו שלו", ומאידך שנינו "מצא דבר שאין בו סימן (כגון פירות) בצד דבר שיש בו סימן (כגון כלי) חייב להכריז?"
- בגיגית מוטלת ופשתן לפניה הרי אלו שלו, אך בכלי ופירות לפניו חייב להכריז.
- בשניהם בכלי ולפניו פירות, אם השתייר בכלי מידי – חייב להכריז, ואם לא השתייר בכלי מידי – הרי אלו שלו.
- הא והא בסל ופירות לפניו ולא אשתייר ולא קשיא, כאשר מהדרי אפיה לגבי פירי – חייב להכריז, וכאשר לא מהדרי אפיה לגבי פירי – הרי אלו שלו.
- ואיבעית אימא הא והא דמהדרי אפיה לגבי פירי ולא קשיא, כאשר יש לכלי אוגנין – הרי אלו שלו, וכאשר אין לכלי אוגנין – חייב להכריז.
- "שלוש מטבעות זה על גב זה" – והוא שעשויין כמגדלין דהיינו רויחא למטה ומציעא עליו והקטן עליו, תנא – כל שאין עשויין כמגדלין, מפוזרות קרי להו.
- ❖ ר' חנינא – לא שנו אלא של מלך אחד כעין שלשה מלכים, וה"ד – שעשויין כמגדלים, אבל של מלך אחד – דכולהו כי הדדי נינהו – אע"ג דמנחי אהדדי, הרי אלו שלו.
- ❖ ר' יוחנן – אפילו של מלך אחד נמי מכריז מטבעות ("מטבעות מצאתי").

- בעיה – מה הדין כאשר מוטלים הדינרים כעיגול/כשורה/כחצובה/כסולם, ונפשט שכסולם חייב להכריז.
- מצא מעות כאבני בית קוליס (דהיינו אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן) – חייב להכריז, אין סימן למטבע.
- משנה "מצא אחר הגפה... אם מגולה נוטל ומכריז".
- מאי טעמא – דאמרינן הני אינש הצניע אותם, ואם שקיל להו לית להו למרייהו סימנא בהם ולכן יעזוב המוצא עד שיבוא הבעלים ויקחו, ומדובר פה שהגוזלים מדדים.
- רב – כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול ואם נטל לא יחזיר.
- סתירה – במשנה כתוב "מצא כלי באשפה מכוסה לא יגע בו" ובמקום אחר כתוב "מצא כלי טמון באשפה נוטל ומכריז שכן דרך אשפה לפנות?"
- בכובי וכסי (קנקנים וכוסות) לא יגע – שטמונים מדעת הם, ובסכינים ובמזלגות חייב להכריז – שהם כלים קטנים, ואבדה הם.
- הא והא בכובי וכסי ולא קשיא, באשפה שלא עשויה להיפנות ונמלך לפנותה – חייב להכריז, ובאשפה שאינה עשויה להיפנות – הרי זה לא יגע.
- משנה "מצא בגל ובכותל ישן... בתוך הבית הרי אלו שלו".

דף כו

- הרי אלו שלו – בכותל ישן או בגל, כיוון שכן העלו חלודה רבה שאז וודאי התיאשו הבעלים.
- סכינא הולך בתר קתא וכיסא בתר שנציה, והמשנה שהביאה את הכלל בין חציו ולפנים לבין חציו ולחוץ מדברת באבידה כמו מוכין או פלטא של כסף, אפילו דהכותל משופע לחד גיסא והוא מלא בתוכו באבידה – חולקין ואין אומרים אשתפוכי אישתפוך.
- המציאות של אם היה משכירו לאחרים, אפילו בתוך הבית – הרי אלו שלו:
 - ❖ ר"ל – כגון שעשאו פונדק לשלושה ישראל, ונדחה הואיל ואפשר לפי זה לפסוק הלכה כרשב"א ברוב ישראל.
 - ❖ רב מנשיא בר יעקב – שעשאו פונדק לשלשה גויים.
 - ❖ רב נחמן – עשה פונדק לשלושה ישראל. ואין לפשוט הלכה כרשב"א, דכי פליגי רבנן עליה היכא דנפלה במקום שהרבים מצויים, דלא ידע לכולהו וסבר האובד שימצא זאת מישהו ויתן סימן (ברגל) ואני אטול ולא מתיאש, אבל הכא דידע האובד לכולהו ותבע אותם ולא הודו הוא מתיאש (ובמקום כזה בכלל לא נחלקו רבנן ופשיטא שהרי אלו שלו).
- ראה סלע שנפלה, נטלה לפני יאוש על מנת לגזלה – עובר בכולן: משום "לא תגזול", "השב תשיבם", "לא תוכל להתעלם" (ואע"ג דחזרה לאחרי יאוש, מתנה הוא דיהיב ליה ואיסורא דעבד עבד).
- נטלה לפני יאוש על מנת להחזירה ולאחרי יאוש נתכוין לגזלה – עובר משום "השב תשיבם".

- המתין לה עד שנתיאשו הבעלים ונטלה – אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם" בלבד.
- האדם שרואה שנופל זוז מחבירו לבין החולות, ומצא הוא את הזוז – לא חייב להחזירו, שכן יתייאש בעל הזוז (ואפילו מביא בעל הזוז כברה ומנסה בכך למצוא זוזים בחולות).
- משנה "מצא בחנות הרי אלו שלו... נוטל ומכריז".
- ר' אלעזר – אפילו מעות מונחין על גבי שולחן, הרי אלו שלו.

דף כז

- הלוקח פירות מחבירו – לא שנו אלא בלוקח מן התגר, אבל הלוקח מבעל הבית חייב להחזיר.
- משנה "אף השמלה היתה בכלל... חייב להכריז".
- הכלל – "כל אבדת אחיך...", "שמלה" – לעצם דין המשנה, "חמור" – גם מועיל סימני אוכף ללא צורך בסימני גופו, "שור" – אפילו לגיזת זנבו, "שה" – (קשיא) למה נצרך?
- ת"ר – מאי דכתיב "אשר תאבד"? מכאן לאבידה שהיא צריכה להיות ש"פ. ומאי דכתיב "ומצאתה"? שצריכה להיות ש"פ, שתהא קרויה מציאה. ונפק"מ:
- ❖ אביי – למשמעות דורשין.
- ❖ רבא – לפרוטה שהוזלה וחזרה והוקרה, למ"ד "ומצאתה" בעינן, דאית בה שיעור מציאה משעת אבידה ועד שעת מציאה וליכא. ולמ"ד "אשר תאבד" איכא.
- בעיה – סימני דאורייתא או דרבנן? נפק"מ להחזיר גט אשה בסימנים, נסיונות ("אף השמלה", "חמור בסימני אוכף", "והיה עמך", "אין מעידין"), להוכיח לכאן או לכאן אך הנסיונות נדחים.
- לימא כתנאי – האם סימן דאורייתא או דרבנן –
- ❖ תנא קמא – אין מעידין על השומא.
- ❖ אלעזר בן מהבאי – מעידין על השומא.
- אך גם זה נדחה בשלוש דחיות ("כ"ע סימני דאורייתא", "כ"ע שומא אינה מצויה בכו גילו", "כ"ע שומא אינה עשויה להשתנות").
- טעם מהדרינן סימני באבידתא – דניחא לבעל אבידה למיהב סימני ולמשקליה, מידע ידע דעדים לית ליה ואמר כ"ע לא ידעי סימני שיש לי בה ואני אתן סימנים ואקח את המציאה.

דף כח

- דחיית טעם זה, ובאמת למסקנא סימני דאורייתא מדרשת "והיה עמך עד דרוש אחיך אותו" – דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי.

מקרה (זה נותן... וזה נותן)	הדין
סימנין ← סימנין	יניח
סימנין ← עדים	ינתן לבעל עדים
סימנין וסימנין ועד אחד	עד אחד כמאן דליתיה ויניח
עדי אריגה ← עדי נפילה	עדי נפילה
מדת ארכו ← ומדת רחבו	תנתן למדת ארכו
מידת ארכו ורוחבו ← מידת גמיו	ינתן למידת אורכו ורחבו
מידת ארכו ורוחבו ← מידת משקלותיו	מידת משקלותיו
סימני הגט ← סימני הגט [נקב בצד אות פלונית]	ינתן לה
סימני חוט ← סימני חוט (מידת ארכו)	ינתן לה
חפיסה ← חפיסה	ינתן לו

- משנה 'ועד מתי חייב להכריז... ויכריז יום אחד'.
- שכני אבידה – שכני מקום שנמצאת בו אבידה,
- ❖ אביי – במקדש ראשון – סגי בשלושה ימים (עקב דנפיש ויש צוותא ושכיחי שיירתא בין ביום ובין בלילה) במקדש שני – צריך ט"ו יום (דלא נפיש ו אין צוותא ולא שכיחי שיירתא אלא ביום).
- ❖ רבא – בין במקדש ראשון בין במקדש שני – לא הטריחו רבנן באבידה וישנם שלשה ימי הולכה ושלושה ימי חזרה ויום אחד הכרזה.
- ת"ר, ברגל ראשון מכריז רגל ראשון, ברגל שני מכריז רגל שני, וברגל שלישי מכריז רגל (והטעם – דלא אתי לאחלופי בשני, ואין רגל אחריו שיזכיר למאבד), משרבו האנסים (המלכות שאומרת אבידתא למלכא) התקינו שיהיו מודיעים לשכניו ומידעיו ודיו, אבן הטוען שבירושלים – שבה היו מכריזים ונותנים סימנים.
- משנה 'אמר את האבידה... אם אינו רמאי'.
- מחלוקת –
- ❖ רב יהודה – אבידתא מכריז, והטעם הוא דלרמאי חיישינן.
- ❖ רב נחמן – גלימא מכריז, ולא חיישינן לרמאי, דא"כ אין לדבר סוף.
- משרבו הרמאין, התקינו שיהיו אומרים לו צא והבא עדים דלאו רמאי את.
- משנה 'כל דבר שעושה ואוכל... אין חייב באחריותו'.
- דברים שעושים אוכל – מטפל בהם עד י"ב חודש, מכאן ואילך מוכרן ומניח את דמי המעות (וגם דין תרנגולת כך).
- עגלים וסייחים: בארץ מרעה – שלושה חודשים, שאין מרעה – שלושים יום. אווזין ותרנגולים: בגדולים – שלושה ימים, בקטנים – שלושים יום.

דף כט

- ❖ רבה – לא נחלקו ר' טרפון ור' עקיבא אלא כשנשתמש בהם אבל לא נשתמש בהן אם אבדו פטור (שהפטור זה על גניבה ואבידה).
- ❖ רב יוסף – ר' טרפון ור' עקיבא לא נחלקו שחייב על גניבה ואבידה (בתנאי שאין זה אונס), אלא נחלקו באונסין של שואל, שלפי ר' טרפון הואיל ושרו להשתמש חייב באונסין, ולפי ר' עקיבא הואיל ואסור להשתמש לא חייב באונסין דשואל ("ולפיכך" דר' עקיבא זה הואיל ונקטנו ב"לפיכך" דר' טרפון שנצרך לחידוש).
- הלכה כר' טרפון דהיינו בדמי אבידה דהואיל וטרח בהו; אבל כסף יתומים אסור להשתמש, שזה כמו מעות אבידה.
- משנה "מצא ספרים קורא בהן... הרי זה לא יטול".
- תפילין – הואיל ושכיחי, אם מצא בשוק מוכרן לאלתר ומניח דמיהם, אך ספרים – הואיל ולא שכיחי, אם מצאם קורא בהם (ואם אינו יודע – גוללן) אחת לשלושים יום.
- השואל ס"ת מחבירו – הרי זה לא ישאילנו לאחר, למרות שהייתי חושב דניחא לאיניש דתיעביד מצווה בממוניה, קמ"ל. וקורא בו ובלבד שלא ילמוד בו בתחילה ולא יקרא אחר עמו, וה"מ בענין אחד אבל בשני עניינים קורא, וכן המפקיד ס"ת אצל חבירו –
- ❖ גוללו כל שנים עשר חודש, אם כשהוא גוללו פותחו וקורא בו – מותר, אם בשבילו פתחו – אסור.
- ❖ סומכוס – בחדש – שלושים יום ובישן – שנים עשר חודש.
- ❖ וראב"ע – אחד זה ואחד זה שלושים יום.
- לגבי ניעור כסות (לפי התירוצים השונים):

טוב לכסות	רע לכסות
פעם בשלושים יום לנער	בכל יום לנער
אחד מנער	שניים מנערים
מנער ביד	מנער במקל
כסות מפתן	כסות מצמר

דף ל

- בעיה – שוטחה לצורכו ולצורכה – מותר או אסור? ולא נפשטה הבעיה.
- "אשר לא עובד בה", עבד דומיא דעובד – מה עבד דניחא ליה, אף עובד דניחא ליה.
- כלי עץ – משתמש שלא ירקבו.
- כלי נחושת – משתמש בהן בחמין, אבל לא ע"י האור מפני שמשחיקן.
- כלי כסף – משתמש בהן בצונן, אבל לא בחמין מפני שמשחירן.
- מגריפות וקרדומות – משתמש בהן ברך, אבל לא בקשה מפני שמפחיתן.

- כלי זהב וכלי זכוכית – לא יגע בהן עד שיבא אליהו – כדרך שאמרו באבידה כן אמרו בפקדון (שהלכו בעליהן למדינת הים).
- "והתעלמת" – פעמים שאתה מתעלם, ופעמים שאי אתה מתעלם. כיצד – היה כהן והיא בבית קברות, זקן ואינה לפי כבודו, היתה מלאכה שלו מרובה משל חבריו – והפסוק נצרך לזקן ואינה לפי כבודו.
- רבה – זקן ואינה לפי כבודו שהכישה (את הבהמה האבודה) – חייב בהשבתה.
- בעיה – דרכו להחזיר בעיר ואין דרכו להחזיר בשדה מהו? חייב או לא חייב – תיקן.
- רבא – כל שבשלו מחזיר אף בשל חבריו מחזיר, וכך כל שבשלו פורק וטוען אף בשל חבריו פורק וטוען.
- "והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון". דורשת הגמרא – "והודעת להם" – בית חייהם, "את הדרך" – גמ"ח, "אשר ילכו" – ביקור חולים (לרבות מקרה שצריך לבקר גם את בן גילו שנוטל ממנו אחד משישים בחוליו), "בה" – קבורה (לרבות זקן ואינה לפי כבודו), "ואת המעשה" – זה הדין, "אשר יעשון" – זו לפני משורת הדין, לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עשו לפני משורת הדין.
- משנה "אי זו היא אבידה... מי יתנה שלו קודם".
- כוונת המשנה – איזו היא כלל אבידה שהוא חייב בה – מצא חמור ופרה רועין בדרך – אין זו אבידה ולא מיחייב בה, חמור וכליו הפוכים פרה ורצה בין הכרמים – הרי זו אבידה ומיחייב בה.

דף לא

- מה שאמרנו שמצא חמור או פרה רועין בדרך – אין זו אבידה, ה"מ עד שלושה ימים, שרואה אותם מוקדם בבוקר (לפני עלות השחר) או שחשכה ערבית, וכן תניא נמי הכי, רבא – "לכל אבידת אחיך" – לרבות אבידת קרקע.
- רבא –

המקרה	הדין	הטעם
רצה בדרך	אבידה	דאפה לגבי דברא
רצה בדרך	לא אבידה	דאפה לגבי מתא
רועה בין הכרמים	אבידה	באבידת קרקע
רועה בין הכרמים	לא אבידה	באבידת גופה דלא מסקבא

הפסוק	הלימוד
1. "השב תשיבם"	לבינתו, לגינתו, ולחורבתו המשתמרים, וקמ"ל דלא בעינן דעת בעלים
2. "שלח תשלח"	לשלח אפילו מאה פעמים, ולא רק לדבר רשות – אלא אפילו לדבר מצווה
3. "הוכח תוכיח"	להוכיח אפילו מאה פעמים, ולא רק רב לתלמיד – אלא גם הפוך.
4. "עזב תעזוב" "הקם תקים"	אפילו אם אין בעליו עמו דמחויב במצווה.
5. "מות יומת"	אם אי אפשר במיתה הכתובה, אז גם אפשר להרוג במיתה שאינה כתובה.
6. "הכה תכה"	אם אי אפשר בהכאה הכתובה, אפשר גם בהכאה שאינה כתובה.
7. "השב תשיב" "חבול תחבול"	לא רק משכנו ברשות ב"ד, אלא אפילו שלא ברשות חייב להשיב (וגם לכסות יום וגם לכסות לילה).
8. "פתח תפתח"	לא רק לעניי עירך, אלא אף לעניי עיר אחרת.
9. "נתן תתן"	לא רק מתנה מרובה, אלא אפילו מתנה מועטת.
10. "הענק תעניק"	אפילו לא נתברך הבית בגללו מקבל מענק, ולפי ראב"ע – דברה התורה בלשון בני"א.
11. "העבט תעביטנו"	אפילו יש לו ואינו רוצה להתפרנס חייב ליתן לו דרך הלוואה, ולפי ר"ש – דברה התורה בלשון בני אדם.

- כפועל בטל – כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה.

דף לב

- משנה "מצאה ברפת אין חייב בה... שיכול לעמוד בו".
- רפת – שאינה מתעה את הבהמה להיות בורחת מתוכה ואינה משמרתה.
- מצא ברפת אינו חייב – ר' יצחק – והוא שעומדת חוץ לתחום (מכלל דברה'ר אפילו בתוך התחום חייב), [איכא דמתני אסיפא] ברה'ר חייב בה – ר' יצחק – והוא שעומדת חוץ לתחום (מכלל דברפת אפילו עומדת חוץ לתחום גם אינו חייב).
- אם אמר לו אביו לא להחזיר אבידה – אינו שומע בקולו, שנאמר "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ד'" – כולכם חייבים בכבודי, ולולא הפסוק לא הייתי אומר אין עשה (דכיבוד הורים) דוחה עשה ול"ת (של אבידה) שכן עשה דכבוד הורים חמור שהוקש לכיבוד המקום.

- חכמים – פריקה בחינם וטעינה בשכר, ר"ש – זה וזה בחינם.
- דיון לגבי צער בעלי חיים דאורייתא או דרבנן, ולמסקנה לפי משנתנו –
 ❖ כולם סוברים שצער בעלי חיים דאורייתא.
 ❖ ר' יוסי הגלילי – צער בעלי חיים דרבנן.
- אוהב לפרוק ושונא לטעון – מצווה בשונא כדי לכוף יצרו, ושונא שאמרו שונא ישראל ולא שונא גוי.

דף לג

- "רובץ" – ולא רבצן (הרגיל בכך) ולא עומד, "תחת משאו" – ולא מפורק (והוא צריך טעינה – הכוונה טעינה בחינם ומפורק בשכר), משאו שיכול לעמוד בו, מתחייב ללכת לעזור לחמור ממרחק "ריס" (אחד משבע ומחצה במיל) ומדדה עמו פרסה ונוטל על זה שכר.
- משנה "אבידתו ואבדת אביו אבדתו קודמת... ואח"כ פודה את רבו".
- רב – "אפס כי לא יהיה בך אביון" – שלך קודם לשל כל אדם, ואמר רב – כל המקיים בעצמו כך סופו לבוא לידי כך.
- רבו שאמרו –
 ❖ ר' מאיר – שלמדו חכמה ולא מקרא או משנה.
 ❖ ר' יהודה – כל שרוב חכמתו הימנו.
 ❖ ר' יוסי – אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת.
- ❖ רב יצחק בר יוסף – הלכה כר' יהודה.
- ❖ רב אחא בר רב הונא – הלכה כר' יוסי.
- העוסקים במקרא – מדה ואינה מדה, במשנה – מדה ונוטלים עליה שכר, גמרא – אין לך מדה גדולה מזו, ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא.
- בימי רבי נשנית משנה זו, שאז כולם עזבו את המשנה ולמדו רק גמרא, ואז דרש – ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא.
- רבי יהודה בר' אלעאי – "הגד לעמי פשעם" – אלו ת"ח, ששגגות נעשות להם כזדונות, "ולבית יעקב חטאתם" – אלו עמי הארץ, שזדונות נעשות להם כשגגות.

סליק אלו מציאות

המפקיד

דף לג

- משנה "המפקיד אצל חברו בהמה... משלם לבעל הפיקדון".
- נצרך לשנות בהמה ונצרך גם כלים. שאם היה רק בהמה, הייתי אומר: בהמה היא דמקני ליה כפילא, משום דנפיש טרחה; אבל כלים דלא, לא. ואם היה רק כלים, הייתי אומר: דווקא כלים מקני ליה כפילא, משום דלא נפיש כפלייהו (אין תשלומי ארבעה וחמישה); אבל בהמה דיש תשלומי דו"ה, וממילא נפיש כפלייהו, אימא לא – קמ"ל.

דף לד

- ❖ המפקיד מקנה את הכפילא לנפקד, דאמרינן: נעשה כאומר לו "לכשתגנב ותרצה ותשלמני, הרי פרתי קנויה לך מעכשיו – חוץ מגיזותיה וולדותיה".
- ❖ ואיכא דאמרי – נעשה כאומר לו "לכשתגנב ותרצה ותשלמני סמוך לגניבתה קנויה לך" – איכא בנייהו:
 - ❖ ללישנא בתרא אין להקשות קושיות ר' זירא (גיזות וולדות).
 - ❖ דקיימא באגם כשגנבה גנב, דללישנא בתרא לא קני כפילא, דהא סמוך לגניבתה לא היתה בחצרו שתהא חצרו קונה לו.
- ר' יוחנן – לא "שילם" – שילם ממש, אלא כיוון דאמר "הריני משלם", אע"פ שלא שילם. ותניא כוותיה דר' יוחנן.
- ❖ רב פפא – שומר חנם – כיוון שאמר "פשעתי" מקנה לו כפילא דאי בעי פטר נפשיה בגניבה, וכן שומר שכר דאי בעי פטר נפשיה בשבורה ומתה. אך שואל שאמר "הריני משלם" לא מקני ליה כפילא.
- ❖ איכא דאמרי, אמר רב פפא – שואל נמי כיוון דאמר "הריני משלם" מקני ליה כפילא דאי בעי פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה.
- ❖ רב זביד – שואל עד שישלם לא מקני ליה כפילא. תניא כוותיה דרב זביד.
- פשיטא – אמר "איני משלם" וחזר ואמר "הריני משלם" – הא משלם קאמר, אמר "הריני משלם" וחזר ואמר "איני משלם" מאי – מי אמרינן מהדר קא הדר ביה, או דילמא במלתיה קאי ודחויי הוא דקא מדחי ליה? וכן ספק באמר "הריני משלם" ומת, ואמרו בניו "אין אנו משלמין", שילמו בנים מאי? שילם לבנים מאי? שילמו בנים לבנים מאי? שילם למחצה מאי? שאל שתי פרות ושילם לאחד מהן מאי? שאל מן השותפין ושילם לאחד מהם מאי? שותפין ששאלו ושילם אחד מהן מאי? שאל מן האישה ושילם לבעלה מאי? אשה ששאלה ושילם לבעלה מאי? – תיקו.

- רב הונא – משביעין אותו שבועה שאינו ברשותו, דחיישינן שמא עיניו נתן בה.

דף לה

- לווה מקיים במלווה "תומת ישרים תנחם", מלווה מקיים בלווה "וסלף בוגדים ישדם".
- כל לא ידענא – פשיעותא היא. שומא –
- ❖ נהרדעי – שומא הדר עד שנים עשר חודשים.
- ❖ אמיימר – שומא הדר לעולם.
- והלכתא – שומא הדר לעולם, משום שנאמר "ועשית הישר והטוב".
- בעל בנכסי אשתו – לוקח הוי, ונפק"מ – לא מיהדר ולא מהדרין ליה.
- אם לא שמוה ב"ד למלווה על כרחו של לווה, וקם ליה מעצמו ולא הטריחו לדין, ואמר לו "טול קרקע זה בחובך" –
- ❖ חד אמר – הדרה, והטעם: זה שמכר מדעתו – מחמת כיסופא.
- ❖ חד אמר – לא הדרה, והטעם: מכירה מדעתו היתה.
- מי ששמו לו ב"ד קרקע בחובו, מאימת היא קנויה לו לאכול פירות? –
- ❖ רבה – מכי מטא אדרכתא לידיה.
- ❖ אביי לשיטתיה – עדיו בחתומיו זכין לו.
- ❖ רבא – מכי שלמו ימי אכרזתא.
- משנה "השוכר פרה מחבירו... אלא תחזור פרה לבעלים".
- שוכר קונה להאי פרה במיתת הפרה, ושבועה כדי להפיס דעתו של בעה"ב.
- ר' זירא – פעמים שהבעלים משלמים כמה פרות לשוכר. ה"ד – השוכר שכר למאה יום, השאיל המשכיר לתשעים יום מתוכם, שכר השוכר לשמונים יום מתוכם, שוב השאיל המשכיר לשבעים יום מתוכם ומתה בתוך ימי שאלתה – דעל כל שאלה ושאלה מחייב חדא פרה (חוץ מחיוב על שכירות שצריך להביא לשוכר) – יוצא שחייב ארבע פרות.
- מר בר רב אשי – אין לו עליהן אלא שתי פרות: חדא דשאלה וחדא דשכירות.

דף לו

- השוכר והשואל שבמשנה, פעמים ששניהם חייבים חטאת או חייבים אשם או אחד חטאת ואחד אשם, אשם – מגיע על כפירת ממון, וחטאת – על ביטוי שפתיים. פירוט ההיכתי-תימצי של המקרים.
- ר' אמי – כל שבועה שהדיינים משביעים אותה – אין חייבים עליה משום שבועת ביטוי, שנאמר "או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים" – כי תשבע מעצמה!
- שומר שמסר לשומר –
- ❖ רב – פטור, ואפילו שומר שכר שמסר לש"ח שגרעה לשמירתו – פטור, דהא מסרה לבן דעת.

- ❖ ר' יוחנן – חייב, ואפילו ש"ח שמסר לשומר שכר, דעלווי עלייה לשמירתו – חייב, דא"ל אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר.
- כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד.
- רבא – הלכתא: שומר שמסר לשומר חייב, ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר. והטעם, דאמר ליה – את מהימנת לי בשבועה, והוא לא מהימן לי בשבועה.
- פשע בה ויצאה לאגם ומתה כדרכה –
- ❖ אביי – חייב, ואפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור, הכא חייב. והטעם – דאמרינן הבלא דאגמא קטליה.
- ❖ רבא – פטור, ואפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, הכא פטור. והטעם – דאמרינן מלאך המוות מה לי הכא ומה לי התם.
- מודה אביי דאי הדרא לבי מרה ומתה דפטור, והטעם – דהא חזרה, וליכא למימר הבלא דאגמא קטליה. ומודה רבא כל היכא דנגנבה גנב באגם ומתה כדרכה בי גנב דחייב, והטעם – דאי שבקה מלאך המוות בביתה דגנב, הוה קיימא.

דף לז

-
- ❖ ר' אלעזר – הלכה כר' יוסי ואף בראשונה.
- ❖ ר' יוחנן – מודה ר' יוסי בראשונה שכבר אמר "הריני משלם", שנקנה לו הכפל.
- משנה "אמר לשניים גולתי לאחד מכם... יהא מונח עד שיבא אליהו".
- בגזל דעביד איסורא – קנסו רבנן ומפקינן ממונא, פקדון דלא עביד איסורא – לא מפקינן ממונא ומוקמינן בחזקת מריה.
- בשני כריכות (זה שלא בפני זה) שהופקד אצלו – הוה ליה למידק, בכריכה אחת שהופקד אצלו – לא הוה ליה למידק.
- משנתינו בבא לצאת ידי שמים ולכן בגזל מביא לזה ממון ולזה ממון (אפילו לר' טרפון).
- בגזל אחד מחמישה ואינו יודע איזה מהן גזל – מניח גזילה ביניהם ומסתלק, דברי ר' טרפון – כל אחד תובעו, ומה הוא טוען:
 - ❖ רב יהודה – שותק.
 - ❖ רב מתנה – צווח.
- ומה שאמרנו מניח גזילה ביניהם ומסתלק – הכוונה שמסתלק מן הדין, ותשאר מונחת בידו עד שיתברר הדבר של מי הוא.
- לפי ר' עקיבא – שמשלם גולה לכל אחד ואחד (במשנה דר' טרפון) בטענת ברי ושמא – מפקינן ממונא מספיקא, ובטענת שמא ושמא – לא מפקינן ממונא מספיקא ואוקמינן ממונא בחזקת מריה. אך בבא לצאת ידי שמיים – גם בשמא ושמא מפקינן ממונא מספיקא.

דף לח

- משנה "המפקיד פירות אצל חבריו... כמשיב אבידה לבעלים".
- הטעם –
- ❖ רב כהנא – אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבריו.
- ❖ רב נחמן בר יצחק – חיישינן שמא עשאן המפקיד תרומה ומעשר על מקום אחר.
- רבה בר בר חנה – מחלוקת בכדי חסרונן, אבל יותר מכדי חסרונן לדברי הכל מוכרין בב"ד (חולק על רב נחמן בר יצחק).
- נסיונות להקשות מהברייתא "המפקיד פירות אצל חבריו והרקיבו יין והחמיץ..." על דברי רבה בר בר חנה, אך נדחים.
- שמן והבאיש חזי לסוך עורות, דבש והדביש חזי לכתישא שעל הגמל שגבו כתוש.
- ❖ ר' יוחנן – הלכה כרשב"ג.
- ❖ רב נחמן – הלכה כרבנן.
- מחלוקת בדעת ר' יוחנן האם אומרים את הכלל "כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה".
- שבוי שנשבה – בשלא שמעו שמת נחלקו:
- ❖ רב – אין מורידין קרוב לנכסיו, דילמא מפסיד להו.
- ❖ שמואל – מורידין קרוב לנכסיו. כיוון דאמר מר: שיימינן להו כאריס, לא מפסיד.
- אך בששמעו בו שמת לא פליגי דמורידין.
- מחלוקת תנאים האם מורידין קרוב לנכסי שבוי:
- ❖ לפי תנא קמא – לא מורידין.
- ❖ ולפי רשב"ג – מורידין.

דף לט

- נכסי שבויין – הרי שהיה אביו או אחיו או אחד מן המורישיין הלכו להם למדינת הים, ושמעו בהן שמת. נכסי נטושים – הרי שהיה אביו או אחיו... הלכו להם למדינת הים, ולא שמעו בהם שמת
- נכסי נטושים – הרי שהיה אביו או אחיו... ואינו יודע להיכן הלכו.
- נטושים – בעל כרחם. נטושים – מדעתם.
- שמין כאריס לנטושים אליבא דרשב"ג, דתקנו לו רבנן כי היכי דלא לפסדינהו, "וכולן" לאתויי בורח מחמת מרדין.
- רב יהודה – שבוי שנשבה והניח קמה לקצור... ב"ד יורדין לנכסיו ומעמידין אפוטרופוס וקוצר, ואח"כ מורידין קרוב לנכסיו. והטעם דלא מוקמינן אפוטרופוס לעולם – דלדיקנני לא מוקמינן.
- רב הונא – אין מורידין קטן לנכסי שבוי – דלמא מפסיד להו.

- אין מורידין קרוב לנכסי קטן – כיוון דלא מחי אתי לאחזוקי ביה.
- אין מורידין קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן – באחי מאמא.
- רבא – ש"מ מזרב הונא – אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל.
- הסיפור עם ההיא סבתא דהווי לה שלש בנות – היא ואחת מבנותיה נשבו, והבת השניה מתה והשאירה אחריה ינוקא – לגבי חלוקת הכסף והורדת קרוב/קטן לנכסי שבו.
- הסיפור עם מרי בר איסק ואחיו לגבי חלוקת הנכסים.

דף מ

- משנה "המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה... חסרונות מפני שמותירות".
- באורז קלוף שנו, זרע פשתן בגבעולין שנו.
- במה דברים אמורים – שהמפקיד אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות – בשעירבן עם פירותיו (והסתפק מהם ולא ידע כמה הסתפק מהם), אבל יחד לו קרן זוית, אומר לו "הרי שלך לפניך".
- מידה מרובה – י' כור, תני תנא קמיה דרב נחמן: בד"א – שמדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן, אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגשמים – אינו מוציא לו חסרון, מפני שמותירות.
- משנה "יוציא לו שתות לין ר"י אומר חומש... ומחצה שמרים למאה".
- ולא פליגי תנא קמא ור"י, אלא כל אחד לפי מקומו. מה שאמרנו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע –
- ❖ רב נחמן – במזופפין שנו.
- ❖ אביי – אפילו לא מזופפין, כיוון דטעון טעון.
- אביי – כשתמצא לומר לדברי ר"י (לטעמיה דלית ליה מחילה) – מותר לערב שמרים, לדברי חכמים – אסור לערב שמרים.
- רב פפא – לדברי חכמים – מותר לערב שמרים, לדברי ר"י – אסור לערב שמרים.
- לוקח מקבל פקטים – דיהיב ליה זוזי בתשרי וקא שקיל מיניה בניסן כי מידה דתשרי, ולוקח לא מקבל פקטים – דיהיב זוזי בניסן וקא שקיל בניסן כי מידה דניסן.
- משנה "המפקיד חבית אצל חבירו ולא יחדו לה בעלים... לצורכה פטור".

דף מא

- משנתינו –
- ❖ ר' יוחנן – רישא ר' ישמעאל דלא בעינן דעת בעלים, וסיפא ר' עקיבא דבעינן דעת בעלים.
- ❖ לפי ר' יעקב בר אבא – הכל ר' ישמעאל, ושנטלה על מנת לגזולה. וסיפא – שהניחה במקום שאינה מקומה (קסבר – שליחות יד צריכה חיסרון).

- ❖ ר' נתן בר אבא – כמו ר' יעקב בר אבא, אך שנטלה ע"מ לשלוח בה יד (קסבר – שליחות יד אינה צריכה חיסרון).
- ❖ רב ששת – כמו השאר, אך טלטלה להביא עליה גוזלות וסבר שואל שלא מדעת גזלן הוי.
- איתמר – רב ולוי –
- ❖ רב – שליחות יד צריכה חיסרון.
- ❖ ולוי – שליחות יד אינה צריכה חיסרון, דיש ייתור בשליחות יד שמרבה לי על כך שאינה צריכה חיסרון (ולפי רבא יש עוד ייתור, שלא נאמר דיו לבא מן הדין להיות כנדון – מה שואל בבעלים פטור אף ש"ח וש"ש בבעלים פטור, ולמ"ד צריכה חיסרון – שני ייתורים: אחד לדיו, והשני לדתניא "ונקרב בעל הבית אל האלוקים" – לשבועה).

דף מב

- משננה "המפקיד מעות אצל חברו צררן והפשילן... כדרך השומרים פטור".
- "וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בַּיָּד" – אע"פ שצוררין יהיו בידך, לעולם ישליש אדם את מעותיו שלישי בקרקע שלישי בפרקמטיא ושליש תחת ידו, אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, ההולך למוד את גורנו אומר "יהי רצון מלפניך ד' אלוקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו", התחיל למוד אומר "ברוך השולח ברכה בכרי זה", מדד ואח"כ בירך – הרי זו תפילת שווא.
- שמואל – כספים אין להם שמירה אלא בקרקע, והאידינא אין להם שמירה אלא או בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה ובשמירת כספים מספיק טפח מכוסה.
- לגבי אדם שהפקיד זוזי חברו באורבני ונגנב משם –
- ❖ מ"ד חייב – שתחילתו בפשיעה (מצד שרפה), וסופו באונס (מצד גניבה שהגנבים לא באים לשם).
- ❖ מ"ד פטור.
- והלכתא: תחילתו בפשיעה וסופו באונס – חייב.
- האיך שהפקיד מעות חברו, ומסרן לאמו, ושמה אותם בארגז ונגנב – כ"א מהם נשבע שעשה כך ופטורים. ההוא אפוטרופוס של יתומים שקנה שור ליתומים, ומסר לבקרא – לא הווי לו ככי ושיני למיכל ומת, וליכא פסידא דיתומים שלקחו מהמוכר (שלמעשה הוא ספסירא) כסף על השור – נשבע הספסירא דלא ידע על מצב השור ומשלם לו הבקרא דמי בשר בזול. ההוא גברא דאפקיד כשות אצל חברו, וחבירו רצה להשתמש בכשות של עצמו להטיל לייז, ואמר לסריסיה "מהאי רמי" ואזל ורמי מאידך (של חברו; ומדובר שלא שהה כדי שיעור הבאה מהכשות השניה) – אין אנו יודעים איך לדון זאת, וגם אם תגיד שיש הנאה של כיסי, משלם לו דמי כיסי בלבד.

דף מג

- משנה "המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורין... חנווני כשולחני".
- ❖ רב יהודה – בצרורין וחתומין שנו.
- ❖ רב מרי – בקשר משונה שנו.
- ❖ רב הונא – ואפילו נאנסו (ואבדו דקתני – בדרך אונס).
- ❖ רב נחמן – נאנסו לא.
- משנה "השולח יד בפקדון בית שמאי... כשעת התביעה".
- רבה – הגזול חבית יין מחבירו, ובהתחלה הייתה שווה זוז, ועכשיו שווה ארבעה זוזים – שברה או שתה – משלם ארבעה זוזים, נשבר ממילא – משלם זוז.
- שבח שע'ג גזילה קמיפלגי:
- ❖ בית שמאי – שבח גזילה דנגזל הוי (כר' מאיר)
- ❖ בית הלל – שבח גזילה דגזלן הוי (כר' יהודה).
- ר' עקיבא – כשעת תביעה –
- ❖ שמואל – מודה ר' עקיבא במקום שיש עדים כשעת גזילה.
- ❖ ר' יוחנן – לא מודה ר' עקיבא במקום שיש עדים.
- ❖ ר' יוחנן – הלכה כר' עקיבא לעולם. רב אשי – האי "לעולם" – גם במקום שיש עדים, אי נמי – לאפוקי מדרבי ישמעאל, דאמר: לא בעינן דעת בעלים.
- ❖ רבא – הלכה כבית הלל.
- משנה "החושב לשלוח יד בפקדון... משלם דמי כולה".

דף מוד

- הטעמים –
- ❖ ב"ש – "על כל דבר פשע" – מלמד שחייב על המחשבה כמעשה.
- ❖ ב"ה – "אם לא שלח ידו במלאכת רעהו" – אינו חייב עד שישלח יד. אמר לעבדו ולשלוחו, מנין שחייב? ת"ל – "על כל דבר פשע".
- "הטה את החבית" – לא שנו אלא נשברה, אבל החמיצה – משלם את כולה, משום שהוא גרם את הפשיעה.
- "הגביהה ונטל" – שמואל – לא נטל ממש, אלא כיוון שהגביהה ליטול אע"פ שלא נטל (ניחא ליה דתיהוי האי חבית כולה בסיס להאי רביעית), הגביה ארנקי ליטול דינר ולא נטל (לדעת שמואל) מהו? חמרא הוא דלא מינטר אלא אגב חמרא, אבל זוזא מינטר – או דילמא שאני נטירותא דארנקי מנטירותא דדינר? – תיקו.

סליק המפקיד

הזהב

דף מד

- משנה "הזהב קונה את הכסף... ידו על העליונה".
- רבי –
- ❖ בילדותיה – הכסף קונה את הזהב, והטעם – זהב חשוב ולכן הוי מטבע, כסף דלא חשוב הוי פירא.
- ❖ בזקנותיה – הזהב קונה את הכסף, והטעם – כסף דחריף הוי מטבע, זהב דלא חריף הוי פירא.
- נסיון לומר דר' חייא סבר – זהב מטבע הוי (ודלא כזקנותיה דרבי) אך נדחה, רבא מביא ברייתא וז"ל "פרוטה שאמרו אחד משמונה באיסר... בדנר של זהב" שסוברת שזהב נחשב כמטבע.
- תנן התם –
- ❖ ב"ש – לא יעשה אדם סלעין דינרי זהב.
- ❖ ב"ה – יעשה אדם סלעין דינרי זהב.
- מחלוקת רבי יוחנן ור"ל –
- ❖ חד אמר – מחלוקת בסלעים על דינרים:
- ❖ ב"ש – סברי כספא טבעא ודהבא פירא, וטבעא אפירא לא מחללינן.
- ❖ ב"ה – סברי כספא פירא ודהבא טבעא, ופירא אטבעא מחללינן.
- אבל פירות על דינרין, דברי הכל מחללינן.
- ❖ וחד אמר – אף בפירות על דינרין מחלוקת.

דף מה

- נסיון דחיה למ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת – מהמשנה "הפורט סלע ממועות מעשר שני..." ודחיה לנסיון זה.
- לישנא אחרינא – מחלוקת רבי יוחנן ור"ל:
- ❖ חד אמר – מחלוקת בסלעין על דינרים:
- ❖ דב"ש – סברי "הכסף" – כסף ראשון ולא כסף שני,
- ❖ וב"ה – סברי "הכסף", "כסף" ריבה – ואפילו כסף שני,
- אבל פירות על דינרין דברי הכל מחללינן, דאכתי כסף ראשון הוא.
- ❖ וחד אמר – אף בפירות על דינרין מחלוקת.
- דחייה ללישנא אחרינא, והעמדת מחלוקת רבי יוחנן ור"ל בענין אחר:
- ❖ חד אמר – מחלוקת בסלעין על דינרין,
- ❖ דב"ש סברי – גזרינן שמא ישהא עליותיו.
- ❖ וב"ה – לא חיישינן.
- אבל בפירות על דינרין דברי הכל מחללינן (דכיוון דמרקבי לא משהי להו).

- ❖ אחד אמר – אפילו בפירות על דינרין מחלוקת.
- איתמר – רב ולוי –
- ❖ חד אמר – מטבע נעשה חליפין.
- ❖ אחד אמר – אין מטבע נעשה חליפין, והטעם – משום דדעתיה אצורתא, וצורתא עבידא דבטלה.
- ונסיון דחיה למ"ד מטבע אין נעשה חליפין מן המשנה שלנו, אך הנסיון נדחה.

דף מז

- אין מטבע נקנה בחליפין, ואף רב פפא (דאמר לעיל אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין – מיעבד הוא דלא עביד – חליפין אקנויי מיקנו בחליפין) חזר בו.
- וכן אמר עולא, וכן אמר ר' אסי, וכן אמר רבי יוחנן – אין מטבע נעשה חליפין.
- נסיונות קושיא על מ"ד אין מטבע נעשה חליפין ('הרי שהיו חמריו', 'כל הנעשה דמים באחר', 'כל המטלטלין קונין זה את זה') אך הנסיונות האלו נדחים.
- כל הנישום (מטלטלין) דמים באחר, כיוון שזכה זה – נתחייב זה בחליפין.

דף מז

- ❖ רבה אמר רב הונא – 'מכור לי באלו – קנה ויש לו עליו אונאה'.
- ❖ רב אבא אמר רב הונא – מכור לי באלו – קנה ואין לו עליו אונאה'.
- כל חליפין מיקפד קפדי וקנה.
- במה קונים?
- ❖ רב – בכליו של קונה (דניחא לקונה דלהוי מקנה קונה, כי היכי דלגמר ולקני ליה).
- ❖ לוי – בכליו של מקנה (דבההיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ואקני ליה), וזאת גם מחלוקת תנאים:
- ❖ תנא קמא – כליו של קונה
- ❖ רבי יהודה – כליו של מקנה.
- קונים בכלי אע"פ שאין בו שווה פרוטה –
- ❖ רב נחמן – ל"ש אלא בכלי, אבל בפירי לא (והטעם – ד'נעלו' כתיב, נעל אין מידי אחרינא לא).
- ❖ רב ששת – אפילו פירות, אבל דבר שאינו שלם לא (והטעם – דכתיב 'לקיים כל דבר').
- מאי אסימון –
- ❖ רב – מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ (ונדחה ע"י הגמרא).
- ❖ ר' יוחנן – מטבע מחוסר צורה (פולסא).

- ❖ ר' יוחנן – ד"ת מעות קונות. ומפני מה אמרו משיכה קונה – גזירה שמא יאמר לו "נשרפו חיטיך בעליה".
- ❖ ר"ל – משיכה מפורשת מן התורה, והטעם: דכתיב – "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד.
- לפי ר"ל – אליבא דר"ש לא אמר, שוודאי שלשיטת ר"ש מעות קונות.

דף מח

- דברים ואיכא בהדייהו מעות – קאי ב"אבל".
- דברים וליכא בהדייהו מעות – לא קאי ב"אבל".
- רבא – קרא ומתניתא מסייע לריש לקיש –
- א. קרא – "וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו", וכי אהדריה קרא תשומת יד לא כתיב, מאי לאו משום דמחסרא משיכה.
- ב. מתניתא – "נתנה לבלן, מעל" – ואמר רב – דווקא בלן, דלא מחסרא משיכה. אבל מידי אחרינא דמחסרא משיכה, לא מעל עד שימשוך.
- וכן אמר רב נחמן – ד"ת מעות קונות.
- "אבל אמרו" –
- ❖ אביי – אודועי מודעינן ליה.
- ❖ רבא – מילט לייטינן ליה.
- ערבון –
- ❖ רב – כנגדו הוא קונה.
- ❖ ר' יוחנן – כנגד כולו הוא קונה.
- נסיון העמדת מחלוקת תנאים במחלוקת האמוראים בערבון אך נדחית.

דף מט

- דברים –
- ❖ רב – אין בהם משום מחוסרי אמנה.
- ❖ רבי יוחנן – יש בהם משום מחוסרי אמנה.
- נסיון להעמיד מחלוקת תנאים בזה, אך הנסיון נדחה.
- לא ידבר אחד בפה ואחד בלב.
- חילוק בדעת ר' יוחנן – מתנה גדולה ומרובה – אין בה משום מחוסרי אמנה, מתנה מועטת – יש בה משום מחוסרי אמנה.
- "שקול זוזך", "הא ביתא קמך" – לא מיבעיא שומר שכר דלא הוי, אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי.
- תניא – ר"ש – אימתי, בזמן שהכסף והפירות ביד מוכר. אבל כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח – אינו יכול לחזור בו מפני שדמי כספו בידו, ועסקינן כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד המוכר.

- כדרך שתיקנו משיכה במוכרים כך תיקנו משיכה בלקוחות.
- משנה "האונאה... וחזרו לדברי חכמים".
- ❖ רב – שתות מקח שנינו.
- ❖ שמואל – שתות מעות נמי שנינו.
- נסיונות ("תנן האונאה ד' כסף", "תנן הורה ר' טרפון") לפשוט כאחד הצדדים, אך נדחים.
- תניא כוותיה דשמואל דשתות מעות נמי שנינו.

דף נ

- בעיה – פחות משתות לרבנן: לאלתר הוא מחילה, או בכדי שיראה לתגר או לקרובו (ואיכא בין שתות לפחות משתות, דשתות ידו על העליונה רצה חוזר רצה קונה ומחזיר אונאה, ואילו פחות משתות קנה ומחזיר אונאה)? ולא נפשט.
- בעיה – ביטול מקח לרבנן: לעולם חוזר, או דילמא בכדי שיראה לתגר או לקרובו (איכא בין שתות ליתר על שתות, דשתות מי שנתאנה חוזר ואילו יתר על שתות שניהם חוזרים)? ולא נפשט.
- רבא – הלכתא: פחות משתות – נקנה מקח, יתר על שתות – בטול מקח, שתות – קנה ומחזיר אונאה
- וגם אונאה וגם ביטול מקח בכדי שיראה לתגר או לקרובו, תניא כוותיה דרבא.

דף נא

- עד מתי מותר להחזיר – עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. אמר רב נחמן: לא שנו אלא לוקח, אבל מוכר לעולם חוזר. והטעם: לוקח – מקחו בידו, כל היכא דאזיל מחוי ליה ואמרי ליה אי טעה או לא טעה, מוכר – לא נקיט מקחיה בידיה עד דמיתרמי ליה זבינתא כזבינתיה, וידע אי טעה או לא טעה.
- לוקח מן בעל הבית – אין לו עליו אונאה, דמאני דתשמישתיה דיקירי עליה לא מזבין להו אי לאו בדמי יתירי, אבל בבגדי קנבוס העומדים להימכר יש אונאה.
- משנה "אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה... תן לי מה שאניתני".
- מנה"מ? נתאנה לוקח – דכתיב "וכי תמכרו ממכר לעמיתך אל תונו".
- נתאנה מוכר – דכתיב "או קנה אל תונו". ואיצטריך לוקח לומר שהוא בבל תונה, ואיצטריך מוכר שגם בלאו זה, דאי כתיב לוקח לחודיה הייתי אומר דלוקח משום דקא קני (ואמרי אינשי זבנת קנית), אבל מוכר דאבודי קא מוביד (דאמרי אינשי זבין אוביד) אימא לא אזהריה; ואי כתב מוכר, הייתי אומר משום דקים ליה בזבינתיה, אבל לוקח דלא קים ליה אימא לא אזהריה רחמנא, קמ"ל שניהם.
- "אין אונאה לתגר" –
- ❖ רב – בתגר ספסר שנו, והטעם: יודע כמה שווה המכר ומחיל גביה, וזה שמוכר כך היינו משום דאתרמיא ליה זבינתא אחריתי.

- ❖ רב אשי – כוונת המשפט – אינו בתורת אונאה, שאפילו פחות מכדי אונאה חוזר.
- ותניא כוותיה דרב.
- מני מתניתין?
- ❖ ר"א – אונאה זו איני יודע מי שנאה.
- ❖ רבה – לעולם ר' נתן היא, ותני נמי בברייתא "רצה"
- ❖ רבא – לעולם ר' יהודה הנשיא, ומאי דשייר במשנה פירש בברייתא.
- האומר לחבירו – "על מנת שאין לך עלי אונאה" –
- ❖ רב – יש לו עליו אונאה
- ❖ שמואל – אין לו עליו אונאה.
- רב ענן – האומר לחבירו "על מנת שאין לך עלי אונאה" – אין לו עליו אונאה, "ע"מ שאין בו אונאה" – הרי יש בו אונאה.
- לפי רבא – כשסתם ולא פירש (דאמר "על מנת שאין לך עלי אונאה" בלבד) – יש הונאה, אך כשפירש ממש (מוכר שאמר ללוקח "חפץ זה שאני מוכר לך במאתיים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה" וכד'...) – אין אונאה.
- הנושא והנותן באמנה – יחשב את הרע והטוב באמנה, או זה וזה בשווה – ונותן לו שכר כתף (וכד'...).
- משנה "כמה תהא הסלע חסירה... אלא נפש רעה".

דף נב

- כשיעור עצמו של "כמה תהא הסלע חסירה" – זה כבר נחשב כאונאה, ותנא דמתניתין ממטה למעלה קחשיב (ולא כולל).
- מאי שנא סלע דפליגי ובטלית דלא פליגי?
- ❖ רבא – אין הכי נמי גם בטלית פליגי ומאן תנא טלית – ר"ש היא
- ❖ אביי – טלית עד שתות מחיל איניש, דאמרי אינשי "עשיק לגביך ושוי לכרסך". סלע, כיוון דלא סגי ליה לא מחיל.
- כתוב בברייתא "בסלע עד שקל בדינר עד רובע" – עד רובע הכוונה, רובע שקל (חצי דינר, שם של מטבע) ומלתא אגב אורחא קמ"ל דאיכא דינר דאתי משקל ומותר לקיימו (דינר הבא מסלע אסור לקיימו).
- תנן התם – סלע שנפסלה והתקינה שיהא שוקל בה משקלות טמאה, עד כמה תיפחת ויהא רשאי לקיימה: לסלע – שני דינרים, פחות מכאן – יקוץ, יתר על כן מאי?
- ❖ רב הונא – יקוץ.
- ❖ ר' אמי – יקיים.
- מותר לתלות בצוואר בנו ובצוואר בתו כאשר החור באמצע, אך אם החור בצד לא (מפני הרמאי).
- מאי שנא בסלע דמפליג בין כרכים לכפרים, ומאי שנא דבטלית דלא מפליג?

- ❖ אביי – אין הכי נמי דבטלית גם מפליג, ואנו שנינו בטלית בכרכים.
- ❖ רבא – טלית – כל איניש קים ליה בגוה, סלע – לא כל איניש קים ליה בגוה אלא שולחני, הלכך: בכרכים, דאיכא שולחני – עד שיראה לשולחני; בכפרים, דליכא שולחני – עד ערבי שבתות, דסלקין לשוקא.
- “אפילו לאחר שנים עשר חודש...” – מידת חסידות שנו כאן, ומאי “אין לו עליו אלא תרעומת”? הכי קאמר – הא אחר, אע”פ שאין מקבלה הימנו – אין לו עליו אלא תרעומת.
- חזקיה – אע”פ כשבא לפרטה פורטה בשוויה, כשהוא מחללה – מחללה בתורת יפה (דתרי זילי לא מזלזלינן ביה).

דף נג

- חזקיה – מעשר שני שאין בו שווה פרוטה – אומר “הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות”, לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו. נסיונות קושיא מהמשנה “התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורים...” ומהברייתא “מעשר שני בטל ברובא ובאיזה...” ונדחים.
- ברייתא – מעשר שני בטיל ברובא. ובאיזה מעשר שני אמרו – במעשר שאין בו שווה פרוטה ושנכנס לירושלים ויצא. העמדנו שבמעשר שאין בו שווה פרוטה, לא יכול לעשות כתקנת חזקיה, דלא פדה מעשר עד הנה שיהיו מעות מעשר בידו.
- “ושנכנס לירושלים ויצא” – מדובר למסקנה בין במעשר בין בלקוח, וטהור. ומאי “יצא” – דנפול מחיצות ומחיצה לאכול דאורייתא ומחיצות לקלוט דרבנן, ולא פלוג רבנן בין יש מחיצות בין אין מחיצות.
- רב הונא בר יהודה – חדא קתני – מעשר שני שאין בו שווה פרוטה שנכנס לירושלים ויצא (נפול מחיצות ומחיצה לאכול דאורייתא ולקלוט דרבנן ולא פלוג רבנן; לפי העמדה זאת, אין מעיקרא קושיא על חזקיה).
- מעשר שני שאין בו שווה פרוטה לא מחללים, דכתיב “אם גאל יגאל איש ממעשרו” – ממעשרו ולא כל מעשרו, איתמר –
- ❖ רב אמי – אין בו.
- ❖ רב אסי – אין בחומשו.
- בעיה – חומשא מלגיו או מלבר, ונפשט חומשא מלבר.

דף נד

- מחלוקת תנאים האם חומש מלבר או מלגיו:
 - ❖ לפי ר' יאשיה – חומש מלבר.
 - ❖ ולפי ר' יונתן – חומש מלגיו.
- חומש מעכב או לא מעכב? ופשטינן מהמשנה “הדמאי אין לו חומש...” דלא מעכב, נסיון העמדת מחלוקת תנאים האם מעכב או לאו, אך נדחה.

- ר' יוחנן – הכל מודים בשבת בהקדש שחילל, והטעם: חדא – דכתיב "וקראת לשבת עונג", ועוד – הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק.
- רבא – אמר קרא "עליו" – לרבות חומשו כמו הקרן.
- רבא – גבי גזל וגבי תרומה – מוסיף חומש על חומש.
- גבי מעשר – לא מוסיף חומש על חומש.
- גבי הקדש – ספק, ופשטינן מהפסוק "ויסף חמישית כסף ערכך" – מקיש חומשו לכסף ערכו, מה כסף ערכו מוסיף חומש, אף כסף חומשו נמי מוסיף חומש.
- דעת רבא – חומש כתחילת הקדש דמי.
- ריב"ל – על הקדש ראשון מוסיף חומש ועל הקדש שני אין מוסיף חומש, והטעם: רבא – דכתיב "ואם המקדיש יגאל את ביתו" – המקדיש ולא המתפיס.

דף נה

- טעם אחר – (לפי המסקנה) כדאמר רבא "העולה" – עולה ראשונה הכא נמי "הטמאה" – טמאה ראשונה.
- תניא כוותיה דריב"ל.
- משנה "האונאה ארבעה כסף והטענה שתי... אפילו למדי".
- סיפא דמשנה איצטריכא ליה דקתני חמש פרוטות הן.
- אונאה לפרוטות –
- ❖ רב כהנא – אין אונאה.
- ❖ לוי – יש אונאה.
- לוי תנא במתניתיה – "חמש פרוטות הן: האונאה פרוטה, וההודאה פרוטה, וקידושי אשה בפרוטה, וגזל בפרוטה וישיבת הדיינין בפרוטה".
- רב קטינא – אם הוזקו ב"ד לשווה פרוטה, גומרין אפילו לפחות משווה פרוטה (דתחילת דין בעינן פרוטה ולא סוף דין).
- משנה "חמשה חומשין הן... ונשבע לו מוסיף חומש".
- משנתנינו כר' מאיר, שעשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה, ולכן האוכל תרומת מעשר של דמאי חייב בחומש, אך לענין פדיון מיקל ר' מאיר שמחללים כסף על נחושת.

דף נו

- ר' אילעאי – מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה? שנאמר "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" – אם אינו קודש, נשיאת חטא למה? מכאן לתורם מן הרעה על היפה – שתרומתו תרומה.
- משנה "ואלו דברים שאין להם אונאה... לא אמרו אלא את אלו".
- מנה"מ? דתנו רבנן "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאינן מטלטלים, ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו שטרות – דכתיב "וכי תמכרו ממכר", שגופו מכור וקנוי – יצאו שטרות שאין גופן

מכור וקנוי, ואינם עומדים אלא לראיה; יצאו גם הקדשות, דאמר קרא "אחיו" – אחיו ולא הקדש.

- בעי ר' זירא – שכירות יש אונאה או אין אונאה? ופשטנו שיש אונאה.
- בעי רבא – חיטין וזרען בקרקע – כמאן דשדיא בכדא דמיין ויש אונאה, או דילמא בטלינהו על גב ארעא ואין להם אונאה (והוא הדין דאיכא למבעי לגבי הא דאמר איהו "שדאי בה כדאבעי ליה", ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי ליה)? נשבעין עליהן או לאו? עומר מתירן באכילה או לאו (והוא הדין לגבי הא דחצדינהו וזרעינהו קודם לעומר, ואתא ליה עומר וחלף עליהם, ולא אשרוש קודם לעומר)? תיקו.

דף נז

- בעי ר' אמי – האם ביטול מקח יש לקרקעות או לאו? ופשט שיש להם ביטול מקח.
- ❖ ר' יונה – יש ביטול מקח בהקדשות, וכ"ש בקרקעות.
- ❖ ר' ירמיה – לקרקעות יש ביטול מקח, אבל להקדשות לא. והטעם כדשמואל, דאמר הקדש שווה מנה שחיללו על שווה פרוטה מחולל.
- תנן התם "אם היה קודש בעל מום – יצא לחולין וצריך לעשות לו דמים" – ❖ רבי יוחנן – יצא לחולין ד"ת, וצריך לעשות דמים מדבריהם. ❖ ר"ל – אף צריך לעשות לו דמים מן התורה.
- כמה שיטות למסקנה בהעמדת מחלוקתם ("ביטול מקח ואיפוך דר"י לר"ל", "דכ"ע אית להו דשמואל והכא", "לעולם בכדי אונאה ולא תיפוך ובדרב חסדא קמיפלגי").
- ריבית דהקדש ה"ד? ❖ רב הושעיא – כגון שקיבל עליו לספק סלתות מארבע ועמדו משלוש ❖ רב פפא – באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן כדשמואל דאמר – בונין בחול ואח"כ מקדישין.
- "אין בהם תשלומי כפל" "שומר חנם אינו נשבע" "שומר שכר אינו משלם" מנה"מ? נלמדים בכלל ופרט וכלל – מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו שטרות שאע"פ שמטלטלין אין גופן ממון והקדשות יצאו מהמיעוט "רעהו" – ולא הקדש.

דף נח

- תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבא: קדשים שחייב באחריותן – חייב דאיתרבו מ"בד' וכחש", ושאינו חייב באחריותן – פטור דאמעית מ"בעמיתו וכחש".
- תניא: ר' יהודה – אף המוכר ס'ת אין לה אונאה – לפי שאין קץ לדמיה, בהמה ומרגלית – אין להם אונאה מפני שהאדם רוצה לזווגן, ועד כמה (לא הוי אונאה) – עד כדי דמיהם.

- משנה "כשם שאונאה במקח וממכר כך אונאה בדברים... ולא תלחצנו".
- "לא תונו איש את עמיתו" – באונאת דברים, כיצד?
 - ❖ אם היה בעל תשובה, אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים.
 - ❖ אם היה גר, אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך.
 - ❖ אם היה גר ובא ללמוד תורה – אל יאמר לו: פה שאכל נבילות וטריפות, שקצים ורמשים – בא ללמוד תורה, שנאמרה מפי הגבורה!?
 - ❖ אם היו יסורים באים עליו – אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חבריו של איוב לאיוב.
 - ❖ אם היו חמרים מבקשים תבואה ממנו – לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה, ויודע בו שלא מכר מעולם.
 - ❖ ר"י – אף לא יתלה עיניו על המקח, בשעה שאין לו דמים.

אונאת דברים	אונאת ממון
בגופו	בממונו
לא ניתן להשבון	ניתן להשבון
נאמר בו "ויראת מאלוקיך"	לא נאמר בו "ויראת מאלוקיך"

- כל המלבין פני חבריו ברבים – כאילו שופך דמים. כל היורדים לגיהנום עולים, חוץ משלושה שיורדין ואין עולין: הבא על אשת איש, המלבין פני חבריו ברבים, והמכנה (אע"ג דדש ביה בשמיה) שם רע לחבירו.

דף נט

- ר' יוחנן – נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חבריו ברבים, והמלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.
- "לא תונו איש את עמיתו" – עם שאתך בתורה ובמצוות אל תונוהו.
- לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. ר' אלעזר – מיום שנחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפילה, אך שערי דמעה לא ננעלו. כל ההולך בעצת אשתו נופל בגיהנום, וה"מ במילי דעלמא, או לפי הלישנא אחרינא במילי דשמיא.
- כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה, הכל נפרע הקב"ה בידי שליח חוץ מאונאה, אונאה וגזל וע"ז – אין פרגוד ננעל בפניהם.
- לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו, שאין מריבה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא על עסקי תבואה, וגם לא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה.
- לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו.
- תנן התם "חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, ר' אליעזר – מטהר, וחכמים – מטמאין" וזה הוא תנור של עכנאי (שהקיפו דברים כעכנא זו וטמאוהו). מו"מ בין ר' אליעזר לחכמים וכל המעשה ביניהם.

- המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין, וגם הלוחצו עובר בשלשה לאוין. מפני מה הזהירה התורה בהרבה מקומות על גר? מפני שסורו רע, מום שבך אל תאמר לחבירך.

דף ס

- משנה "אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים... יהא מתכוון לערב".
- "ואין צריך לומר חדשים בישנים" – אפילו חדשות משלוש וישנות מארבע – אין מערבין, מפני שהאדם רוצה לישנן. כל "באמת אמרו" – הלכה היא.
- "ביין התירו לערב קשה ברך" – ובין הגיתות שנו, ועכשיו דקא מערבי של בין הגיתות –
- ❖ רב פפא – דידעי וקא מחלי.
- ❖ רב אחא בריה דרב איקא – הא מני? ר' אחא, דתניא: ר' אחא מתיר בדבר הנטעם.
- "ואין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו" – רב יהודה – ה"ק: אין מערבין של אמש בשל יום ולא של יום בשל אמש, אבל נותן לו את שמריו. "מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו", תנא למחצה לשליש ולרביע. רב – ובין הגיתות שנו.
- משנה "רבי יהודה אומר לא יחלק... ולא את הכלים".
- "ולא יבור את הגריסין... וחכמים מתירין" – מאן חכמים? ר' אחא, דמתיר בדבר הנראה.
- ת"ר אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבשר במים, מאי "אין משרבטין" – הכא תרגימו מיא דחיזרא, רב כהנא – מזקפתא.

פליק הזהב

איזהו נשך

דף ס

- משנה "איזה נשך ואיזה תרביית המלווה... יין ויין אין לו אסור".
- מסקנת הסוגיא – "אמר רבא: אי אתא מוצא לא נשך בלא תרביית ולא תרביית בלא נשך, ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין".

דף סא

- ברייתא – לגבי איסור "נשך" בכסף "וריבית" באוכל שעובר המלווה, נלמד מהפסוק של מלווה גופא "את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך"; לגבי איסור "נשך" באוכל "וריבית" בכסף, נלמד בג"ש מ-לווה, לרבות כל דבר (שיש בו איסור ריבית – ולא רק אוכל וכסף), שנאמר "נשך, כל דבר אשר ישך".
- דעת רבינא – לא צריך ג"ש מ-לווה, ונלמד את זה מגוף הפסוק של מלווה ש"וריבית" ו"נשך" קאי גם על אוכל וגם על כסף, וכך אומרת הברייתא – אילו לא נאמר קרא הייתי אומר ג"ש, עכשיו שנאמר קרא לא צריך ג"ש (וג"ש נצרכת לרבות כל דבר לגבי מלווה ששם לא כתוב).
- רבא – לאו בריבית נצרך שחייבים עליו משום שיש בו חידוש – שגם הלווה חייב, ולא דאונאה נצרך משום דלא ידע דמחיל, ולא דלא תגזול נצרך לכובש שכר שכיר (לעבור עליו בשני לאוין) שכן דבר הלמד מענינו (ובענין שכיר כתיב "לא תגזול").
- "לא תגנובו" (ויקרא ט) נצרך לגונב ע"מ לצער, "לא תגנובו" (שמות כ) נצרך לגונב ע"מ לשלם תשלומי כפל שגם אז עובר על גניבה, לאו דמשקלות נצרך לטומן משקלותיו במלח, שחייב משעת עשייה.
- "לא תעשו עוול במשפט, במדה (מדידת קרקע, שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים) במשקל (שלא יטמין משקלותיו במלח) ובמשורה (שלא ירתיח)".
- אמר הקב"ה: "אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלווה אותם לישראל בריבית, וממי שטומן משקלותיו במלח, וממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא".
- יציאת מצרים דכתיב גבי שרצים – אמר הקב"ה: "אילמלא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי (ולמרות שלא נפיש אגריהו, טפי מאיסי למיכלינהו)".
- המשנה נקטה ריבית של תורה (דרך הלוואה) וריבית של דרבנן (דרך מקח וממכר), רבא – ואמרינן הכא שאפילו בריבית של תורה לא גובים מן היתומים.
- מחלוקת:

- ❖ ר' אלעזר – ריבית קצוצה יוצאה בדיינים, אבק ריבית אינה יוצאה.
- ❖ ר' יוחנן – אפילו ריבית קצוצה לא יוצאה.
- טעמי ר' יוחנן (נלמד מפסוקים):
 - א. למיתה ניתן, ולא להשבון.
 - ב. למורא ניתן, ולא להשבון.
 - ג. מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון, אף מלוי ריבית לא ניתנו להשבון.

דף סב

- טעם ר' אלעזר: נאמר "וחי אחיך עמך", תחזיר לו את הריבית כדי שיחיה אתך אחיך, ולפי ר' יוחנן נצרך פסוק זה לדרשה של ר' עקיבא – שחייך קודמים לחיי חבירך.
- נסיונות להקשות על ר' יוחנן ("הניח להם אביהם", "הגזלנין ומלווי ריבית"), שרואים שמחזיר את הריבית, ונסיון להעמיד את מחלוקתם ב"תנאי היא", אך לבסוף לא נחלקו התנאים אם להחזיר או לאו, אלא האם לקרוע את השטר או לא (וסבירא ליה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. לפי תנא קמא – שומא מילתא היא, ולפי ר' נחמיה וראב"י – לאו מילתא היא).
- רב ספרא – כל שאילו בדיניהם מוציאין מ-לווה למלווה, בדינינו מחזירין ממלווה ללווה, וזה בריבית קצוצה וכדר' אלעזר, כל שאילו בדיניהם אין מוציאין, בדינינו אין מחזירין – ומה הם: ריבית מוקדמת וריבית מאוחרת.
- נסיונות העמדת משנתינו –
 - ❖ לפי רבה – מתניתין בבא לחוב בדמיהן עסקינן.
 - ❖ לפי אב"י – כדתני רב ספרא, דבריבית דבי רבי חייא יש דברים שהם מותרים ואסורים מפני הערמת ריבית.
 - ❖ לפי רבא – מתרץ את המשנה כדתני ר' אושעיא ("הרי שהיה נושה בחבירו מנה..."), ודעה זאת אינה נדחית.

דף סג

- רבא – ש"מ מר' אושעיא תלת –
 - א. מעמידין מלווה על גבי פירות.
 - ב. וש"מ הוא דיש לו.
 - ג. איתא לדר' ינאי, דאמר "מה לי הן מה לי דמיהן".
- אמנה בפירות – עושים גם לפי רב וגם לפי ר' ינאי.
- אמנה בדמים –
 - ❖ רב – לא עושים.
 - ❖ ר' ינאי – מה לי הן, מה לי דמיהן.
- לפי אב"י – מחלוקת תנא קמא ור' יהודה (בברייתא "הרי שהיה נושה בחבירו מנה ועשה לו שדהו מכר..."):
 - אמנה בפירות – עושים גם לפי רב וגם לפי ר' ינאי.
 - אמנה בדמים –
 - ❖ רב – לא עושים.
 - ❖ ר' ינאי – מה לי הן, מה לי דמיהן.

- ❖ דלפי ר' יהודה – צד אחד בריבית מותר.
- ❖ ולפי תנא קמא – אסור.
- לפי רבא – ריבית על מנת להחזיר איכא בנייהו:
 - ❖ דלפי ר' יהודה – מותר.
 - ❖ ולפי תנא קמא – אסור (אך לכ"ע – צד אחד בריבית אסור).
- רבא – אם יש בידו מעות מותר שהמוכר יפסוק לו על השער שבשוק, למרות שאין למוכר עכשיו, והכא מדובר על זביני, מ"ט – רבה ורב יוסף – "דאמר ליה שקילא טיבותך ושדייא אחיזרי, מאי אהנית לי, אי הוו לי זוזי בידי הוה מזבנינא בהיני ובשילי בזולא" (וטעם זה לא אומרים ב-סאה בסאה, כיוון ששם זה הלואה והכא זביני).
- מי שנותן כסף על שער מוקדם צריך להראות לבי דרי בשביל לקבולי (המוכר) "מי שפרע" דאי מתחזי ליה סמכא דעתא, רב אשי – מספיק שנותן הכסף יאמר לו בשוק שהוא סומך עליו ואין צריך ללכת לבית הגרנות.
- אגר נטר – אסור. "אשראי במתא" אינו כדין "עד שיבוא בני", דכיוון דמחוסר גבייה, כמאן דליתיה דמי.

דף סד

- אדם שלווה מחבירו ומצא יותר כסף ממה שלווה, אם יש לחלקן למעות העודפות להוציאן עשרה עשרה או חמישה חמישה, ואין אחד או שניים עודפים – אז זו טעות, ואם לא כך – אז זה מתנה.
- ❖ רב – מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה דלעות קטנות, וא"ל המוכר שהוא יתן לו גדולות – אם יש לו גדולות מותר ואין ריבית, ואם לאו אסור (ולא אמרינן "כיוון דממילא קא רבו שפיר דמי").
- ❖ איכא דאמרי – רבא בשם רב – אמרינן דכיוון דממילא קא רבו שפיר דמי (כיון שהכא מינה קא רבו, דכי שקלי ליה להאי לא אתי אחרינה בדוכתיה, שהקטנות היו בשעת המכר).
- אדם יכול לומר לחבירו: "הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא, אי תקפה – ברשותך, אי יקרא אי זולא – ברשותי".
- משנה "המלווה את חבירו... שהוא ריבית".
- רב יוסף בר מניומי – אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – אינו צריך לעלות לו שכר, הלווהו ודר בחצרו – צריך להעלות לו שכר, וגם המשנה אמרה כן, אך רב נחמן חידש שגם בחצר דלא קיימא לאגרא ואיניש דלא עביד למיגר.
- יש שני מ"ד, הראשון זה המקרה שהלווהו חבירו ואז דר בחצרו, והמ"ד השני זה שאמר "הלווני ודור בחצרי" (צריך לעלות לו שכר). מ"ד הלזוהו, כ"ש הלווני שצריך לעלות לו שכר אך מ"ד הלזוני – אבל הלווהו לא, מ"ט? כיוון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה, לית לן בה.

דף סה

- רב יוסף בר חמא החזיק בעבדיהם של בעלי חובות שלו וכפה אותם לעשות מלאכתו ולא חשש לריבית או למיחזי כריבית, ולבסוף הוכיח לו רבא בריה שזה מיחזי כריבית ולכן חזר בו רב יוסף בר חמא מלעשות כך.

מקרה	מסיק זוזי דריביתא בחבריה, וקא אזלי חיטי ארבעה גריוי בזוזא בשוקא, ויהיב ליה איהו חמישה	מסיק ארבעה זוזי דריביתא בחבריה, ויהיב ליה גלימא בגוייהו
רבא	חמישה מפקינן מיניה, דמעיקרא בתורת ריבית אתאי לידיה	גם גלימא מפקינן מיניה, דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי גלימא דריביתא
אביי	כי מפקינן מיניה – ארבעה מפקינן מיניה, והחמישי אוזולי הוא דקא מוזיל	כי מפקינן מיניה – ארבעה מפקינן, גלימא לא מפקינן

- רבא – האי מאן דמסיק שנים עשר זוזים דריבית בחבריה, ואגר ליה (הלווה) חצר דמתגרא בעשרה ואוגריה ניהליה בתריסר – כי מפקינן מיניה, תריסר מפקינן מיניה (שכן סבר וקיבל).
- משנה "מרבין על השכר... בשנים עשר מנה אסור".
- רישא – אליבא דמ"ד שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, וזה, כיוון שלא הגיע הזמן לגבות – לא נקרא אגר נטר, ולכן מותר (והאי דאמר "מעכשיו" אוזולי הוא דקא מוזיל).
- סיפא – כיוון שזה מכר וצריך לקחת את הכסף עכשיו – זה נקרא אגר נטר, ואסור.
- תשלומי שכירות סמכו מן המקרא "כשכיר שנה בשנה" – שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת.
- שלוש אמרות (רב נחמן, רב פפא, רב חמא) על טרשא דידי דמותרת, ולהלכה כרב חמא, ועוד הלכה כר' אלעזר שריבית יוצאת בדיונים, והלכה כר' ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן.
- משנה "מכר לו את השדה... עושה ע"פ חכמים".
- אמר המוכר: "קני כשיעור זוזך" – גם הלוקח וגם המוכר מותרים לאכול פירות. אמר: "לכי מייתית קני מעכשיו" – שניהם אסורים. אמר: "לכי מייתית קני" – מוכר מותר ולוקח אסור. אמר: "קני מעכשיו וזוזאי ליהו הלואה גבך" – לוקח מותר ומוכר אסור.
- התנא שאמר "ששניהם אסורים", דלא כר' יהודה דאמר צד אחד בריבית מותר.
- משכן לו בית, משכן לו שדה, ואמר לו "לכשתרצה למכרם לא תמכרם אלא לי בדמים הללו" – אסור (תנא דלא כר' יהודה), "בשוויהן" – מותר. מכר לו בית,

מכר לו שדה, ואמר לו "לכשיהיו לי מעות החזירם לי" – אסור (תנא דלא כר' יהודה). "לכשיהיו לך מעות אחזירם לך" – מותר.

דף סו

- אדם מכר לחבירו קרקע בלא אחריות וראה שהוא עצוב, ואמר לו שלא ידאג, שאם יטרפו לו את שדהו יגבה לו מעידית שבנכסיו – אין אלו אלא דברי תנחומים בעלמא לפטם את ליבו, ואין זה מחייב.
- "הלווהו על שדהו" –
- ❖ **רב הונא** – בשעת מתן מעות קנה הכל, לאחר מתן מעות – קנה כנגד מעותיו.
- ❖ **רב נחמן** – בהתחלה סבר שאסמכתא קניא ולכן אפילו לאחר מתן מעות קנה הכל, אבל לאחר מכן מניומי שכנע את **רב נחמן** וסברו שאסמכתא לא קניא, ולכן אף בשעת מתן מעות לא קנה ולא כלום.
- **נהרדעאי משמיה דרב נחמן** – מצא המלווה את הלווה בתוך הזמן (לפני זמן הפרעון) ואמר הלווה קני – קנה, לאחר זמן (שהגיע זמן הפרעון) ואמר קני – לא קנה – ודוחה הגמרא ואומרת שאפילו בתוך הזמן לא קנה, וזה שאמר קני קא סבר: כי מטי זמניה לא ליתי ליטרדן.
- **רב פפא** – אסמכתא פעמים קונה ופעמים לא קונה – אי קפיד בארעא ודאי קני, אע"ג דאמרו רבנן אסמכתא לא קניא – אפותיקי היא למיגבא מיניה, וזה כאשר אמר לו "לא יהא לך פרעון אלא מזה".
- סבר **רב פפא** לומר – כי אמרינן אסמכתא לא קניא – ה"מ בארעא, אבל חמרא כיוון דלזבוני קאי כוזוי דמי, ואמר לי **רב הונא בריה דרב יהושע** – שכל "דאי" לא קני.
- **רב נחמן סובר** – במכירה אנו אומרים מחילה בטעות הוא מחילה, ובהלוואה אנו אומרים שמחילה בטעות לא היא מחילה, דמחזי כריבית.

דף סז

- כל "את ונוולא אחי" – סמכא דעתיה ולא גמר ומקני, ולכן במקרה של האישה שקנה דרך שליח מקרובה קרקע – הקרקע חוזרת, ולגבי הפירות – הגמרא מסתפקת אם דינם כריבית קצוצה וחוזרת או כאבק ריבית ולא חוזרת, ופושטת שלא חוזרת, ולפי **רב פפי** – חוזרת, שנחשב כריבית קצוצה.
- ❖ **רבא**: משכנתא באתרא דמסלקי – אכל שיעור זוזי – מסלקינן ליה. אכל טפי – לא מפקינן מיניה, ולא מחשבינן משטרא לשטרא. ובדיתמי – אכל שיעור זוזי – מסלקינן ליה. אכל טפי – מפקינן מיניה, ומחשבינן משטרא לשטרא.
- ❖ **רב אשי**: גם בדיתמי, אם אכל שיעור זוזי – לא מסלקינן ליה, אכל טפי – לא מפקינן מיניה.

- משכנתא באתרא דמסלקי, לא ניכול אלא בנכייטא. וצורבא מרבנן – אוכל בקיצותא (למ"ד דשרי), היכי דמי קיצותא?
- ❖ לישנא ראשונה – דאמר ליה "עד חמישה שנים אכילנא בלא נכייטא, מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי".
- ❖ לישנא שנייה – דאמר ליה "עד חמישה שנים אכילנא בנכייטא, מכאן ואילך שיימנא לך כולהו פירי".
- למ"ד דלא מתיר קיצותא – צורבא מרבנן שרי למיכל במשכנתא דסורא, דכתבי בה הכי "במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף".

משכנתא באתרא דלא מסלקי	משכנתא באתרא דמסלקי
בע"ח גובה הימנה ובכור נוטל בו פי שניים, ואין שביעית משמטת.	אין בע"ח גובה הימנה ואין הבכור נוטל בה פי שניים ושביעית משמטת.

- משכנתא באתרא דמסלקי – מסלקי ליה אפילו מתמרי דאבודיא ואי אגבהנהו בסיסני – קננהו, ולמ"ד כליו של לוקח ברשות מוכר, קנה לוקח – אפילו דלא אגבהינהו בסיסני קננהו.
- באתרא דמסלקי – אמר "לא מסתלקנא" – הא קאמר דלא מסתלקנא, באתרא דלא מסלקי – ואמר "מסתלקנא" –
- ❖ רב פפא – לא צריך למיקנא מיניה.
- ❖ רב ששת בריה דרב אידי – צריך למיקנא מיניה.
- והלכתא – צריך למיקנא מיניה.
- אמר "איזיל ואייתי זוזי" – לא אכיל, "איזיל ואטרח ואייתי זוזי" –
- ❖ רבינא – אכיל.
- ❖ מר זוטרא בריה דרב מרי – לא אכיל.
- והלכתא – לא אכיל.

דף סח

- רב אשי – סתם משכנתא שנה, ונפק"מ דאי אכיל לה שתא – יכול לסלקו, ואי לא – לא יכול לסלקו, משכנתא – דשכונה גביה ונפק"מ לדינא דבר מצרא.
- רבא – לית הלכתא כטרשא דרב פפא, ולית הלכתא כשטרי מחוזנאי – דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא מי יימר דהווה רווחא, ולית הלכתא כחכירי נרשאי – דכתבי הכי משכן ליה פלניא ארעא לפלניה והדר חכרה מיניה, והרי גם לא קנה את השדה, וגם האידנא זוהי ריבית גמורה ואסור לעשות כן.
- משנה "אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות... עד שתהא טוענת".
- כפועל בטל – כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה.
- צריך לשנות גם "חנוני" וגם "מעות ליקח בהן פירות" במשנה, דאי תנא חנוני הייתי אומר לו – סגי בשכר פועל בטל, אבל מעות דנפיש טרחיה לא מספיק; ואם היה שנוי הפוך, הייתי אומר: במעות, הואיל ונפיש טרחיה מקבל כפועל בטל, אבל "חנוני" דלא נפיש טרחיה, נאמר מספיק במשהו בעלמא – קמ"ל.

- כמה הוא שכרו:
 - ❖ ר' מאיר – בין מרובה ובין מעט (בעי שיפסוק לשום שכר).
 - ❖ ר' יהודה – אפילו לא טבל עמו אלא בציר, זהו שכרו (לא בעי שיפסוק לשום שכר).
 - ❖ רשב"י – נותן לו שכרו משלם.
- ❖ תנא קמא – אין שמין, לא את העזים, לא את הרחלים, ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה.
 - ❖ ר' יוסי ברבי יהודה – שמין את העזים מפני שחולבות, את הרחלים מפני שגוזזות ושוטפות ומורטות, ואת התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת. לא נחלקו תנא קמא ור' יוסי ברבי יהודה בגיזה וחלב – שאם מקבל הפועל וודאי שזה מספיק לשכר עמלו ומזונו, אלא נחלקו בנסיובי ותותרי: תנא קמא סבר כרשב"י שצריך שכרו משלם וזה לא משלם ולכן אסור לשום, ור' יוסי ברבי יהודה סבר כמו אב"י שמספיק שכר מועט, ולכן מותר לשום.
- א. משכרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחים.
 - ב. אישה שאמרה לחברתה "תרנגולת שלי וביצים שליכי ונחלוק באפרוחין":
 - ❖ ר' יהודה – מתיר (ושכר עמלו ומזונו זה ביצים מוזרות).
 - ❖ ר' שמעון – אוסר.
- מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות בהמה – מעלים ואין משנים ממנהג המדינה, רשב"ג – שמין עגל עם אמו, ואפילו במקום שנהגו להעלות לעגלים ולסייחים הנישומים לבדם שכר כתף (ושכר עמלו ומזונו זה הגללים).
- ❖ רב נחמן – כר' יהודה והלכה כר' יוסי והלכה כרשב"ג.
 - ❖ רב כהנא בדעת רב נחמן – אין הלכה כשלושתם, אלא שיטה איתמר.

דף סט

- השטר שנפק על בני רב עיליש דהוה כתיב ביה פלגא באגר ופלגא בהפסד – כוונת השטר:
 - ❖ רבא – אי פלגא באגר תרי תלתא בהפסד, ואי פלגא בהפסד תרי תילתא באגר.
 - ❖ רב זביד – הכוונה כפשוטו מחצה על מחצה, ומדובר שרב עיליש סובר כר' יהודה, ומספיק שטבל עמו בציר זהו שכרו ואין כאן ריבית.
 - "מותר שלישי בשכרך":
 - ❖ רב – הרי זה מותר.
 - ❖ שמואל – קוצץ לו דינר.
 - ❖ ויש אומרים – דכי קאמר רב "מותר שלישי בשכרך מותר" – כגון דאית ליה בהמה לדידיה, דאמרי אינשי: "גביל לתורא גבי לתורי".
 - סיפור – ר' אלעזר מהגרוניא עם אריסו: ר' אלעזר קנה בהמה והביא לאריס לפטם, ונתן לו ראשו בשכרו ויהיב פלגא רווחא, ואז אשתו של האריס אמרה לו:

- תהיה שותף ותקבל גם את האליה – ובאמת כך עשה, אך ר' אלעזר הביא לו חצי מהאליה וגם חצי מהראש בדין שותפין, וזה פחות ממה שציפה האריס.
- ת"ר: השם בהמה לחבירו – עד מתי חייב לטפל בה? סומכוס – באתונות – שמונה עשר חודש, בבהמה דקה – עשרים וארבע חודש, ואם בא לחלוק בתוך זמנו – חבירו מעכב עליו, לפי שאינו דומה טיפולה של שנה זו לטיפולה של שנה אחרת, שכן צריכה שנה שניה מזונות מרובים.
- תניא אידך – השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל בוולדות?
 ❖ תנא קמא – בדקה – שלושים יום, ובגסה – חמישים יום.
 ❖ ר' יוסי – בדקה – שלושה חודשים, מכאן ואילך נוטל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו.
- רב נחמן – זווי כמאן דפליגי דמי, וה"מ טבי וטבי או תקולי ותקולי, אבל טבי ותקולי לא.
- ההבדל בין שכירות של מרא לשל כסף, דמרא הדרא בעינייהו וידע פחתייהו, אך כסף לא כך.
- רבא – מותר לאדם לומר לחבירו "הילך ארבע זווי ותלווה לפלוני", וכן מותר לאדם לומר לחבירו "הילך ארבע זווי ותאמר לפלוני שילווה לי" – לא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלווה? מלווה (וגם שכר אמירה מותר לקחת).
- משנה "שמין פרה וחמור וכל דבר... ואינו חושש משום ריבית".
- מפריז על שדהו כיצד – השוכר את השדה מחבירו בעשרה כורים חיטין לשנה, ואמר לו: "תן לי מאתיים זווי ואפרנסנה ואני אעלה לך שנים עשר כורים לשנה" – מותר, אבל לא על חנות או ספינה. ופעמים שמפריז גם עליהם, חנות – לצור בה צורה וספינה – לעשות לה איסקריא.

דף ע

- רב פפא – הלכתא: ספינא אגרא ופרקא, ונהגו בני כופרא – אגרא בשעת משיכה ופגרה בשעת שבירה (משום דמתניתא תניא מנהגא).
- מעות של יתומים מותר להלוותן, קרוב לשכר ורחוק להפסד.
- ת"ר: קרוב לשכר ורחוק להפסד – רשע, קרוב להפסד ורחוק לשכר – חסיד, קרוב לזה ולזה או רחוק מזה ומזה – זוהי מידת כל אדם.
- זווי דיתמי, היכי עבדינן להו – אי משתכח גברא דאית ליה דהבא פריכא – אז מביאים לו שירוויח בשביל היתומים ויהיה בחינת קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואי לא משתכח – יש להביא לגברא דמשפּו נכסיה ומהימן, ושמע דינא דאורייתא ולא מקבל שמתא דרבנן, ויהבינן להו ניהליה בבי דינא.
- משנה "אין מקבלין צאן וברזל מישראל... אבל לא מדעת ישראל".
- למסקנת הסוגיא: רבא – גם המשנה בכורות ("המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה") וגם משנתנו סוברים דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא, ולגבי בכורות שפטור מן הבכורה כיוון דאי לא יהיב אתי נכרי תפיס

- לבהמה ואי לא מוצא בהמה תפיס לוולדות והוי יד נכרי באמצע וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה.
- "מרבה הונו בנשך ותרבית לחונן דלים" – לחונן דלים –
 ❖ רב – כגון שבור מלכא.
- ❖ רב נחמן בשם רב הונא – ריבית שישראל שנוטל מן הגוי יורד לטמיון.
- לפי רב נחמן בשם רב הונא שאין ליטול מן הגוי ריבית קשיא מתניתין?
 א. בשביל כדי חייו התירו.
- ב. כל מה שגזרו זה על לא ת"ח, שמא ילמדו ממעשיהם. אך על ת"ח לא גזרו, ומותר לת"ח להלוות לגויים בריבית.

דף עא

- עמי ונכרי – עמי קודם, ואפילו שהמציאות לנכרי בריבית ולישראל בחינם, עני ועשיר – עני קודם, ענייך ועניי עירך – ענייך קודמים, עניי עירך ועניי עיר אחרת – עניי עירך קודמים.
- ר' יוסי – "בא וראה סמיות עיניהם של מלוי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו והם (מלווי ריבית) מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבים וחותמין פלוני זה כפר באלוקי ישראל", "ר"ש בן אלעזר – כל המלווה בריבית נכסיו מתמוטטים עולמית.
- גר צדק – קונה עבד עברי, אך דינו של העבד כדין נכרי שקנאו, דהיינו שאינו עובד על לא את הבן ולא את הבת.
- גר תושב – מה שנאמר "וכי ימוך אחיך... גר ותושב וחי עמך אל תקח מאתו נשך ותרבית..." – "מאתו" קאי על אחיך מישראל, אך מגר תושב מותר לנשך.
- מותר לישראל להיות ערב למלווה גוי, ובתנאי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל (בזה שהוא לא גובה תחילה מהערב).
- "מלווה ישראל מעותיו של נכרי מדעת נכרי" – ישראל לווה מגוי מלווה בריבית, ורוצה להחזיר לגוי, ואמר לו ישראל שני: תן לי את המלווה, ואני אחזיר את המלווה עם הריבית אליך, וזה היה במעמד הנכרי ובצוויו של נכרי – מותר, והמציאות היא שהגוי נטל ונתן ביד מן המלווה הראשון ואז הביא לשני, והחידוש הוא – דלא אמרינן דגוי גופיה כי עביד אדעתא דישאל קא גמיר ויהיב, ונעשה שליח של ישראל ואסור.
- "ולא מדעת ישראל" – נכרי לווה מישראל ורוצה להחזיר לישראל, אך מצאו בדרך ישראל שני, ואמר לנכרי: תלווה לי את המלווה ואני אחזיר לך עם הריבית, וזה היה במעמד הישראל הראשון וציוויו – אסור, שכן אמרינן שהנכרי נעשה שליח לחומרא לישראל המלווה, ויש כאן ריבית בין המלווה הישראל ללווה השני הישראל.

דף עב

- ת'ר: ישראל שלוה מעות מן הגוי בריבית, וזקפן עליו במלווה, ונתגייר, אם קודם שנתגייר זקפן עליו – גובה את הקרן וגובה את הריבית, ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו – גובה את הקרן בלבד. נכרי שלוה מעות מישראל בריבית וזקפן עליו במלווה, ונתגייר –
- ❖ תנא קמא – אותו חילוק כמו במקרה הראשון.
- ❖ ר' יוסי – בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הריבית. הלכה כמותו, והטעם של ר' יוסי: כדי שלא יאמרו שבשביל מעותיו נתגייר זה.
- שטר שכתוב בו ריבית –
- ❖ ר' מאיר – לא גובה לא את הקרן ולא את הריבית, דקנסינן ומענישינן אותו היתרא משום איסורא.
- ❖ רבנן – גובה את הקרן אך לא את הריבית, דלא קנסינן ומענישינן היתרא משום איסורא.
- שטרי חוב מאוחרים – כשרים, מוקדמים פסולים, ולא גובים גם מזמן שני –
- א. לפי ר' מאיר – שסבר דקונסין ומענישין היתרא משום איסורא.
- ב. גם לפי רבנן – גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, ולכן לא יגבה מזמן שני.
- שטר שלא ניתן להיכתב אין גובים ממנו מנכסים משועבדים (כגון המקרה דפרדיסא).
- משנה "אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער... תן לי את מעותי".
- ר' יוחנן – אין פוסקין על שער שבשוק של עיירות דלא קביע תרעייהו.
- היו חדשות מארבע וישנות משלושה, וכן היו לקוטות מארבעה ומכל אדם בשלושה –
- ❖ אין פוסקין, עד שיצא השער לישן ולחדש ללוקט ולמוכר.
- ❖ רב נחמן – פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות.
- מעיקרא סבר רב הונא דאין לוויין על שער שבשוק, ולבסוף חזר בו וכן לוויין על שער שבשוק.

דף עג

- המוליך חבילה ממקום (הזול) למקום (היוקר), מצאו חבירו ואמר לו: תנה לי ואני אעלה לך כדרך שמעלין לך באותו מקום – ברשות מוכר – מותר, ברשות לוקח – אסור. המוליך פירות ממקום (הזול) למקום (היוקר) מצאו חבירו ואמר לו: תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום, אם יש – מותר, ואם לאו – אסור.
- החמרים מעלים במקום היוקר כבמקום הזול ואינם חוששים, והטעם:
 - א. ניחא להו דמגלא תרעא.
 - ב. ניחא להו דמוזלי גבייהו.
- איכא בינייהו – תגרא חדש, לפי סיבה א' – החמרים מעלים, ולפי סיבה ב' – לא מעלים.

- מהו לעשות בגרוטאות (לגבי חמרים)? ולמסקנה – אי אפשר.
- פרדיסא –
- ❖ רב – אסור, מתחזי כי אגר נטר ליה.
- ❖ שמואל – מותר, כיוון דהוי ביה תיוהא ולא מתחזי כי אגר נטר, ומודה רב בתורי דנפיש פסדיהו.
- אמר שמואל לבעלי הבתים המלוים תבואה לאריסים: "הפוכו בארעא, כי היכי דקני לכו גופא דארעא", שאם לא כך יהיה בעיה של ריבית, ואמר רבא לשומרי הקמות (עד הקציר) "פוקו הפוכו בבי דרי, כי היכי דלא תשתלם שכירות דידכו עד ההיא שעתא, דשכירות אינה משתלמת אלא בסוף. וההיא שעתא אוזולי הוא דקא מוזלי גבייכו".
- רב מרי בר רחל הלווה לגוי, ומשכן הנוכרי לרב מרי את ביתו ודר שם, ובינתיים מכר הגוי לרבא את הבית. עד שנה ישב שם רב מרי בלי לשלם, ואחר השנה רצה לשלם שכירות לרבא, אך רבא לא הסכים לקבל עד שיקבל רב מרי את החוב מהגוי.
- ארעא לטסקא משעבדא, ומלכא אמר "מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא". אמר רב פפא לרבא "חזי מר הני רבנן, דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשעבדי בהו טפיי" ואמר לרב פפא – "הכי אמר רב ששת מוהרקייהו (חותם עבדות שלהם) דהני בטפסא (ארגז) דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא".
- ראית שאינו נוהג כשורה, מנין שאתה רשאי להשתעבד בו? ת"ל "לעולם בהם תעבודו, ובאחיכם...", יכול אפילו נוהג כשורה? ת"ל "ובאחיכם בני ישראל איש באחיו...".
- האי מאן דיהיב זוזא לחבריה למיזבן ליה חמרא, ופשע ולא זבין ליה – משלם כדקא אזיל אפרוותא דזולשפט.
- ❖ רב זביד – ה"מ ביין סתם, אבל אמר לו יין זה לא, והטעם כי לא בטוח שימכרו לו.
- ❖ רב אשי – אפילו באמר לו יין זה, והטעם שאסמכתא לא קניא (והכא לא בידו).

דף עד

- רבא – הני בי תלתא דיהבי זוזי לחד בשביל לקנות להם, וקנה לאחד מהם – קנה לכולם, אבל אם צר וחתיים איניש איניש לחודה – למאן דזבן זבן.
- סיטומתא קניא, למאי הלכתא –
- ❖ רב חביבא – לקנות ממש.
- ❖ רבנן – לקבל "מי שפרע".
- והלכתא, לקבל "מי שפרע". ובמקום שנהגו לקנות ממש – קנו.
- נחשב כ"יש לו" –

- ❖ רב – מחוסר מעשה שתיים פוסק ונחשב כיש לו, מחוסר שלושה אינו פוסק ואינו נחשב כיש לו.
- ❖ שמואל – בידי שמיים, אפילו אחת אינו פוסק. ובידי אדם אפילו מאה פוסק.
- ת"ר:
- ❖ ר' מאיר אומר – אין פוסקים על הביצים של יוצר עד שיעשו.
- ❖ ר' יוסי אומר – בד"א, בעפר לבן. אבל בעפר שחור, כגון כפר חנניא וחברותיה – אע"פ שאין לזה יש לזה.
- "ופוסק עמו על הזבל" –
- ❖ תנא קמא – כל ימות השנה אע"פ שאין לו כלל עכשיו.
- ❖ ר' יוסי – אסור כל השנה, עד שיהיה לו למוכר זבל באשפות.
- ❖ חכמים – מתירים אע"פ שאין לו יש לאחרים בימות החמה, אך לא בימות הגשמים.
- במקרה שבמשנה כשזה תרי "תרעי", גם רבנן וגם ר' שמעון מודים דמעו לא קונות וחוזר, ואם חזר יש עליו "מי שפרע".
- משנה "מלווה אדם את אריסיו... אלא שרצה להחמיר עליו".
- באתרא דתנא דידן – אריסא יהיב ביזרא – ובין ירד ובין לא ירד כמה דלא יהיב ביזרא מצי מסליק ליה, וכי קא נחית לבציר מהכי קא נחית
- באתרא דתנא ברא – מרי ארעא יהיב ביזרא אי לא ירד דמצי מסליק ליה – כי קא נחית לבציר מהכי קא נחית, אי ירד דלא מצי מסליק ליה – אסור.

דף עה

- אמר לחבירו "הלויני כור חיטים" וקוצץ לו דמים – ומביא דמים ואם לא קצץ הוזלו – נוטל חטיו, הוקרו – נותן דמיהם.
- משנה "לא יאמר אדם לחבירו... באות לידי ריבית".
- ❖ רב הונא – יש לו סאה לווה סאה, סאתיים לווה סאתיים.
- ❖ רב יצחק – אפילו יש לו סאה לווה עליה כמה כורים.
- לית הלכתא כוותיה דהלל.
- ❖ חכמים – לווים ככרות סתם ופורעים סתם.
- ❖ והלל – אוסר.
- רב יהודה אמר שמואל – בני החבורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה, משקל, מנין ומשום לווים ופורעים ביו"ט ולפי הלל – אף משום ריבית, ת"ח מותרים ללוות זה מזה בריבית, והטעם: הואיל ויודעים דריבית אסורה, מתנה היא דמביאים.
- משנה "אומר אדם לחבירו נכש עמי... ויראת מאלוקיך אני ד".
- מנין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום, שאסור להקדים לו שלום? ת"ל "נשך כל דבר אשר ישך" – אפילו דיבור אסור.

בבא מציעא איזהו נשך בצורה קלה

- אב"י – מלווה – עובר בכולן (שנמנו במשנה), לווה – עובר משום "לא תשיך לאחיך", "ולאחיך לא תשיך", "ולפני עור לא תתן מכשול", ערב ועדים – "לא תשימון עליו נשך", נושה בחבירו מנה ויודע שאין לו – אסור לעבור לפניו, ועוד כאילו דנו בשני דינים (אש ומים).
- כל מי שמלווה מעות בלא עדים:
 - ❖ רב – עובר משום "ולפני עיוור".
 - ❖ ריש לקיש – גורם קללה לעצמו.
- שלושה צועקים ואין נענים: מי שיש לו מעות ומלווה אותן שלא בעדים, ומי שאשתו מושלת עליו, ומי שקונה אדון לעצמו. ומה מציאותו –
 - א. תולה נכסיו בנכרי.
 - ב. כותב נכסיו לבניו בחייו.
 - ג. רע לו בעיר ולא הולך לעיר אחרת.

סליק איזהו נשך

השוכר את האומנין

דף עו

- משנה "השוכר את האומנין והטעו זה את זה... ידו על התחתונה". אפשרות ראשונה – מדובר שהטעו הפועלים זה את זה, וה"ד – כגון דאמר בעה"ב: "לך שכור לי פועלים", והלך הוא והטעה אותם, שבעה"ב הציע שלושה זווי, והוא אמר ארבעה זוויים, ואמר "שכרכם מבעל הבית". אפשרות שנייה – דאמר בעה"ב בארבעה והוא אמר בשלוש. וזה שדחינו ואמרנו סבור וקביל, אומרים לו הפועלים "אל תמנע טוב מבעליו". אפשרות שלישית – "חזרו" הכוונה "הטעו", דהיינו שאומנין הטעו את בעה"ב או הפוך, כדאיתא בברייתא.
- אם אמר בעה"ב בארבעה זוויים, ואזל הוא ואמר בשלושה, ואמרי כמה שאמר בעה"ב – מאי? אדיבורא דידיה קא סמכי, דאמרי ליה: מהימנת לן דהכי אמר בעה"ב, או דילמא אדיבורא דבעל הבית קא סמכי – נסיון לפשוט מהמקרה "אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת", אך נדחה (משום דעקר שליח לשליחותיה).
- אם הפועלים סיירו לארעיא מדאורתא – לא מקבלים כלל כסף אם נמצא שדה לחה וכדו', ואם לאו מקבלים כפועל בטל.

דף עז

- רבא – מי ששכר פועלים להשקות שדות, והגיע גשם – הפסד פועלים, הגיע נהר – הפסד בעה"ב. מי ששכר להשקות מן הנהר, והפסיק הנהר באמצע היום: אם לא עשוי להפסק – הפסד פועלים, אם עשוי להפסק והם לא מבני העיר – הפסד בעה"ב. וכן אחד ששכר פועל לכל היום, וסיים עבודתו בחצי היום – אפשר להביא לו עבודה ששווה למה שהושכר, או פחות ממנה ונותן לו שכרו משלם, כיוון דעסקינן בבני אדם הרגילים לשאת משאות תמיד, וכשיושבין בטלין קשה להם.
- ❖ רבנן – יד פועל על העליונה.
- ❖ ר' דוסא – יד פועל על התחתונה.
- הסברת הברייתא שהובאה בדף הקודם.
- ❖ ר' דוסא – גם בפועל וגם בקבלן ידו על התחתונה.
- ❖ ורב – פסק כמותו בקבלנות, אך לא בשכירות.
- "כל החוזר בו ידו על התחתונה" – לכדתניא: כיצד – הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז, ונתן לו מעות מהן מאתיים זוז, בזמן שהמוכר חוזר בו – יד לוקח על

בבא מציעא השוכר את האומנין בצורה קלה

העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, או תן לי קרקע כנגד מעותי (מהיכן מגביהו? מעידית –

א. מעידית שבקרקע שעליה מדובר [וה"ה בזיבורית].

ב. אפילו עידית דנכסיו, שסתם קונה קרקע באלף זוז מוזיל נכסיו, ואז הוא כניזק ושנינו: "הניזקין – שמין להם בעידית".

ובזמן שלוקח חוזר בו – יד מוכר על העליונה. רצה אומר לו: הילך מעותיך, רצה אומר: הילך קרקע כנגד מעותיך (מהיכן מגביהו? מן הזיבורית), רשב"ג – מלמדין אותן שלא יחזרו. כיצד? ע"י זקיפה עליו במלווה. וטעמא דכתב (זקיפת מלווה), אבל לא כתב – יכול לחזור. והיינו דקא עייל ונפיק אזוזי, אך אם לא קא עייל ונפיק אזוזי, אף אם לא כתב – אינו יכול לחזור בו.

• מוכר שדהו מפני רעתה – קני, ואפילו דקא עייל ונפיק אזוזי, דאנן סהדי דבלאו אונסא דוזי נמי הוה מזבן ליה.

דף עח

• בעי לאזבוני במאה ולא אשכת, ואי טרח הוה משכת, ולא טרח וזבין במאתיים וקא עייל ונפיק אזוזי, מאי – כמוכר שדהו מפני רעתה דמי, או לא? תיקו.

• מה שאמרנו ששוכר עליהן עד כדי ארבעים וחמישים זוז – ההיא תניא שבאתה חבילה לידו.

• משנה "השוכר את החמור להוליכה בהר... חייב להעמיד לו חמור".

• מ"ש רישא דלא מפליג, מסיפא דמפליג:

א. אוריא דהר קטליה.

ב. כגון שמתה מחמת אובצנא (עייפות ויגיעה).

ג. כגון שהכישה נחש.

ד. רישא ר' מאיר, דאמר "כל המעביר על דעת של בעה"ב נקרא גזלן" (וקמה ליה ברשותיה להתחייב באונסיה), וסיפא רבנן.

• הי ר' מאיר – דתניא: רשב"א אומר משום ר' מאיר – הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק – לא יקח בו טלית, טלית – לא יקח בו חלוק, מפני שמעביר על דעתו של בעה"ב.

• הבריקה –

א. נהוריתא (מחלה בעין).

ב. אבזקת (התולעים התליעו רגליה).

• אנגריא –

❖ רב – אנגריא חוזרת – אומר לו "הרי שלך לפניך", אנגריא שאינה חוזרת – חייב להעמיד לו חמור.

❖ שמואל – בין חוזרת לבין שאינה חוזרת, בדרך הליכתה ניטלה – אומר לו "הרי שלך לפניך", לא בדרך הליכתה ניטלה – חייב להעמיד לו חמור.

בבא מציעא השוכר את האומנין בצורה קלה

דף עט

- רשב"א – השוכר את החמור לרכוב עליה והבריקה או שנשתתתה – חייב להעמיד לו חמור (רב פפא – וכלי זכוכית – כלרכוב עליה דמי).
- רב – השוכר את החמור לרכוב עליה, ומתה לו בחצי הדרך – נותן לו שכרו של חצי הדרך, ואין לו עליו אלא תרעומת; ומדובר דלא שכיח לאגורי, ומשום דאמר ליה: "אילו בעית למיתי עד הכא, לאו אגרא בעית למיתב", דאמר לו חמור זה, ואין בדמיה ליקח, ולטעמיה דלא מכלינן קרנא.
- אתמר –
 - ❖ רב – לא מכלינן קרנא.
 - ❖ שמואל – מכלינן קרנא.
- המוכר שדהו לשישים שנה – אינה חוזרת ביובל, שנאמר "והארץ לא תמכר לצמיתות", ודרשו: מי שאין שם יובל – נצמתת, יש שם יובל – אינה נצמתת, יצתה זו, שאע"פ שאין שם יובל, אינה נצמתת.
- השוכר את הספינה וטבעה לה בחצי הדרך – ר' נתן: אם נתן לא יטול, ואם לא נתן לא יתן, וה"ד – דאמר "בספינה זו ויין זה" (אבל בספינה סתם ויין סתם חולקין).
- השוכר את הספינה ופרקה לה (להטען בתוכה) בחצי הדרך – נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת, והטעם:
 - א. שינוי דעתא.
 - ב. אשלא יתירא.
- השוכר את החמור לרכוב עליה – שוכר מניח עליה כסותו ולגנותו ומזונות של אותו הדרך – מכאן ואילך חמר מעכב עליו.
- חמר – מניח עליו שעורים ותבן ומזונותיו של אותו היום – מכאן ואילך שוכר מעכב עליו, ה"ד – דשכיח למטרח ולמזבן מאוונא לאוונא, חמר דרכיה למטרח ולמזבן, אך שוכר לאו דרכיה למטרח ולמזבן.
- השוכר את החמור לרכוב עליו איש – לא תרכב עליו אישה. השוכר את החמור לרכוב עליו אישה – רוכב עליו איש. ואשה שאמרנו – בין גדולה בין קטנה, ואפילו מעוברת מניקה.

דף פ

- משנה "השוכר את הפרה לחרוש בהר... מפני שהקטנית מחלקת".
- היכא דלא משני בה מאן משלם?
 - ❖ רב פפא – דנקיט פרשא.
 - ❖ רב שישא בריה דרב אידי – דנקיט מנא משלם.
- והלכתא: דנקיט מנא – משלם, ואי דוכתא דמחזקא גונדרי – שניהם משלמים.

בבא מציעא השוכר את האומנין בצורה קלה

- ❖ ר' יוחנן – המוכר פרה לחבירו, ואמר לו: "פרה זו נגחנית היא, נשכנית היא, בעטנית היא, רבצנית היא", והיה בה מום אחד, וסנפו בין המומין – הרי זו מקח טעות, אמר "מום זה ומום אחר" – אין זה מקח טעות.
- ❖ רבא – היו בה כל המומים הללו – אין זה מקח טעות.
- ❖ משנה "השוכר את החמור להביא עליה... שלשה קבין לחמור".
- איתמר –
- ❖ אביי – קשה כמשאוי תנן – נפחא כי תקלא, ואי מוסיף שלשה קבין – חייב.
- ❖ רבא – קשה למשאוי תנן – תקלא כי תקלא, ונפחא הוי תוספת.
- ת"ר: קב לכתף, אדריב (לתך) לעריבה, כור לספינה, שלושת כורים לבורני גדולה.
- המציאות של "קב לכתף" –
- ❖ אביי – בשחבטו לאלתר.
- ❖ רבא – לאגרא יתירא.
- ❖ רב אשי – סבר חולשא הוא דנקיט.
- סתם ספינות – בת שלושים כור.
- ❖ משנה "כל האומנין שומרי שכר הן וכולן שאמרו... כמשיב אבידה".
- משנתינו יכולה להסתדר גם אם ר' מאיר – שסובר ששוכר הוי כשומר חנם (לפי התירוץ הראשון) – ובמשנה משמע דש"ש, שבאומן אפשר לומר: בהיא הנאה דתפיש ליה האומן אאגריה, דלא בעי למיעל ולמיפק אזוזי.

דף פא

- אמר לו שואל "שלח", ושלחה ומתה – חייב, וכן בשעה שמחזירה – אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא – לא שנו אלא שהחזירה בתוך ימי שאילתה, אבל לאחר ימי שאילתה – פטור, "טול את שלך והבא מעות", "גמרתיו" – שומר חנם, "הבא מעות וטול את שלך" – שומר שכר.
- "לאחר ימי שאילתה – פטור" – פטור משואל דחייב כש"ש, או פטור וגם ש"ש לא הוי? אמימר – מסתברא דפטור משואל וחייב כשומר שכר, הואיל ונהנה מהנה (ותניא כוותיה דאמימר).
- "שומר לי ואשמור לך – ש"ש" – אין כאן שמירה בבעלים, דאמר רב פפא, דהכא עסקינן דאמר ליה "שמור לי היום ואשמור לך מחר".
- כמה סיפורים על "שאלה בבעלים".
- אמר לו "הנח לפניך" – אינו לא שומר חנם ולא שומר שכר. "הנח" – לא נפשט הספק.

דף פב

- משנתינו, שאומרת שהמלווה על המשכון שומר שכר, היא דלא כר' אליעזר שסובר שאם אבד המשכון ישבע (בעל המשכון) ויטול מעותיו. לעומת זאת

בבא מציעא השוכר את האומנין בצורה קלה

- משנתינו כדעת ר' עקיבא, שסובר שאם אבד יכול לומר הלווה לו "כלום הלוייתי אלא על המשכון, אבד המשכון אבדו מעותיך". וכולי עלמא מסכימים שאם הלווה אלף זוז בשטר והניח לו משכון עליהם – אם אבד המשכון, אבדו מעותיו.
- שלושה ניסיונות להעמיד את מחלוקת ר' עקיבא ור' אליעזר ונדחים:
 - א. דלא שוי שיעור זוזי, בדשמואל קמיפלגי (דסבר: האי מאן דאזופיה אלפא זוזי לחביריה, ואנח ליה קתא דמגלא עליהם – אבד קתא דמגלא אבדו אלפי זוזי).
 - ב. דשוי שיעור זוזי, ובר' יצחק נחלקו (דאמר מנין לבע"ח שקונה משכון...)
 - ג. מחלוקת במשכנו בשעת הלוואתו, ובשומר אבידה – אם כשומר שכר או שומר חנם.
 - למסקנה נחלקו ר' עקיבא ור' אליעזר במלווה צריך למשכון קמיפלגי:
 - ❖ ר' עקיבא – מצווה קא עביד, שהלווהו והוי שומר שכר.
 - ❖ ר' אליעזר – לאו מצווה קא עביד, שלהנאתו מתכוון והוי שומר חנם.
 - שמואל – הלכה כאבא שאול, ואף אבא שאול לא אמר, אלא במרא ופסל וקרדום (הואיל ונפיש שכרם וקטן פחתם).
 - משנה "המעביר חבית ממקום למקום ושברה... זה וזה ליטבע".
 - ת"ר: המעביר חבית לחבירו ממקום למקום ושברה:
 - ❖ ר' מאיר – בין ש"ח בין ש"ש ישבע.
 - ❖ ר' יהודה – שומר חנם – ישבע, שומר שכר – ישלם.
 - מהמשנה מוכח:
 - ❖ סובר ר' מאיר דנתקל לאו פושע (ומה שמצינו שבברייתא של "נשברה כדו" ששם משמע להיפך – תברא, מי ששנה זו לא שנה זו).
 - ❖ ור' יהודה סובר נתקל לאו פושע וש"ח ישבע וש"ש ישלם וכל אחד לפי דינו.
 - ❖ ור' אליעזר סובר שאכן כמו ר' מאיר למדנו מרבתינו, אך קשה כיצד שניהם יכולים להשבע ואפילו שומר חנם ואפילו במקום מדרון, התינח שנשבע ונפטר היכא דליכא ראייה (עדים), אבל היכא דאיכא ראייה, ניתי ראייה ויפטר ולא ע"י שבועה, כאיסי בן יהודה שסובר כך, דדריש "אין רואה שבועת ד' תהיה בין שניהם" – הא יש רואה, יביא ראייה ויפטר.

דף פג

- ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן – באמת ר' מאיר סובר דנתקל פושע הוא (ולא אמרינן תברא), והטעם: דהכא פוטר בשבועה, שכן שבועה זו תקנת חכמים היא. שאם אי אתה אומר כן, אין לך אדם המעביר חבית לחבירו ממקום למקום (היכי משתבע? רבא – "שבועה שלא בכוונה שברתיה") ור' יהודה ור' אליעזר סוברים כמו שהסברנו לעיל.

בבא מציעא השוכר את האומנין בצורה קלה

- הבאת כמה סיפורים כדעת איסי בן יהודה.

סליק השוכר את האומנין

השוכר את הפועלים

- משנה "השוכר את הפועלים ואמר להם... הכל כמנהג המדינה".
- "אינו יכול לכופין" – מדבר על מקרה שהוסיף להם על השכר, מהו דתימא דאמר להו: "הא דטפאי לכו אאגרייכו, אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי" – קמ"ל דאמרו ליה "האי דטפת לן אדעתא דעבדינן לך עבודה טובה".
- ריש לקיש – פועל, בכניסתו – צריך לוותר משלו ולהחשיך אצל בעה"ב, וביציאתו למלאכתו – אינו צריך להקדים אלא עם נץ החמה, וריש לקיש מדבר בנקוטאי, או שאומר בעה"ב: "דאגרייתו לי כפועל דאורייתא".
- ר' זירא – "תשת חושך ויהי לילה" – זה העולם הזה שדומה ללילה; "בו תרמוש כל חייתו יער" – אלו רשעים שבו, שדומין לחיה שביער; "תזרח השמש" לצדיקים, "יאספון" רשעים לגיהנם, "ואל מעונתם ירבצון" – אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו; "יצא אדם לפועלו, ולעבודתו עדי ערב" – יצאו צדיקים לקבל שכרם, במי שהשלים עבודתו עדי ערב (עד יום המיתה).
- ר' אלעזר ב"ר שמעון נהיה שליח למלך לתפוס גנבים עקב חכמתו ועצותיו, ושלח לו ר' יהושע בן קרחה: "חומץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של ד' להריגה" – ושלח לו חזרה: "קוצים אני מכלה מהכרם", והחזיר לו: יבוא בעל הכרם ויעשה זאת, ואתה אל תעשה זאת. יום אחד פגע בו כובס אחד, וקילל אותו: חומץ בן יין, כר' יהושע בן קרחה, תפס אותו למלכות ותלו אותו, ולאחר זמן בכה ר' אלעזר ואמרו לו: רבי, "אל ירע בעיניך, שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביוהכ"פ", ואז הניח ידו על כרסיו ואמר "שישו בני מעי ומה ספיקות שלכם כך (כמו המקרה הזה), ודאות שלכם כ"ש, מובטח אני בכם שאין רימה ותולעה שולטת בכם", ואפילו הכי לא מייתבא דעתיה מזה שתלו אותו בגללו.

דף פד

- וגם את ר' ישמעאל ברבי יוסי מינה המלך לתפוס גנבים, ואמר לו אליהו "עד מתי אתה מוסר עמו של ד' להריגה", וענה לו "מה אעשה, שזה ציווי המלך" – ואמר לו אליהו לברוח.
- סיפורים על חכמים שהיו בעלי בשר, והטעם בסיפורים אלו: כדי שלא יצא לעז על בניהם שהם לא שלהם אלא שחלילה שנשותיהם זינו עם אחרים, קמ"ל.
- תיאור יופיו של ר' יוחנן, אך הזרת פנים לא הויא ליה ולכן לא נכלל בהדי "שופריה דרב כהנא מעין שופריה דר' אבהו, ושופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו, ודיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון".
- ר' יוחנן לא פחד מעין הרע (שיהא לו בגלל יופיו), כיוון שבא מזרע יוסף, שבהם לא שולטת עין הרע.

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

- מעשה דר' יוחנן וריש לקיש – שהחזיר ר' יוחנן את ריש לקיש בתשובה ונהיו חברותא. ופעם אחד הקפיד ר' יוחנן על ריש לקיש וריש לקיש חלה עד שמת וחיפש ר' יוחנן חברותא כמותו לא מצא עד שנטרף דעתו, והתפללו עליו חכמים שימות – וכך היה.
- ר' אלעזר ברבי שמעון, עקב המקרה עם אותו האחד שקילל אותו ונתלה, קיבל על עצמו יסורים בלילה, וביום לא היו לו ייסורים כדי שיוכל ללמוד תורה. וכששמעה זאת אשתו – שמקבל על עצמו יסורים אלו – מרדה בו בטענה שמכלה ממון אביה (שכן השקיע המון לרפואתו), ונעשה נס לר' אלעזר ברבי שמעון ששישים ספינות שלחו שישים עבדים עם שישים ארנקים, ועשו לו שישים מיני לפדא עד שהבריא, וכשהבריא טיהר את כל הדמים שבאו אליו וריננו אחריו, עד שאמר שאם הוא צודק כולם יהיו בנים – וכך באמת היה. לקראת מותו ביקש מאשתו שתשים אותו בעליה, כי ידע שרבנן כועסים עליו ולא ידאגו לו – וכך היה שנפטר ושהה בעליה בין שמונה עשרה לעשרים ושתים שנה – ולא הסריח כלל. אך כשנודע דבר זה לציבור טיפלו בו רבנן, דלאו אורח ארעא שיהיה כך. לאחמ"כ שדרו חכמים לבני בירי והעלהו למיטה של אביו, והנחש שעמד בפתח חסם, ואמרו לו: "נחש נחש פתח פיך ויכנס בן אצל אביו", וכך אמנם היה.
- רבי רצה לישא את אשתו של ר' אלעזר ברבי שמעון, ואמרה לו שלא מסכימה משום שכלי שנשתמש בו קודש – לא ישתמש בו חול. ענה לה רבי, שאמנם בתורה היה גדול ממנו אך לא במעשים טובים, וענתה לו שגם לגבי מעשים טובים היה בעלה יותר טוב ממנו, שכן קיבל על עצמו ייסורים.

דף פה

- רבי – שלושה ענותנין הן ואלו הן: אבא, בני בתירה ויונתן בן שאול – ולמסקנה אמרו שוודאי שאבא היה ענוותן, ולגבי השאר יש להסתפק.
- רבי אמר: חביבין יסורין, וקיבל על עצמו שלוש עשרה שנה של ייסורים קשים ונוראיים – שקולו היה נשמע עד נחותי ימא.
- ייסוריו של ר"א בר' שמעון עדיפים, שבאהבה באו ובאהבה הלכו, אך אצל רבי במעשה (עגל שהלך לשחיטה והתחבא ובכה מאחורי רבי שלא רצה להישחט, ואמר לו: "די, לכך נוצרת" – ואמרו: "הואיל ולא מרחם, יבוא עליו יסורים") באו ובמעשה (שביקש מאמתו שלא תכבד את בני החולדה ותרחם עליהם) הלכו להם הואיל וריחם על בני החולדה.
- כל שנות יסורי ר' אלעזר בר' שמעון לא שכיב איניש בלא זמניה, וכל שנות יסורי רבי לא נצרך העולם למטר (ואפילו הכי כשהיו עוקרים צנון מן הערוגה, היתה הגומא עומדת מליאה מים).
- רבי הלך להחזיר בתשובה את בנו של ר' אלעזר ברבי שמעון ומסרו לר' שמעון בן איסי בן לקוניא ללמדו תורה, וכך הלך רבי להחזיר בתשובה את בנו של ר'

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

טרפון, וכל כך למה? שכן כל המלמד את בן חבירו תורה, זוכה ויושב בישיבה של מעלה.

- כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו ד' גוזר גזירה – מבטלה בשבילו. ר' יוחנן – כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח – שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שתורה מחזרת על אכסניא שלה.
- רב – על מה אבדה הארץ? שלא בירכו בתורה תחילה.
- "בלב נכון תנוח חכמה" – זה ת"ח בן ת"ח. "ובקרוב כסילים תודע" – זה ת"ח בן ע"ה (עולא – היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא – קיש קיש קריא).
- כל המקטין עצמו על ד"ת בעוה"ז – נעשה גדול לעולם הבא, וכל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעוה"ז – נעשה חופשי לעולם הבא.
- ר' חייא ריבץ תורה בעולם, מה עשה? הלך וזרע פשתן וקלע ממנה רשתות ומכמרות, וצד איתם צביים ומאכיל בשרם ליתומים, ותיקן את עורותיהם לקלפים, וכתב עליהם חמשה חומשי תורה, ועלה לעיר ולימד חמישה ינוקי בחמישה חומשי ושנה לשיתא ינוקי שיתא סידרי, ואמר להם: "עד דהדרנא ואתינא – אקרו אהדדי ואתנו אהדדי" ועשה לתורה דלא לשתכח מישראל. שמואל ירחינאנה היה רופא של רבי, ורצה רבי להסמיך את שמואל לרב, אך לא עלתה בידו והצטער על כך.

דף פו

- רבי ורבי נתן – סוף משנה, רב אשי ורבינא – סוף הוראה. מלכות הרשעה רדפה אחרי רבה בר נחמני, שהלשינו עליו שמבטל שנים עשר אלף אנשים מישראל בשני חודשים (אחד בקיץ ואחד בחורף) עקב ירחי כלה, ובטל בכך את המס שישלמו, ורדף אחריו שליח המלך עד שהגיע השליח לאותו מקום שהיה רבה בר נחמני, ותקפו את השליח שדים (משום זוגות), והצילו רבה בר נחמני. לאחר שתפסו השליח אמר לו שלא יגלה למלך אלא אם כן יענה אותו המלך, ולבסוף מצא המלך את רבה בר נחמני ושם אותו בחדר, ונעשה נס והפיל את החומה וברח לאגמא, וישב ולמד על גזע דקל קצוץ (בינתיים בשמים היה ויכוח בין ד' לפמליא של מעלה בהלכה, ודנו בענייני נגעים, ורבה בר נחמני שהיה בקי בזה היה נצרך יכריע, ושלחו את מלאך המוות שיהרגהו ואז יבא למעלה, אך מלאך המוות לא יכול היה להתקרב עקב שלמד רבה בר נחמני בלא הרף, עד ששמע רבה בר נחמני קול רעש, חשב שזה המלך ואמר: "תינח נפשיה דההוא גברא ולא ימסר בידא דמלכותא", ואז לקחו המלאך, ופסק כמו שאמר ד') ושם מת. באו חכמים ועשו לו שם הספד שבעה ימים, ואז הלכו לביתם, ובאותו היום שמת גברה רוח סערה בעולם עד שנרגעה (ע"י המעשה עם ההוא טייעא).
- "הכל כמנהג המדינה" – לאתויי באתרא דנהגי מכרך ריפתא ומשתה אנפקא (כלי מחזיק רביעית), דאי אמר להו "קדימו ואייתי לכו" – אמרו לו "לא כל כמינך".
- חסורי מחסרא והכי קתני: "ואם פסק להם מזונות ריבה להן ומעשה בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים... יצחק ויעקב" – סעודת אברהם הייתה

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

גדולה באופן יחסי מסעודתו של שלמה, שכן אצל אברהם שלושה שוורים לשלושה אנשים, ואילו אצל שלמה האוכל היה לכל ישראל ויהודה, ונאמר "יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים".

• ברבורים אבוסים:

❖ רב – שאובסים אותם בעל כרחן.

❖ שמואל – שאבוסים ועומדים מאליהם.

❖ ר' יוחנן – תור ממרעיתו שלא עשה מלאכה, ותרנגולת מאשפתה דלא היתה בגידול אפרוחין.

❖ אמרימר – תרנגולת המפטמת שנמצאת בין הגיתות ואוכלת החרצנים, ושאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה.

• לעולם אל ישנה אדם מהמנהג, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו – עשה ד' לבניו בעצמו, וכל מה שעשה ע"י שליח עשה ד' לבניו ע"י שליח. ביום השלישי למילתו של אברהם, הוציא ד' חמה מנרתיקה כדי לא להטריח את אברהם באורחים, לבסוף הגיעו לאברהם שלושה מלאכים (שחשב אברהם לערבים). גבריאל רפאל ומיכאל (מיכאל – שבא לבשר את שרה ולהציל את לוט מסדום לאחר מכן, רפאל – לרפא את אברהם, גבריאל – להפוך את סדום).

דף פז

• ר' אלעזר – מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול, מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, ואילו רשעים אומרים הרבה ולא עושים ולא כלום (ונלמד מעפרון). ר' יצחק – האשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש, אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה, והסיבה שלא הביא לחם למלאכים כי שרה פירסה נידה.

• "ויאמרו אליו איה שרה אשתך, ויאמר הנה באהל" –

❖ להודיע ששרה אמנו צנועה היתה.

❖ רב – יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל הייתה, אלא ששאלו זאת כדי לחבבה על בעלה.

❖ ר' יוסי ברבי חנינא – כדי לשגר לה כוס של ברכה.

• למה נקוד על אותיות "איו" שבמילה "אליו"? – לימדה התורה דרך ארץ, שישאל אדם באכסניא (=אשתו) של חבירו ע"י בעלה.

• גדול השלום, שאפילו ד' שינה בו, שנאמר: "ותצחק שרה בקרבה", "ואדוני זקן" – ואמר ד': "ויאמר ד' אל אברהם... ואני זקנתי".

• עד אברהם לא היתה זקנה. אתא אברהם, התפלל – והיתה זקנה. עד יעקב לא היה אדם שחלה לפני מותו – התפלל והוה חולשא. עד אלישע לא קרה שקם אדם מחוליו ונרפא – עד שהתפלל אלישע וכן היה. שלושה חולאים חלה אלישע –

א. שדחפו לגחזי בשתי ידיו.

ב. גירה דובין בתינוקות.

ג. ואחד שמת בו.

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

- פת וקטנית תנן, "רשב"ג אומר אינו צריך, הכל כמנהג המדינה" – לאתוויי הא דתנן: "השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר – נותן לו כפחות שבשכירות – דברי רבי יהושע, וחכמים אומרים משמנין ביניהם (כמנהג מדינה בינונית)".
- משנה "ואלו אוכלין מן התורה העושה... ובדבר שאין גידולו מן הארץ".
- מנין לפועל שאוכל במחובר? נלמד מהמילה "קמה" שנאמר "כי תבא בקמת רעך" – לרבות כל בעלי קומה, וזאת לאחר שלמדנו מ"חרמש" כל דְּבַר-חרמש (לענין הלימוד בשעת חרמש – אכול, שלא בשעת חרמש – לא תאכל, נלמד מ-"ואל כליך לא תתן").
- רבא – "כי תבא בכרם רעך" – להלכותיו, נאמר כאן "כי תבא" ונאמר להלן "לא תבא עליו השמש" – מה להלן בפועל, אף הכא בפועל.
- "בכרם רעך" –
 - ❖ למ"ד גזל כותי אסור – מלמד שבכרם כותי מותר לתת לכליך.
 - ❖ למ"ד גזל כותי מותר – מלמד שבכרם הקדש אסור לך לאכול.
- "ואכלת" – ולא מוציין "ענבים" – ולא ענבים ודבר אחר (כדי שיאכל הרבה).
- "כנפשוך" – כנפש של בעה"ב כך נפשו של פועל – מה נפשך אוכל ופטור ממעשר, אף נפשו של פועל אוכל ופטור ממעשר. "שבעך" – ולא אכילה גסה.
- "ואל כליך לא תתן" – בשעה שאתה נותן לכליו של בעה"ב אתה אוכל, ולא בשעה שאי אתה נותן.

דף פח

- ❖ ר' ינאי – אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית (דמעיייל ליה דרך שער ביאתו).
- ❖ ר' יוחנן – אפילו חצר קובעת (חצר המשתמרת).
- נסיון ("כנפשוך כל נפשו של פועל... – הא לוקח אוכל") להקשות על השיטות דלעיל – אך נדחה.
- לוקח חייב במעשר מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, "וכנפשוך" – מה נפשך אם חסמת פטור, אף פועל אם חסמת פטור.
- המשך נסיונות להקשות ("איזהו גורנן למעשרות", "גורנו למעשר לחייב עליו") על ר' ינאי ור' יוחנן אך נדחים.
- אבע"א, כי קאמר ר' ינאי – בזיתים וענבים, דלאו בני גורן. אבל חיטין ושעורין – גורן בהדיא כתיב ביה.
- "אדם בתלוש" –
- א. "קמה", "קמה" ב' פעמים – אם אינו ענין לאדם במחובר, תנהו ענין לאדם בתלוש.

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

ב. ר' אמי – "כי תבא בכרם רעך" – מי לא עסקינן ששכרו לכתף, ואמר רחמנא ליכול. "שור במחובר" – "רעך", "רעך" – אם אינו ענין לאדם במחובר, תנהו ענין לשור במחובר.

דף פט

- רבינא – לא אדם בתלוש ולא שור במחובר צריכי קראי, דכתיב "לא תחסום שור בדישו" – ולכאורה "שור" מיותר? אלא להקיש חוסם לנחסם ונחסם לחוסם – מה חוסם אוכל במחובר, אף נחסם אוכל במחובר; ומה נחסם אוכל בתלוש, אף חוסם אוכל בתלוש.
- "דיש" – מה דיש מיוחד, דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל בו, אף כל שגידולי קרקע פועל אוכל בו – יצא החולב והמחבץ והמגבן שאינם גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו.
- תניא אידך – "דיש" – מה דיש מיוחד, דבר שבשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל שהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו – יצא המנכש בשומים ובבצלים, הואיל ואין גמר מלאכה אין פועל אוכל בהם, ובא להוציא גם מקרה דקא משליף קטיני מביני אלימי.
- תניא אידך – "דיש" – מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו – יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות, הואיל ונגמרה מלאכתו למעשר אין פועל אוכל בו (ומה שמצינו שכן אוכל בו – זה בתוחלני, שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר).
- תניא אידך – "דיש" – מה דיש מיוחד, שלא נגמרה מלאכתו לחלה, ופועל אוכל בו, אף כל דבר שלא נגמרה מלאכתו לחלה פועל אוכל בו – יצא הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו לחלה דאין פועל אוכל בו. ולמסקנא, כרוך ותני את שתי הברייתות האחרונות – מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה פועל אוכל בו.
- פועל מהו שיהבהב באור ויאכל? מי הוי כענבים ודבר אחר, או לא (וקא מיבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו ואין ביטול מלאכה)? נסיונות לפשוט את הבעיה ("רשאי בעה"ב להשקות", "פועלין אוכלין ענבים בראשי אומניות", "לא יהבהב באור ויאכל", "פועלין שהיו עוזרים בתאנים") – ולבסוף לא נפשטה.
- רבא – למסקנה בין בארץ בין בחו"ל, חדא – לא קבעא ספיתא, תרתי – קבעא ספיתא. קצץ, בין ספת ובין לא ספת – אחת אחת אוכל, שתיים שתיים לא יאכל. לא קצץ ולא ספת – אוכל שתיים שתיים, ספת – אחת אחת אוכל, שתיים שתיים לא יאכל, ואע"ג דנטל רשות מבעה"ב.
- תרתי דקבעא ספיתא מנא לן? "כי קבצם כעמיר גורנה" (אין גורן בלא קיבוץ ואין קיבוץ פחות משניים).

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

דף ע

- פרות המרכסות בתבואה והזשות בתרומה ומעשר –
 - ❖ אינו עובר משום בל תחסום, אבל מפני מראית העין מביא בול מאותו המין ותולה לה בטרסקלין שבפיה.
 - ❖ רשב"י – מביא כרשינים ותולה לה, שהכרשינים יפות לה מהכל.
 - מצינו סתירה בין תרומה לתרומה ובין מעשר למעשר בענין בל תחסום?
 - א. תרומה אינו עובר על בל תחסום, גידולי תרומה עובר על בל תחסום, מעשר ראשון עובר על בל תחסום ומעשר שני אינו עובר על בל תחסום.
 - ב. מעשר שני לכ"ע, אך איפה שעובר על בל תחסום, זה לפי ר' יוסי שזה ממון הדיוט, ולפי ר' מאיר אינו עובר, שזה ממון גבוה (ומעיר רש"י [לפחות לתירוץ זה] וז"ל: "לגבי תרומה מיתוקמא, שהיתה פרה של ישראל שאסור להאכילה תרומה, ואפילו אם דש בה כהן" [ואז יש לא תחסום]).
 - ג. אין בל תחסום במעשר וודאי, ובמעשר דמאי יש; יש בל תחסום בתרומת מעשר דמאי (שנקראת תרומה), ואין בל תחסום בתרומת מעשר וודאי.
 - הייתה אוכלת ומתרזת מהו? האם מותר לחסום או לא? ופשטנו שמותר לחסום, דלא תחסום זה מצד דמעלי לה, והכא לא מעלי לה.
 - מהו שיאמר אדם לנכרי "חסום פרתי ודוש בה" – מי אמרינן אמירה לנכרי שבות ה"מ שבת דאיסור סקילה ולא ללאו, או דילמא לא שנא? נסיונות להוכיח ("נכרי הדש בפרתו של חברו", "הלין תורי דגנבין") – אך נדחים.
 - בני נח מצווים על סירוס, וא"כ אנו עוברים על "לפני עיוור" אם מביאים להם לסרס, ואם נַעֲשֶׂה – ימכור את הבהמה (ואפילו לחרישה) ולא יאכלה, בנו גדול נחשב כאחר למכירה, בנו קטן –
 - ❖ רב אחי – אסר.
 - ❖ רב אשי – מתיר.
- מותר להחליף שוורים מסורסים זה בזה.
- יש לה קוץ בפיה, רביץ לה ארי מבחוץ, העמיד בנה מבחוץ, היתה צמאה למים, פרס לה קטבליא (עור שלוק) על גבי הדישה – מהו? יש כאן בעיה של בל תחסום או לא? ולא נפשט.
 - חסמה מבחוץ – אסור, שכן פשטנו ש-לא תדוש בחסימה אמר רחמנא. החוסם את הפרה והמזווג בכלאים לא לוקה, אלא דש ומנהיג בלבד.
 - איתמר – חסמה בקול והנהיגה בקול –
 - ❖ ר' יוחנן – חייב, שעקימת פיו הוי מעשה.
 - ❖ ריש לקיש – פטור, דלא הוי מעשה.

דף עא

- החוסם את הפרה ודש בה, לוקה ומשלם – ד' קבין לפרה ו-ג' קבין לחמור. ואם תשאל, והא – "אינו לוקה ומשלם אינו לוקה ומת"?

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

- א. אביי – הא מני – ר' מאיר דאמר לוקה ומשלם.
- ב. רבא – אתנן אסרה התורה, ואפילו בא על אמו (ובא לצאת ידי שמים).
- ג. רב פפא – משעת משיכה איחייב לה במזונותיה, ומילקא לא לקי עד שעת חסימה.
- רב פפא – בעיה ראשונה – מהו ללוש את העיסה בחלב? ופשט לאיסור, וזה כהלכתא, כמו שמצינו ברייתא שאוסרת.
- בעיה שניה – מהו להכניס מין ושאינו מינו לדיר? ופשט לאיסור, וזה דלא כהלכתא, דאמר שמואל: ובכלאים – עד שיכניס כמכחול בשפופרת.
- רב – מין במינו – מותר להכניס כמכחול בשפופרת, ואפילו משום פריצותא ליכא. והטעם: בעבידתיה טריד. לריש גלותא אין להכניס מין ומינו ושאינו מינו לדיר אע"ג דלא כהלכתא, והטעם: פריצותא של עבדיו.
- משנה "היה עושה בידיו אבל... בידיו וברגליו".
- והטעם דתנא קמא – "כי תבא בכרם רעך" – בכל מאי דעביד.
- והטעם דר' יוסי בר יהודה – כי שור, מה שור עד שיעשה בידיו וברגליו אף פועל כן, לפי ר' יוסי בר יהודה – דש באוויזין ותרנגולים בכל כוחו בעינן – והא איכא, או דילמא בידיו וברגליו בעינן – והא ליכא? תיקו.
- רב נחמן – פועלים עד שלא הילכו שתי וערב בגת, אוכלים ענבים ואין שותים יין. משהילכו שתי וערב בגת, אוכלין ענבים ושותים יין.
- משנה "היה עושה בתאנים... כשהיא פורקת".
- בעיה – עושה בגפן זה, מהו שיאכל בגפן אחר? ממין שאתה נותן לכליו של בעל הבית בעינן – והא איכא, או דילמא ממה שאתה נותן לכליו של בעה"ב בעינן – והא ליכא? (וקמיבעיא לן היכא דאיכא אשתו ובניו דאין ביטול מלאכה) נסיונות לפשוט ("שור במחובר", "היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים", "אבל מונע את עצמו עד שמגיע", "וכולם לא אמרו אלא בשעת מלאכה") – ולא נפשט.

דף עב

- ובחמור כשהיא פורקת – אימא: עד שתהא פורקת אוכל ממשאו שעל גבה...
- משנה "אוכל פועל קישות... הפתח בפניו".
- ההבדל בין חכמים לתנא קמא –
- א. "מלמדין", לתנא קמא – אין, לחכמים – יש.
- ב. דרב אסי, דאמר: אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד. תנא קמא – אית ליה דרב אסי, ולחכמים – לית להו.
- ג. דרב, דאמר רב: "כי תבא בכרם רעך" בביאת כל אדם, לתנא קמא – לית ליה דרב, וחכמים – אית ליה דרב.
- ואמר רב אסי – לא בצר אלא אשכול אחד – אוכלו.
- איסי בן יהודה – "כי תבא בכרם רעך" – בביאת כל אדם הכתוב מדבר. אמרו על זה חכמים:

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

- ❖ רב כהנא – דילמא בעושיין בסעודתם, דעבדו ואכלו.
- ❖ רב – לא שבק איסי חיי לכל בריה. ואפילו אם נסביר כרב כהנא, אפילו הכי ניחא ליה לאדם לאוגר אגורי וניקטפיה לפרדיסיה, ולא ניתי כולי עלמא ואכלו ליה.
- בעיה – פועל משלו אוכל, או משל שמיים אוכל? נפק"מ – דאמר "תנו לאשתי ובני", אי משלו – יהבינן להו, ואי משל שמיים – לא יהבינן להו, דלדידיה זכי רחמנא ולא לאשתו ובניו. נסיונות לפשוט את הבעיה ("אוכל פועל קישות", "ר' אלעזר חסמא אומר לא יאכל", "נזיר שאמר תנו", "פועל שאמר תנו", "מנין לפועל שאמר תנו לאשתי", "השוכר את הפועל לקצות בתאנים", "השוכר את הפועל לעשות בנטע רבעי", "קוצץ אדם על ידי עצמו") – ולמסקנה ישנה מחלוקת תנאים –
- ❖ התנא של המשנה ("קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפחתו הגדולים...") – סובר דמשל שמיים אוכל.
- ❖ תנא דברייתא ("קוצץ אדם על ידי עצמו ועל ידי אשתו אבל לא ע"י בהמתו...") – סובר דמשלו הוא אוכל.

דף עג

- משנה "קוצץ אדם על ידי עצמו על ידי בנו ובתו... אבל לא מן התורה".
- שומרי פירות –
- ❖ רב – ל"ש דאין אוכל מן התורה אלא שומרי גנות ופרדסין אבל שומרי גיתות וערימות אוכלין מן התורה – קסבר משמר כעושה מעשי דמי.
- ❖ שמואל – ל"ש שאוכלין מהלכות מדינה אלא שומרי גיתות וערימות אבל שומרי גנות ופרדסים אינן אוכלים לא מן התורה ולא מהלכות מדינה – קסבר משמר לאו כעושה מעשה דמי.
- רב אשי – מדייק מהמשנה ("ואלו אוכלין מן התורה") כשמואל.
- משנה "ארבעה שומרים הן שומר חנם... ואת הגניבה".
- ארבעה שומרים ודיניהם שלושה (ואנו אומרים כאן ששוכר דינו כנושא שכר – כדעת ר' מאיר [אליבא דרבה בר אבוה]).
- ❖ רבה – נטר כדנטרי אינשי, מספיק בשביל שומר שכר.
- ❖ רב חסדא ורבה בר רב הונא – יש לו לשמור נטירותא יתירתא.
- משנה "זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס... ומתה אינו אונס".
- "הלסטים הרי זה אונס" – בלסטים מזוין, בעיה – לסטים מזוין ורועה מזוין מהו? מי אמרינן אוקי גברא להדי גברא, או דלמא האי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה? ומסתבר כהצד האחרון.

דף עד

- משנה "מתנה שומר חנם להיות... מתחילתו תנאו קיים".

בבא מציעא השוכר את הפועלים בצורה קלה

- למסקנה משנתינו כוותיה דר' מאיר, דסבר דאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה – ואפילו בדבר ממון, ושאיני המקרה של המשנה בשומר, דמעיקרא לא שעבד נפשיה.
- ומתנה ש"ש להיות כשואל, במאי?
❖ שמואל – שקנו מידו.
- ❖ ר' יוחנן – בההיא הנאה דקא נפיק קלא דאינש מהימנא הוא, גמיר ומשעבד נפשיה.
- "וכל שאפשר לו לקיימו בסופו" – רב – זו דברי ר' יהודה בן תימא, אבל חכמים אומרים שאע"פ שאי אפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו תנאו קיים, ופסק רב הלכה כר' יהודה בן תימא.

סליק השוכר את הפועלים

השואל את הפרה

- משנה "השואל את הפרה ושאל בעליה עמה... אין עמו שלם שלם".
- משכחת פרה במשיכה ובעלים באמירה:
 - א. כגון דקיימא פרה בחצרו דשואל, דלא מחסרא משיכה.
 - ב. דאמר ליה "את גופך לא תשאל עד שעת משיכת פרתך".
- ארבעה שומרים הם: שומר חנם – נשבע על הכל, שואל – משלם את הכל, שומר שכר והשוכר – נשבעים על השבורה ועל השבויה ועל המתה, ומשלמים את האבידה ואת הגניבה. מנה"מ? שלש פרשיות נאמרו: פרשה ראשונה בשומר חנם, שניה בשומר שכר, ושלישית בשואל. ראשונה ש"ח ושניה ש"ש – שכן בפרשה שניה חייב בגניבה ואבידה (וקרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה). ולכן שייך בו ש"ש יותר מאשר ש"ח, ושואל בשלישית – שכן כתוב מפורש: "וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם שלם".
- נושא שכר ושוכר משלמים את האבידה והגניבה מניין?
- גניבה – "אם גנוב יגנב מעמו ישלם לבעליו". אבידה – "אם גנוב יגנב" מכל מקום. ולמ"ד דיברה התורה בלשון בנ"א נלמד בק"ו – ומה גניבה שקרובה לאונס משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כ"ש?!
- שואל משלם בשבויה מניין? כר' נתן, דתניא: ר' נתן אומר: "או" לרבות שבויה. אליבא דר' יונתן ניחא, אלא לר' יאשיה שסובר ש-ו' זה לא מחלק, נצרך "או" לחלק ולא לשבויה – וא"כ מנין לשבויה? הכא לחלק לא צריך, ומה הטעם לא צריך לחלק הכא? סברא היא – מה לי קטלה כולה, מה לי קטלא פלגא!

דף צה

- גניבה ואבידה בשואל שחייב (שאינן בעליו עמו) – מניין? ק"ו, ומה ש"ש שפטור משבורה ומתה חייב בגניבה ואבידה, שואל שחייב בשבורה ומתה – אינו דין שחייב בגניבה ואבידה.
- גניבה ואבידה בשואל שפטור (שבעליו עמו) מניין?
 - ❖ למ"ד דאית ליה דיו – אומרים דיו לבא מן הדין להיות כנדון: מה גניבה ואבידה דש"ש בבעלים פטור (שנלמד מ-ו' של "וכי ישאל" מוסיף על ענין ראשון – וילמד עליון מתחתון) אף גניבה ואבידה בשואל נמי בבעלים פטור.
 - ❖ ולמ"ד דלית ליה דיו – דאמר קרא "וכי ישאל", ו' מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון מתחתון ותחתון מעליון.
- איתמר – פשיעה בבעלים – רב אחא ורבינא:
 - ❖ חד – חייב מקרא נדרש לפניו, ולא לפני פניו).
 - ❖ חד – פטור (מקרא נדרש לפניו ולפני פניו).

בבא מציעא השואל את הפרה בצורה קלה

- דעת רב המנונא – לעולם הוא חייב (ואפילו בעליו עמו) עד שתהא פרה וחורש בה, חמור ומחמר אחריה, ועד שיהיו בעלים משעת שאלה עד שעת שבורה ומתה.
- שתי ברייתות הפוכות מרב המנונא, שסוברות שהיה עמו בשעת שאלה – אין צריך להיות עמו בשעת שבורה ומתה. אביי ורבא, כ"א מהם מסביר טעם אחר לברייתא – כיצד לומדת כך, וסוברת שבשעת שאלה בעינן, ובשעת שבורה ומתה לא בעינן.

דף עו

- הסיבה שבשעת שאלה נצרך החיוב ולא בשעת שבורה ומתה:
 - ❖ כיוון שבשעת שאלה חייב במזונותיה.
 - ❖ רב אשי – לומד זאת מהפסוק עצמו "וכי ישאל איש מעם רעהו" – ולא רעהו עמו, "שלם ישלם" – הא רעהו עמו פטור, אלמא דהקפידא היא על שעת שאלה בדוקא.
- בעי רמי בר חמא – שאלה לרבעה, שאלה להראות בה (שיהיה נראה עשיר), שאלה לעשות בה פחות מפרוטה, שאל שתי פרות לעשות בהן פרוטה – מהו? חייב באונסין או לאו? שאל משותפין ונשאל לו אחד מהן, שותפין ששאלו ונשאל לאחד מהן – מהו? יש כאן פטור בעליו עמו, או לאו?
 - א. שאל מהאישה ונשאל בעלה, אישה ששאלה ונשאל לבעל מהו? קנין פירות כקנין הגוף דמי (כמו דעת ר' יוחנן) ויש כאן פטור בעליו עמו או קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (כדעת ריש לקיש) ואין כאן פטור בעליו עמו? תלוי במחלוקת הנ"ל – ריש לקיש ור' יוחנן.
 - ב. האומר לשלוחו: צא והשאל לי עם פרתי – מהו? בעליו ממש בעינא – וליכא, או דילמא שלוחו של אדם כמותו – ואיכא? תלוי במחלוקת ר' יונתן ור' יאשיה:
 - ❖ ר' יונתן – שאפוטרופוס יכול להיות שליח להפר נדרי אשתו, שלוחו של אדם כמותו.
 - ❖ ר' יאשיה – אין יכול, וממילא בעליו ממש בעינן – וליכא.
- האומר לעבדו "צא והשאל עם פרתי", מהו? תבעי דווקא למ"ד שלוחו של אדם כמותו – ה"מ שליח דבר מצווה הוא, אבל עבד דלאו בר מצווה – לא, או דילמא אפילו למ"ד אין שלוחו של אדם כמותו – ה"מ שליח, אבל עבד יד עבד כיד רבו דמיא? ומסתברא דיד עבד כיד רבו דמיא.
- בעיה – בעל בנכסי אשתו, שואל הוי או שוכר הוי? למסקנה, בעיית הגמרא היא: כגון ששכרה היא פרה מעלמא והדר נסבה, ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר – לא תבעי לך, דוודאי שאילה בבעלים היא. כי תבעי לך – אליבא דר' יוסי דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים, מאי? שואל הוי או שוכר הוי? רבא – בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי, אלא לוקח הוי.
- בעל בנכסי אשתו מועל לכשיוציא, מידי דהוה אמוציא מעות הקדש לחולין.

בבא מציעא השואל את הפרה בצורה קלה

- אפילו מתה מחמת מלאכה, פטור השואל עליה, שכן יכול לומר לו "לאו לאוקמא בכילתא שאילתה".

דף צז

- רבא – אדם ששבר נרגא ששאל מחבירו, יביא עדים דלא שינה בה ויפטור. ואם אין עדים?
 - ❖ רב – שלים נרגא מעליא.
 - ❖ רב כהנא ורב אסי – מהדר ליה תברה, וממליא דמי מנא.
- גם מי ששאל חתול מחבירו, וחבור עליה עכברי והרגו את החתול – נחשב כמתה מחמת מלאכה ופטור.
- רבא – מקרי דרדקי, נוטע כרמים למחצה, טבחא, מקיז דם וספר העיר – כולם בעידן עבידתיהו כשאיילה בבעלים דמו.
- תלמידי רבא שאולים לו ביומי דכלא, והוא שאול להם בשאר הימים. ונפק"מ לשאיילה בבעלים.
- משנה "השואל את הפרה שאלה חצי יום... איני יודע יחלוקו".
- רב נחמן ור' יוחנן שסוברים שברי ושמא לאו ברי עדיף, יסברו שהמשנה שמחייבת במקרה של אחד טוען ברי והשני שמא, שישלם השני – מדובר במקרה של עסק שבועה כדרבא.

דף צח

- עסק שבועה דרבא – "מנה לי בידך", והלה אומר "אין לך בידי אלא חמישים, והשאר איני יודע" – מתוך שאינו יכול לישבע משלם. ועסק שבועה במשנתינו –
 - ❖ רישא בשתי פרות, וסיפא בשלוש פרות. רישא – דא"ל "שתי פרות מסרתי לך", פלגיה דיומא בשאלה ופלגא דיומא בשכירות, א"נ חד יומא בשאיילה וחד יומא בשכירות, ומתו שניהם בזמן שאלה, וא"ל שואל: "חדא מתה בעידן שאלה, ואידך לא ידענא" – ומתוך שאינו יכול להשבע משלם. סיפא – דא"ל "שלוש פרות נתתי לך – שתיים בשאלה ואחת בשכירות – ומתו הני תרתי דשאלה", ואמר ליה השואל "חדא מתה בעידן שאלה, ואידך לא ידענא איזה מתה" – ומתוך שאינו יכול להשבע משלם.
 - ❖ ולרמי בר חמא, דאמר ארבעה שומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת – משכחת לה רישא בשלוש פרות וסיפא בארבע. וזה אותו דבר כמו מקודם, אלא שבפרה אחת הוא כופר לגמרי ואומר להד"מ.
- "זה אומר שאולה וזה אומר שכורה, ישבע השוכר ששכורה מתה" – עולא – מדובר שנשבע על ידי גלגול, שנשבע לו שמתה כדרכה, ומיגו דנשבע שמתה כדרכה ישבע שגם שכורה מתה.
- "זה אומר איני יודע וזה אומר..." – מני? סומכוס, דאמר ממון המוטל בספק חולקין.

בבא מציעא השואל את הפרה בצורה קלה

- בעי ר' אבא בר ממל – שאלה בבעלים, שכרה שלא בבעלים – מי אמרינן שאילה לחודה ושכירות לחודה, או דילמא שכירות בשאילה מישך שייכי, דהא מחייב בגניבה ואבידה? את"ל שכורה בשאלה מישך שייכא, שכרה בבעלים, שאלה שלא בבעלים – מהו? שאלה בשכירות ודאי לא שייכא, או דילמא כיוון דשייכא במקצת – כמאן דשייכא בכולא? את"ל לא אמרינן כיוון דשייכא במקצת כמאן דשייכא בכולא דמי, שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים וחזר ושאלה, וכן שכירות בבעלים ושאלה שלא בבעלים וחזר ושכר – מהו? מי חזר הראשון לבעלים או שזה שכירות/שאלה, חדשה בלא בעלים? תיקו.
- משנה "השואל את הפרה ושלחה לו... וכן בשעה שמחזירה".

דף צט

- "ביד עבדו חייב" –
- ❖ שמואל – מדובר בעבד עברי דלא קני לגופיה.
- ❖ רב – אפילו תימא בעבד כנעני, באמר ליה "הכישה במקל והיא תבוא".
- רב הונא – השואל קרדום מחבירו, בקע בו – קנאו, לא בקע בו – לא קנאו. למאי נפק"מ? לחזרה, דאם בקעה לא מצי משאיל הדר ביה.
- ורב הונא:
- א. חולק על ר' אמאי, דאמר "המשאיל קרדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה שבו, וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה".
- ב. וחולק על ר' אלעזר, דאמר "כדרך שתקנו משיכה בלקוחות, כך תקנו משיכה בשומרים".
- כשם שקרקע נקנית בכסף, בשטר ובחזקה – כך שכירות (קרקע) נקנית בכסף, שטר וחזקה.
- חביצא דתמרי (תמרים המדובקים יחד) ויש בה חמישים תמרים, כשמדובקים נמכרים ארבעים ותשע ואילו כשנמכרים אחד אחד נמכרים חמישים, אם גזל להדיוט – משלם ארבעים ותשע (שמקילים כמו שמין בית סאה באותה שדה). אם גזל להקדש – משלם חמישים וחומש, שכן סובר שמואל דדין הדיוט לאו כדין גבוה דמי.
- נושאי משוי ששברו חבית של יין לחנוני, ביומא דשוקא נמכר בחמש ובשאר ימים נמכר בארבע, אם מחזירים ביום השוק – מחזירים חבית יין, בשאר ימים – מחזירים חמש (וזה כאשר אין לחנוני עוד חבית יין), ומוריד המוכר מהחמש את שכר הטרחה ושכר הברזנייתא.

דף ק

- משנה "המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר... איני יודע – יחלוקו".
- ❖ מדובר כאשר הפרה עומדת באגם והשפחה בסמטא, וזה כמו סומכוס שסובר – ממון המוטל בספק, חולקין בלא שבועה.

בבא מציעא השואל את הפרה בצורה קלה

- ❖ לפי רבה בר רב הונא – משנתינו כסומכוס למרות שזה ברי וברי, שכן סומכוס גם בברי וברי אומר שיחלוקו.
- ❖ לפי רבא – משנתינו כסומכוס והוא דיבר רק בשמא ושמא, ותגרוס במשנה "זה אומר שמא עד שלא מכרתי וזה אומר שמא משלקחתי".
- מודה סומכוס היכא דאיכא שבועה דאורייתא דלא יחלוקו, אלא ישבע המוכר.
- "היו לו שני עבדים" – לאחר כמה נסיונות (רב – דמי עבד, שמואל – כסות עבד, רב ששת – משנתינו כר' מאיר דעבדא כמטלטלי דמי, וכר"ג שטענו חיטים והודה לו בשעורים חייב) שנדחים, מעמידים משנתינו כר' הושעיא – שטענו עבד בכסותו (בדיילפי) ושדה בעומריה – דמחויב שבועה משום כסות, ונשבע גם על העבד בגלגול, דסד"א דכסות עבד כעבד דמי ועומרי שדה כשדה דמי – קמ"ל דלא.
- משנה "המוכר זיתיו לעצים ועשו פחות... גדלה יחלוקו".
- מדובר במשנה דאמר ליה סתמא, פחות מרביעית – לא קפדי אינשי, רביעית – קפדי אינשי, ואמר ר' שמעון בן פזי – ורביעית שאמרו חוץ מן ההוצאה.

דף קא

- "שטף נהר זיתיו" –
- ❖ עולא בשם ריש לקיש – לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ולאחר שלוש, אבל בתוך שלוש – הכל של בעל הזיתים (דאמר ליה "אי את נטעת בתוך שלוש, מי הוה אכלת").
- ❖ רבין בשם ריש לקיש – לא שנו אלא שנעקרו בגושיהן ובתוך שלוש, אבל לאחר שלוש הכל לבעל הקרקע (דאמר ליה "אי אנא נטעי לאחר שלוש מי לא הוה אכילנא ליה כוליה").
- הלה אומר "זיתי אני נוטל" – אין שומעין לו והטעם משום ישוב א"י.
- תנן התם: ר' יהודה – המקבל שדה אבותיו מן הנכרי, מעשר ונותן לו.
- ❖ סברוה – מאי שדה אבותיו? שדה אברהם יצחק ויעקב, וקסבר דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ומקבל כחוכר, מה חוכר בין עבד ובין לא עבד צריך לעשר ומיתן ליה – דכי פורע חובתו דמי, אף מקבל גם כן כך.
- ❖ רב כהנא – לעולם יש קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר, ומקבל לאו כחוכר דמי. ומאי שדה אבותיו? אבותיו ממש, ולדידיה היא וקנסוה רבנן איידי דחביבא עליה טפי ואזיל מקבל לה, אבל איניש דעלמא לא. ולדידיה, מ"ט קנסוה רבנן? ר' יוחנן – כדי שתהא מוחזקת בידו.
- היורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות – בשדה שאינה עשויה ליטע: רב – שמין לו וידו על התחתונה; בשדה שעשויה ליטע: שמואל – אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנטעה.
- ר' יוחנן – היורד לתוך חורבה/שדה ובנאה/נטעה שלא ברשות ואמר נטיעותי/אבני אני נוטל: בבית – שומעין לו, בשדה – אין שומעין לו, והטעם: א. משום ישוב א"י, ובחול'ל לא שייך.

בבא מציעא השואל את הפרה בצורה קלה

- ב. כחשא דארעא, ובחו"ל גם שייך.
- משנה "המשכיר בית לחבירו בימות הגשמים... שלש שנים".
- "המשכיר בית לחבירו" – רב יהודה: להודיע קתני, וה"ק; המשכיר בית לחבירו סתם, אין יכול להוציאו בימות הגשמים מחג ועד הפסח, אלא א"כ הודיעו שלושים יום מעיקרא (וכשם שמשכיר צריך להודיע, כך שוכר צריך להודיע).
- רב אסי – אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מאותם שלושים יום – אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח. רב הונא – במקום דאייקור בתי, אם בא לרבות בדמיה – מרבה.
- נפל הבית למשכיר – אומר המשכיר לשוכר: "את לא עדיפת מינאי", ומוציאו מביתו למרות שלא הודיעו קודם. אך אם המשכיר מכר או הוריש או נתן במתנה, אומר השוכר לבאים מכוח המשכיר: "לא עדיפת מגברא דאתית מיניה". ואם השיא המשכיר את בנו וצריך בית חתנות – אם היה יכול להודיעו – איבעי ליה להודיעו, ואם לאו – א"ל המשכיר: "לא עדיפת מינאי".
- משנה "המשכיר בית לחבירו המשכיר חייב בדלת... ומן הכירים בלבד".
- מקום מזוזה על מי? הואיל ואפשר בגובתא דקניא וזהו דבר שאין מעשה אומן, אזי למדנו שדבר כזה השוכר עושה.

דף קב

- המשכיר בית לחבירו – על השוכר לעשות לו מזוזה, וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה ביד ויצא – וקבר אשתו ושני בניו. ומנוכרי – נוטלה בידו ויוצא.
- "הזבל של בעל הבית" – במאי עסקינן? בחצר דמשכיר, ותורי דאתו מעלמא קמו בה, ומסייע לר' יוסי ב"ר חנינא, דאמר ר' יוסי ברבי חנינא: חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בחצר המשתמרת; אם יצא לו שם מציאה בעיר – מיבדל בדילי אינשי מינה, והויא לה כחצר המשתמרת).
- מה שרבא הסתפק האם אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי – זה דווקא היכא דלא מיפסק כלי. אך כשמיפסק כלי, וודאי דלאו כמונח דמי.
- רב ששת – המשכיר חצרו סתם לא השכיר רפת שבה. רב – אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהם.
- משנה "המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה... יחלוק את חודש העיבור".
- חסורי מחסרא, והכי קתני: "ואם אמר לו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחדש, יחלוק. ומעשה נמי בציפורי, באחד ששכר מרחץ מחבירו בשנים עשר זהובים לשנה מדינר זהב לחודש, ובא מעשה לפני רשב"ג ולפני ר' יוסי, ואמרו: יחלוק את חדש העיבור".
- ❖ רב – אמרינן תפוס לשון אחרון, ובמציאות המסופקת – כוליה למשכיר.

בבא מציעא השואל את הפרה בצורה קלה

- ❖ שמואל – מה שכתוב במשנה "יחלוקו", מדובר דבא באמצע החודש ומסתפק בלשון, אבל בא בתחילת החודש – כוליה למשכיר, בא בסוף החודש – כוליה לשוכר.
- ❖ רב נחמן – מסתפק בלשון, ואומר דשדינן בתר תחילת חודש, וקרקע בחזקת בעליה תעמידנו.
- בעיה – שוכר אומר "נתתי" ומשכיר אומר "לא נטלתי", על מי להביא ראיה? והמציאות שמדובר ביום דמשלים זמניה, מי עביד איניש דפרע ביומא דמשלם זימנא, או לאו? ולמסקנה אומר ר' יוחנן: שוכר מהימן בשבועה.

דף קג

- רבא – האי מאן דאוגר ליה ביתא לחבריה לעשר שנים וכתב ליה שטרא, וא"ל "נקיטת חמש שנים" – מהימן. ואין דומה לשטר הלוואה, ששם זה לגוביינא – דאם איתא דפרעיה, איבעי ליה למכתבא אגביה, א"נ מכתב עליה תברא. אבל הכא אמר ליה: "מאי דכתיבי לך שטרא, כי היכי דלא תחזק עליה".
- רב נחמן – שואל אדם בטובו לעולם, והוא דקני מיניה למהדר ליה קתיה.
- רבא – האי מאן דאמר ליה לחבריה "אושלן מרא למירפק ביה": "האי פרדיסא" – רפיק ביה ההיא פרדיסא; "פרדיסא" – רפיק ביה כל פרדיסא דבעי; "פרדיסי" – רפיק ואזיל כל פרדיסי (ולא רק שנים) דאית ליה, ומהדר ליה קתיה.
- רב פפא – האי מאן דאמר לחבריה "אושלן": "האי גרגותא" – ונפלה, לא בני לה; "גרגותא" ונפלה – בני לה; "בי גרגותא" – כרי ואזיל כמה גרגותי בארעיה עד דמתרמי ליה, וצריך למיקני מיניה.
- משנה "המשכיר בית לחבירו... אלא מדעת שניהם".
- היכי דמי – דאמר ליה: "בית כזה אני משכיר לך", וקאי הבית על אגודא דנהרא, מהו דתימא מאי "כזה", אגודא דנהרא – קמ"ל.

סליק השואל את הפרה

המקבל שדה מחבירו

- משנה "המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו... מספקים את הקנים".
- מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור – האי אמר "בעינא דתתבן לי ארעאי", והאי אמר "לא מצינא".
- מקום שנהגו לעקור אינו רשאי לקצור – האי אמר "בעינא דתינקר ארעי", והאי אמר "בעינא תיבנא".
- והטעם בשניהם – ששניהם מעכבים זה על זה.
- "לחרוש אחריו יחרוש" – מדובר במקום דלא מנכשים, ואזל איהו ונכיש. מהו דתימא אמר ליה "האי דנכישנא אדעתא דלא כריבנא" – קמ"ל דאיבעי ליה לפרש.
- "הכל כמנהג המדינה". הכל לאתוויי הא דת"ר: "מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע משכירין, מקום שאין נהגו להשכיר אין משכירין".
- מקום שנהגו להשכיר אילנות – דכ"ע יהבי בתילתא, ואזל איהו ויהביה ברבעיה מהו דתימא דאמר ליה "האי דבצרי לך, אדעתא דלא יהיבנא לך באילנות" – קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי.
- מקום שנהגו שלא להשכיר אילנות – דכ"ע מקבלי בריבעא ואזל איהו וקיבלה בתילתא, מהו דתימא א"ל: "האי דטפאי לך, אדעתא דיהיבת לי באילנות" – קמ"ל דאיבעי ליה לפרושי.
- כללא דמילתא – עיקר השמירה שאי אפשר בלעדיה מוטל על בעה"ב, ושמירה יתירתא מוטל על האריס, וכן מרא, זבילא, דוולא, וזרנוקא דבעה"ב, ואריסא עביד בי יאורי. "קנים" – קנים המוחלקין, שבהן מעמידים את הגפנים.
- משנה "המקבל שדה מחבירו... מנכה לו מן חכורו".

דף קד

- ה"ד – רב פפא – דיבש נהרא זוטא, דאמר ליה "איבעי לך לאתוויי בדוולא".
- לא אמרינן שמא בעלמא קאמר במשנתינו, כדמצינו בכרייתא: "האומר לחבירו, בית כור עפר..." שכן יש לחלק;
- ❖ שמואל – דאמר מחכיר לחוכר שמא בעלמא חוכר למחכיר קפידא.
- ❖ רבינא – אידי ואידי דא"ל מחכיר לחוכר, אך מדקאמר "זה" – מכלל דקאי בגווה עסקינן, "בית השלחין" למה לי למימר – דקאמר ליה "בית השלחין כדקיימא השתא".
- משנה "המקבל שדה מחבירו והוברה... אשלם במיטבא".
- ר' מאיר, הלל הזקן, ר' יהודה, ר"י בן קרח ור' יוסי היו דורשים לשון הדיוט: ר' מאיר – "אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא".

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- הלל הזקן – הביאו להלל כתובת אמן ומצא שכתוב בהן "לכשתכנסי לחופה הוי לאינתו" – ועל פי זה לא עשה בניהם ממזרים.
- ר' יהודה – אדם מביא קרבן עשיר על אשתו, וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת – כשכך כותב לה "אחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא".
- ר"י בן קרחא – המלווה את חבירו לא ימשכנו יותר מחובו שכך כותב לו "תשלומתא דאית לך כל קבל דיכי" (כתיבה מועילה לגירעון).
- ר' יוסי – מקום שנהגו לעשות כתובה מלווה גובה מלווה, לכפול גובה מחצה. •
- לכפול גובה מחצה – דלא קני מיניה, לכפול גובה כולל הכפל – דקני מיניה. •
- במקום שנהגו לכפול – היה ההוא גברא דאמר להו "הבו לה ארבע מאות זוזי לבתי בכתובתה", והספק – ארבע מאות זוזי שהם שמונה מאות, או ארבע מאות זוזי שהם מאתיים זוזי? ונפשט למסקנה, לא שנא דאמר "לכתובתה" ולא שנא דאמר "בכתובתה", ארבע מאות זוזי שהם מאתיים, עד דאמר – "הבו לה" סתמא. •
- ❖ נהרדעי: האי עיסקא – חצי מלווה וחצי פקדון – תקנו רבנן כך דניחא ליה ללווה וניחא ליה למלווה, והשתא דאמרין חצי מלווה – אי בעי למשתי ביה שכרא שפיר דמי (ורבא אסר).
- ❖ רב אידי בר אבין – חצי מלווה – אם מת נעשה מטלטלין אצל בניו (לפי רבא אין נעשה מטלטלין).

דף קה

- רבא – חדא עסקא ותרי שטרי – פסידא דמלווה, תרי עיסקי וחד שטרא – פסידא דלווה, ואמר רבא – הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורווח, וא"ל חד לחבריה: "תא ליפלוג" – אי א"ל אידך: "נרווח טפיי" – דינא הוא דמעכב. אי א"ל: "הב לי פלגא דרווחא" – א"ל: "רווחא לקרנא משתעבד".
- אי א"ל: "הב לי פלגא רווחא ופלגא קרנא" – א"ל: "עיסקא להדדי משתעבד".
- אי א"ל: "נפלוג רווחא ונפלוג קרנא, ואי מטי לך פסידא דרינא בהדך" – א"ל: "לא, מזלא דבי תרי עדיף".
- משנח "המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש... לפני עשבים".
- אי א"ל לבתר הכי: "כריבנא לה" אמר ליה (למסקנה): "בזרא דנפל נפל".
- משנח "המקבל שדה מחבירו ולא עשתה... כדי נפילה".
- וכמה כדי להעמיד בה כרי? ר' יוסי בר חיננא – כדי שתעמוד בו הרחת. בעיה – רחת היוצאת מהאי גיסא להאי גיסא מאי? ופירש ר' יוסי בר' חנינא: כל שאין כונס שלו רואה פני החמה.
- איתמר:
- ❖ לוי – שלושה סאים.
- ❖ דבי ר' ינאי – שני סאים (ריש לקיש – שני סאים שאמרו, חוץ מן ההוצאה).
- עוד מקרים בהם דבי ר' ינאי אומרים שיעור:
- א. תנן התם: פריצי (רשעי) זיתים וענבים:

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

❖ ב"ש – מטמאין.

❖ ב"ה – מטהרין.

וכמה פריצי זיתים? ר' אלעזר – ארבעה קבין לקורה. דבי ר' ינאי – שני סאים לקורה. ולא פליגי, תלוי בגודל בית הבד.

ב. "אילן שכוחו רע" – ה"ד? דבי ר' ינאי – כל שאין בעיקרו לחוק רובע.

ג. "בהמה שכוחה רע" – ה"ד? דבי ר' ינאי – כל שרוכבה ומטילה גללים.

ד. דבי ר' ינאי – ארבעה קבין לתפילה. הנושא משוי על כתיפו והגיע זמן תפילה,

פחות מארבעה קבין – מפשילן לאחוריו ומתפלל, ארבעה קבין – מניח ע"ג קרקע.

לתפילין – היה נושא משאוי על ראשו ותפילין בראשו, אם היו תפילין רוצצות –

אסור, ואם לאו – מותר. באיזו משאוי אמרו (הוי רציצה) – של ארבעה קבין.

• וכמה כדי נפילה –

❖ ר' יוחנן – ארבעה סאים לכור (דבשניו הוה שמינא ארעא).

❖ ר' אמאי – שמונה סאים לכור (דבשניו הוה כחישא ארעא).

• תנן התם – "הרוח שפיזרה את העומרין, אומדים אותה כמה לקט ראויה לעשות

ונותן לעניים, רשב"ג – נותן לעניים כדי נפילה", וכמה כדי נפילה? ר' יוחנן –

ארבעה קבין לכור זרע. ולגבי האם נמדד לפי מפולת יד או לפי מפולת שוורים –

נשארה הגמרא בתיקו.

• משנה "המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב... לו מחכורו".

• מכת מדינה –

❖ רב יהודה – אישדוף רובא דבאגא.

❖ עולא – שנשתדפו ארבע שדות מארבע רוחותיה.

דף קו

• עולא – בעו במערבא – נשדף תלם אחד על פני כולה? נשתייר תלם אחד על פני

כולה? אפסיקא בירא? אספסתא? זרע אחר? חיטי לגבי שערי – כזרע אחר דמי או

לא? כל העולם כולו בשדפון ושלו בירקון או הפוך? תיקו.

• אמר לו "זרעה חיטים", והלך וזרעה שעורים ונשתדף רובא דבאגא, ונשתדפו נמי

הנך שערי, מצי אמר ליה: "אילו זרעתה חיטים, הוה מתקיים בי: 'ותגזר אומר ויקם

לך".

• נשתדפו כל שדותיו של מחכיר ונשתדף גם הא בהדייהו ולא נשתדף רובא דבאגא,

לא מצי לומר לו: "האי משום לתא דידך הוא, דהא נשתדפו כל שדותיך", כיוון

דאמר ליה: "אי משום לתאי דידי הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב: 'כי נשארנו

מעט מהרבה".

• נשתדפו כל שדותיו של חוכר ונשתדף רובא דבאגא ונשתדף נמי הא בהדייהו, מצי

אמר ליה "משום לתך דידך הוא, דהא נשתדפו כל שדותיך" (ולא שייך שיטען

שאם משום לתא דידי דהיה צריך להתקיים בו "כי נשארנו מעט מהרבה") משום

דאמר ליה "אי הוה חזית לאשתיורי לך מידי, הוה משתייר לך מדנפשך".

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- שביעית אפקעתא דמלכא, והרי היא כמי שאינה, ולא קראה הכתוב לישראל שנת תבואה.
- שמואל – לא שנו אם מכת מדינה היא ינכה לו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב, אבל לא זרעה כלל – לא, דאמר ליה: "אילו זרעתה, הוה מקיים בי' לא יבושו בעת רעה, ובימי רעבון ישבעו". ויש קושיא על שמואל, ונשאר בקשיא.
- תני –
 - ❖ פעם ראשונה ושניה זורעה, ושלישית אינו זורעה – כרבי.
 - ❖ פעם ראשונה ושניה ושלישית זורעה, ורביעית אינו זורעה – כרשב"ג.
- ריש לקיש – לא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חגב, אבל זרעה ולא צמחה – מצי אמר ליה בעל הקרקע: "כל ימי זרע זרעא לה ואזיל". ועד אימת? זרעים שנזרעים מאוחר עד אדר, וזרעים שנזרעים מוקדם עד כסליו (לפי ר' שמעון).
- משנה "המקבל שדה מחבירו... אלא נותן לו מתוכה".
- ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא בכורי דשערי, עבדא אספסתא וחרשה זורעה שערי ולקו הני שערי, כל כהאי גוונא לא אמרינן לקתה נותן לו מתוכה, דבמשנה שכן אמרנו – כיוון שארעא לא עביד שליחותא, אבל במקרה דידן ארעא עבדא שליחותא, ויביא לו שעורים טובים.
- משנה "המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים... תבואה ורשב"ג אוסר".

דף קז

- טעם רשב"ג –
 - ❖ רב חסדא – "שארית ישראל לא יעשו עוולה".
 - ❖ אב"י – כדמר, דאמר מר: "האי מאן דניחא ליה דתתבור ארעיה, ליזרעה שתא חטי ושתא שערי, שתא שתי ושתא ערב" (ולא אמרן אלא דלא כריב ותני, אבל כריב ותני – לית לן בה).
- בא"י – תבואה לא יזרעה קטנית שיש כחשא דארעא.
- בבל – תבואה יזרעה קטנית שאין כחשא דארעא.
- רב יהודה –
 - א. כרישים הגדילים בין הפשתן – אין בהם משום גזל. עומדות על הגבולין – יש בהן משום גזל. ואם הוקשו – לזרע אפילו בין הפשתן – יש בהם משום גזל.
 - ב. "יש באילנותי שהן שלך ויש בשלך שהן שלי, ונהוג בני מצרא" – אילן הנוטה לכאן – לכאן, והנוטה לכאן – לכאן. ואיתמר – אילן העומד על המיצר –
 - ❖ רב – הנוטה לכאן – לכאן, והנוטה לכאן – לכאן.
 - ❖ שמואל – חולקין.
- וגם רב מודה שחולקין, בממלא כל המיצר כולו (ואפילו דמשא הפירות וענפיו נוטה לצד אחד).

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

ג. לא תזבין ארעא דסמיכא למתא, דאמר רב – "אסור לו לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה". והוא שאין לה חומה סביבה, ואז שולט בה עין הרע.

- "והסיר ד' ממך כל חולי":
 - ❖ רב – זו עין.
 - ❖ שמואל – זו רוח (והרוגי מלכות נמי, אי לאו זיקא עבדי להו סמא וחיי).
 - ❖ ר' חנינא – זה צינה.
 - ❖ ר' יוסי בר חנינא – זו צואה.
 - ❖ ר' אלעזר – זו מרה.
- שלושה עשר דברים נאמרו בפת שחרית – מצלת מן החמה ומן הצינה ומן הזיקין ומן המזיקין ומחכימת פתי וזוכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעים ותלמודו מתקיים בידו, אין בשרו מעלה הבל ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאשה אחרת והורגת כינה שבבני מעיים וי"א אף מוציא את הקנאה ומכניס את האהבה, ואמרו רבנן – "השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה".
- אמר רב יהודה לרב אדא משוחאה – א. לא תזלזל במישחתא, דכל פורתא ופורתא חזי לכורכמא רישקא.
ב. ד' אמות דאניגרא – זלזל בהו, דאנהרא – לא תמשחנהו כלל (רב יהודה לטעמיה דאמר ארבע אמות דאניגרא לבני אניגרא [ויש בידן למחול], דאנהרא דכ"ע).
- ר' אמי – מלא כתפי נגדי בתרי עברי נהרא קוצו.

דף קח

- כולהו שני דרבה בר רב הונא לא אקיים ליה זרעא לרבה בר רב נחמן.
- רב יהודה – הכל מסייעין לגדור חומת העיר ואפילו מיתמי, אבל מרבנן לא (והטעם דלא צריכי נטירותא), לכרות מעיין או בורות מים לשתות אפילו מרבנן. ולא אמרן אלא שגובים בעלי הבתים עצמם מעות ושוכרים פועלים, אך אם הם עצמם יוצאים אזי רבנן לא יוצאים לעבוד.
- לכריא דנהרא (לנקות את הנהר מהאבנים שנפלו בו ומעכבים את מרוצת המים) – תתאי מסייעי עילאי, עילאי לא מסייעי לתתאי במיא דמיטרא (לצורך פתיחת סתימת הביוב) – תתאי לא מסייעי עילאי, ועילאי מסייעי תתאי.
- שמואל – האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא – חציפא הוי, סלוקי לא מסלקינן ליה והאידינא (דקא כתבי פרסי – "קני לך עד מלי דצוארי סוסיא מיא") – סלוקי נמי מסלקינן ליה.
- האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי – ❖ רב – חציפא הוי וסלוקי לא מסלקינן ליה.
❖ רב נחמן – נמי מסלקינן ליה, ואי משום דינא דבר מצרא – לא מסלקינן ליה.

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- ❖ נהרדעי – אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה (משום "ועשית הישר והטוב").
- שדה היוצא להמכר ובא האחר ונטל רשות מכן המצרן ואמר ליה "זיל זבין" –
 - ❖ נהרדעי – צריך למיקנא מיניה.
 - ❖ רבינא – לא צריך.
- והלכתא – צריך (ואי לא קנו מיניה אייקור וזול ברשותיה דבר מצרא). נהרדעי – אין הונאה לקרקעות.
- זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה – חזינן אי עידית אי זיבורית – זביניה זביני, ואי לא – איערומי קא מערים.
- מתנה (אי לא כתב בה אחריות), מכר כל נכסיו לאחד, מכר לבעלים הראשונים, קנה מגוי ומכר לגוי, משכנתא, למכור ברחוק ולגאול בקרוב ברע ולגאול ביפה, למכור לצורך כרגא או מזוני או קבורה, למכור לאישה ליתמי או לשותפי, הני זוזי טבי והני זוזי תקולי, הני ציירי והני שרי – לית ביה משום דינא דבר מצרא.
- שכיני העיר קודמין לשכיני השדה, ת"ח קודם לשכן וקרוב, שכן קודם לקרוב שנאמר "טוב שכן קרוב מאח רחוק".
- אמר "איזיל ואטרח ואייתי זוזי" – לא נטרינן ליה, אמר "איזיל ואייתי זוזי" – חזינן אי גברא דאמיד הוא דאיזיל ומייתי זוזי נטרינן ליה, ואי לא לא נטרינן ליה.
- ארעא דחד ובתי אחד – מרי ארעא מעכב אמרי בתי ולא הפוך. ארעא דחד ודיקלי דחד – מרי דארעא מצי מעכב אמרי דיקלי ולא הפוך. ארעא לבתי וארעא לזרעא – ישוב עדיף, ולית בה משום דינא דבר מצרא. אפסיק משוניתא או ריכבא דדיקלא – חזינא: אם יכול להכניס בה אפילו תלם אחד – אית ביה משום דינא דבר מצרא, ואי לא – לית ביה משום דינא דבר מצרא.
- הני ארבעה בני מצרני דקדים חד מינייהו וזבין – זביניה זביני, ואי כולהו אתו בהדי הדדי – פלגי לה בקרנזיל.

דף קט

- משנה "המקבל שדה מחבירו לשניים... ויש לו בקורות שקמה".
 - ❖ אביי – בקורות שקמה אין לו, בשבח שקמה יש לו.
 - ❖ רבא – אפילו בשבח שקמה נמי אין לו.
- רב פפא קביל ארעא לאספסתא, צמחו בה אילנות. כי קא מסתלק א"ל: "הבו לי שבחא", ולמסקנא אומרים לו: "שקול כורכמא רישקא וזיל, אין לך אלא דמי עצים בלבד".
- ההוא שתלא דאמר להו "אי מפסדינא מסלקנא אפסיד" –
 - ❖ רב יהודה – מסתלק בלא שבחא.
 - ❖ רב כהנא – מסתלק ושקיל שבחא (ומודה רב כהנא דאי אמר "אי פסדינא מסתלקנא בלא שבחא" – מסתלק בלא שבחא).
 - ❖ רבא – אסמכתא היא ולא קניא (מאי דאפסיד מנכינן ליה ואידך יהבינן ליה).

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- **רבא** – מקרי דרדקי, שתלא, טבחא ואומנא וספר מתא – כולן כמותרין ועומדין דמי (כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר כמותרין ועומדין דמי).
- ההוא שתלא דאמר להו "הבו לי שבחאי דבעינא למיסק לארץ ישראל", אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל וא"ל "הבו ליה שבחיה", וכוונתו היתה לרבעא שבחה –
- ❖ סבר רב אשי – ריבעא דהוא דנקא (כיוון דהשתא בעי למיתב מנתא לאריסא; באתרא דשקיל שתלא פלגא ואריסא תילתא, האי שתלא דבעי לאסתלוקי יהבינן ליה שבחא ומסלקינן ליה, כי היכי דלא נמטיה הפסד לבעה"ב, וזה ברבעא דהוא דנקא).
- ❖ א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי: "ולימא ליה, אנת מנתא דילך הב ליה לאריסא, ואנא, מנתא דילי – מאי דבעינא עבידנא ביה".
- ההוא גברא דמשכין פרדיסא לחבריה לעשר שנים וקש לחמש שנים,
- ❖ אביי – פירא הוי.
- ❖ רבא – קרנא הוי, וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות.

דף קי

- ההוא שטרא דהוה כתיב ביה שנים סתמא – מלווה – שלש, לווה – שתיים. קדים מלווה ואכל לפירי, מי נאמן –
- ❖ רב יהודה – קרקע בחזקת בעליה קיימא.
- ❖ רב כהנא – פירות בחזקת אוכליהן קיימי.
- והלכתא כוותיה דרב כהנא (דהכא מילתא דעבידא לאגלווי היא, ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן).
- מלווה אומר חמש שנים ולווה אומר שלוש שנים ונאבד השטר –
- ❖ רב יהודה – מלווה נאמן, במיגו דאי בעי אמר "לקוחה היא בידי".
- ❖ רב זביד ורב עזיירא – מלווה לא נאמן, דכיוון דהאי שטרא לגוביינא קאי מיזהר זהיר ביה, ומיכבש הוא דכבשיה לשטריה.
- אריס – "למחצה ירדתי" בעל הבית – "לשליש הורדתי", מי נאמן?
- ❖ רב יהודה – בעה"ב.
- ❖ רב נחמן – הכל כמנהג המדינה.
- על זה אמר אביי – אפילו באתרא דשקיל אריסא פלגא. פליג רב יהודה ואומר דבעה"ב נאמן, דאי בעי אמר "שכירי ולקיטי הוא".
- יתומים – "אנו השבחנו", בע"ח – "אביכם השביח", על מי להביא ראיה? א"ל ההוא סבא – ר' יוחנן – על היתומים להביא ראיה, והטעם: ארעא, כיוון דלגוביינא קיימא, כמאן דגביא דמיא ועל היתומין להביא ראיה, וכשהביאו היתומים ראיה – סבר ר' חנינא – מסלקינן להו בקרקע – ולא היא, בדמי מסלקינן להו – מדרב נחמן אמר שמואל, דאמר – ג' שמין להם את השבח ומעלין אותן בדמים ואלו הן: בכור לפשוט ובעל חוב וכתובת אישה ליתומים ובע"ח ללקוחות, ויש כאן שבח

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

ללוקח (לפי שמואל) שכן הכא עסקינן דשוויא ניהליה אפותיקי דא"ל "לא יהא לך פרעון אלא מזו".

- משנה "המקבל שדה מחבירו לשבוע אחד... כל הלילה וכל היום".
- שכיר יום – גובה כל הלילה, שכיר לילה – גובה כל היום, ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.
- עובר על "לא תלין" עד בוקר ראשון בלבד, מכאן ואילך עובר משום בל תשהא.

דף קיא

• ת"ר: האומר לחבירו "צא שכור לי פועלים" – שניהם אין עוברין משום בל תלין, זה לפי שלא שכרן וזה לפי שאין פעולתו אצלו, היכי דמי? דאמר ליה: "שכרכם על בעל הבית".

• רבה בר רב הונא – הני שוקאי דסורא לא עברי משום בל תלין, והטעם – מידע ידעי דעל יומא דשוקא סמיכי, אבל משום "בל תשהא" ודאי עובר (מיום השוק ואילך).

• ❖ רב – שכיר שעות דיום – גובה כל היום, שכיר שעות דלילה – גובה כל הלילה.

• ❖ שמואל – שכיר שעות דיום – גובה כל היום, שכיר שעות דלילה – גובה כל היום וכל הלילה.

• ורב הוסיף, שזה בעצם מחלוקת תנאים בין ר' יהודה לר' שמעון, והוא סובר כר' יהודה.

• כל הכובש שכר שכיר, עובר משום חמשה לאוין ("בל תעשוק את רעך", "בל תגזול", "בל תעשוק שכיר עני", "בל תלין", "לא תבא עליו השמש") ומשום עשה ("ביומו תתן שכרו") אחד.

• איזהו עושק ואיזהו גזל?
• ❖ רב חסדא – עושק – "לך ושוב לך ושוב", גזל – "יש לך בידי ואיני נותן לך".

• ❖ רב ששת – עושק – "נתתיו לך", גזל – "יש לך בידי ואיני נותן לך".

• ❖ אבוי – עושק – "לא שכרתיך מעולם", גזל – "נתתיו לך".

• ❖ רבא – היינו עושק היינו גזל, ולמה חלקן הכתוב? לעבור עליו בשני לאוין.

• משנה "אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה... עד בקר".

• מני מתניתין? תני דבי ר' ישמעאל דאמר – אחד שכר אדם, אחד שכר בהמה ואחד שכר כלים, יש בו משום "ביומו תתן שכרו" ומשום "לא תלין"; גר תושב יש בו משום "ביומו תתן שכרו", ואין בו משום "בל תלין" (ודלא כתנא קמא דמאחיק ור' יוסי בר' יהודה) וטעמו – לעולם לא יליף "שכיר" "שכיר", ובכל זאת מרבים בהמה וכלים, דשאני התם שיש ריבוי מיוחד, דכתיב "ולא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר" – כל שפעולתו איתך, "ורעך" – ממצט גר תושב, וכך מסתבר יותר למצט אינו בכלל ממון רעך.

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- ❖ תנא קמא דמאחיק דריש מ"רעך" – רעך ולא עמלקי (ולרבות שמותר גם עושקו של גוי וגם גזל) ולמ"ד גזל כותי מותר.
- ❖ ר' יוסי בר יהודה דריש מ"אתך עד בוקר" – דאפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים – עובר משום בל תלין, ואידך לומד זאת – מ"אליו הוא נושא את נפשו" – דבר המוסר נפשו עליו.

דף קיב

- כל הכובש שכר שכיר, כאילו נוטל נפשו ממנו. רב הונא ורב חסדא –
 - ❖ חד אמר – נפשו של גזלן.
 - ❖ וחד אמר – נפשו של גזל.
- כדי לעבור על הלאו של "לא תלין פעולת שכיר" –
 - א. לדעתו.
 - ב. יש לו.
 - ג. לא המחהו אצל חנוני ואצל שולחני.
- "המחהו אצל חנוני ואצל שולחני – אינו עובר". בעיה – חוזר או אינו חוזר?
 - ❖ רב ששת – אינו חוזר.
 - ❖ רבה – חוזר.
- רב ששת – קבלנות, עובר עליו משום בל תלין (שכן אין אומן קונה בשבח כלי, ושכירות היא). הגמ' מנסה להביא ראיה לזה, אך נדחית הראיה.
- "שכיר בזמנו נשבע ונוטל" – שמואל – תקנות קבועות (ראוי לעשות קבע ולעקור עליהם דבר מן התורה) שנו כאן, שבועה דבעל הבית היא, ועקרוה רבנן לשבועה דבעה"ב ושדייה אשכיר, משום (למסקנה) דבעה"ב טרוד בפועליו (בקציצה לא אמרינן טרוד בפועליו – שכן ודאי מידכר דכירי, וגם עבר זמנו לא אמרינן – דהא כאשר מטא זמן חיובא רמי אנפשיה ומידכר, וישנם שתי חזקות:
 - א. אין בעה"ב עובר משום בל תלין.
 - ב. אין שכיר משהא שכרו).

דף קיג

- "אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל" – ומדובר שתבעו כל זמנו (עד שעבר עליו) והשכיר נאמן כנגד אותו היום של תביעה.
- משנה "המלווה את חבירו לא ימשכנו... ולהלן מוכרן בב"ד".
- שמואל – שליח ב"ד – מנתח נתוחי אבל משכוני לא.
- בע"ח עובר על שני לאוין ("לא יחבול ריחיים" – "לא תחבול בגד אלמנה", "לא תבא אל ביתו") אם ממשכן.
- מחלוקת תנאים:
 - ❖ דעה אחת – שליח ב"ד לא ממשכן.

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- ❖ דעה שניה – שליח ב"ד ממשכן.
- ולא ימשכנו דברים שעושים בהם אוכל נפש ונותן מטה מטה (חדא דאכיל עליה וחדא דמזיג עליה) ומצע לעשיר, מטה ומטה ומפיץ לעני. לו אבל לא לאשתו ולבניו. וכדרך שמסדרין בערכין, כך מסדרין בבע"ח.
- רשב"ג, ר' שמעון, ר' ישמעאל ור' עקיבא – כולו סבירא להו, דכל ישראל בני מלכים הן. מלווה צריך לסדר ללווה, משום שנאמר "ולך תהיה צדקה".

דף קיד

- בעיה – מהו שיסדרו בבע"ח? מי גמר "מיכה מיכה" מערכין או לא? יוצא שגם לפי רבי וגם לפי ר' יוחנן אין מסדרין בבע"ח. סידור הקדש –
- ❖ ר' יעקב – אין מסדרין, והטעם: ק"ו מבע"ח, ומה בע"ח שמחזירין – אין מסדרין, הקדש שאין מחזירין – אינו דין שאין מסדרין.
- ❖ ר' יוחנן – מסדרין, והטעם: "נדר בערכך" – מה ערכין מסדרין, אף הקדש מסדרין (ור' יעקב לומד מזה, שגם בהקדש יש דין נדון בכבודו).
- נסיון לסידור בבע"ח מק"ו מערכין וחזרה בהקדש מק"ו מבע"ח אך נדחים.
- אליהו הנביא –
- א. מסדרין בבע"ח, גמר "מיכה" "מיכה" מערכין.
- ב. מנין לערום שלא יתרום דכתיב "ולא יראה בך ערות דבר".
- ר"ש בן יוחאי – קבריהם של גויים אין מטמאים, שנאמר "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם" – אתם קרויים אדם, ואין גויים קרויים אדם.
- "ואם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו", ואם איש עני הוא לא תשכב ועבוטו אצלך, הא עשיר שכיב ועבוטו אצלך.
- "המלווה את חברו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו" –
- ❖ רב ששת – המלווה את חברו אינו רשאי למשכנו, ואם משכנו אינו חייב להחזיר לו, ועובר בכל השמות הללו (אסיפא).
- ❖ רבא – המלווה את חברו אינו רשאי למשכנו, ואם משכנו חייב להחזיר לו. בד"א – שמשכנו שלא בשעת הלוואתו; אבל בשעת הלוואתו – אינו חייב להחזיר לו, ועובר בכל השמות הללו (ארישא).
- ר' יוחנן – משכנו ומת – שומטו מעל גבי בניו (ואין נעשה אצלו כשאר מטלטלין שלהן).

דף קטו

- ת"ר: "לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו" – לביתו אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב. דרשה אחרת – לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לשכר כתף, לשכר חמר, לשכר פונדק, לשכר דיוקנאות. אך אם זקפן עליו במלווה – לא נכנס, דכתיב "משאת מאומה".

בבא מציעא המקבל שדה מחבירו בצורה קלה

- משנה "אלמנה בין שהיא ענייה... לא תחבל בגד אלמנה".
- אלמנה –
- ❖ בין שהיא עניה ובין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה – דברי ר' יהודה.
- ❖ ר' שמעון אומר – עשירה ממשכנין אותה, עניה אין ממשכנין אותה – שאתה חייב להחזיר לה, ואתה משיאה שם רע בשכנותיה.
- ר' שמעון דריש טעמא דקרא ור' יהודה לא דריש בעלמא טעמא דקרא, אך כן דורש טעם דקרא כאשר מפרש הפסוק הטעם.
- משנה "החובל את הריחיים עובר משום... הוא חובל".
- ❖ רב הונא – חבל ריחיים – לוקה שניים (משום ריחיים ומשום "כי נפש הוא חובל"). חבל ריחיים ורכב – לוקה שלוש (משום ריחיים ומשום "כי נפש הוא חובל" וגם משום רכב).
- ❖ רב יהודה – חבל ריחיים – לוקה אחת, ורכב לוקה אחת. חבל ריחיים ורכב – לוקה שניים, ו"כי נפש הוא חובל" דורש לשאר דברים (לרבות שאר כלים של אוכל נפש שעובר בלאו על חבילה בהם).
-
- ❖ רבא – אכל נא – לוקה שניים (משום "נא" ומשום "כי אם צלי אש"), אכל מבושל – לוקה שניים (משום "מבושל" ומשום "כי אם צלי אש"), אכל נא ומבושל – לוקה שלוש (משום כולם).
- ❖ אביי – אין לוקין על לאו שבכללות (דהיינו "כי אם צלי אש").
- נסיון העמדת מחלוקת רב הונא ורב יהודה במחלוקת רבא ואביי – אך נדחה.

דף קטז

- תניא כוותיה דרב יהודה. ההוא גברא דחבל סכינא של בית מטבחיים מחבריה –
- ❖ אתא לקמיה דאביי, א"ל: "זיל אהדריה דהוי ליה כלי שעושים בו אוכל נפש ותא קום בדינא".
- ❖ ולפי רבא – לא צריך למיקם בדינא ויכול לטעון עד כדי דמיהן –
- ואביי סובר שכאן לא יכול לטעון עד כדי דמיהן, שכן זה דברים העשויים להשאיל ולהשכיר. ולפי רבא – סכין של טבחים אין נחשב כדבר העשוי להשאיל ולהשכיר, והטעם: כיוון דמיפגמא – קפדי אינשי ולא מושלי.

סליק המקבל שדה מחבירו

הבית והעליה

דף קטז

- משנה "הבית והעליה של שנים... ועולות לו מן החשבון".
- במשנה מדובר שאי אפשר לבדוק אם בחבטא נפיל או בחבטא נפיל, וכן גם מדובר שיושבים בחצר של שניהם (או רה"ר או באמת נפל ברשות אחד מהם אך שותפין בכה"ג לא קפדי אהדדי) ולכן חולקין (לפי הגובה).
- המציאות – שאחד טוען שמכיר מקצת אבניו והשני אומר "איני יודע" ויש ביניהם עסק שבועה ולכן הראשון נוטל מדין הואיל והשני אין יכול להשבע ישלם.
-
- ❖ רבא – לפי חשבון שבורות.
- ❖ אביי – לפי חשבון שלמות, ומה שמרויח הראשון – א. לבנים העשויות כמלבן שהוא רחב מחבירו. ב. לבנים שמגבלים ומעובדים יפה יותר מחבירם.
- משנה "הבית והעליה נפחתה העליה... והעליון את המעזיבה".
- נפחתה בכמה –
- ❖ רב – ברובה, אדם דר חציו למטה וחציו למעלה.
- ❖ שמואל – בארבעה, אין אדם דר חציו למטה וחציו למעלה.
- והמציאות של בית והעליה, שמדובר שאמר המשכיר "עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך".

דף קיז

- שתי עליות זו על גב זו מהו? איפחית עליונה נחית ודר בתחתונה, איפחית תחתונה מגהו למיסליק לגמרי בעליונה? מי אמרינן יגור בעליה שלמעלה מעליה זו, דשם עליה קיבל עליו, א"ד חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קיבל עליה – וממילא לא יגור בעליה שלמעלה? – תיקו.
- מאי תקרה – יש מקומות שזה "קינים" ו"סנאין" ויש מקומות שזה לווחים.
- כאשר נפחת מעזיבה והתקרה קיימת, אלא שהמים שותתין ויורדין דרך הפתחים ומזיקים לזה שלמטה (לא מדובר כאן בשוכר ומשכיר) –
- ❖ ר' חייא בר אבא – העליון מתקן.
- ❖ ור' אלעאי משום ר' חייא בר' יוסי – התחתון מתקן.
- ונחלקו במחלוקת ר' יוסי ורבנן ב"ב –

בבא מציעא הבית והעליה בצורה קלה

- ❖ שר' יוסי סובר – שעל הניזק להרחיק עצמו, וזה דעת מ"ד שעל התחתון לתקן (ואין כאן מקרה של גירי דיליה שר' יוסי מודה לרבנן, כיוון דפסקי מיא והדר נפלי).
- ❖ ורבנן סברי – שעל המזיק להרחיק עצמו, וזה דעת מ"ד שעל העליון להרחיק עצמו.
- ומחלוקת ר' יוסי ורבנן במשנה היא בחוזק תקרה –
- ❖ שלפי ר' יוסי – מעזיבה אשוויי גומות הוא ועל העליון מוטל.
- ❖ ורבנן סברי – מעזיבה אחזוקי תקרה הוא, ועל התחתון בעי לאחזוקי.
- משנה "הבית והעליה של שניים שנפלו... את יציאותיו".
- ר' יוחנן – בשלשה מקומות שנה ר' יהודה, שאסור לאדם שיהנה מממון חבירו עד שתהא מדעתו ונוחה לו ואלו הן – המקרה במשנתנו, "הנותן צמר לצבע", "מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטריו" – אך כולם נדחו.
- עולא – תחתון אם בא להכביד מותר לו שמחזק את העליון אבל הפוך אסור, וכן עליון שבא להכביד אסור שכן מחליש את התחתון אך להקל מותר לו.
- "אין לא לזה ולא לזה" –
- ❖ ר' נתן – תחתון נוטל שני חלקים, והעליון שלישי.
- ❖ אחרים – תחתון נוטל שלושה חלקים, והעליון נוטל רביע.
- רבה – הלכה כדר' נתן (דדינא הוא ונחית לעומקא דדינא), והסברא היא – כמה מפסיד עלייה בבית (לבית) שלישי, ולכן יש לו שלישי.
- משנה "וכן בית הבד שהוא... אין שומעין לו".

דף קיח

- נפחתה בכמה:
- ❖ רב – ברובה, אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה.
- ❖ שמואל – בארבע, אין אדם זורע חציו למטה וחציו למעלה.
- ונצרך מחלוקת זו בדירה וגם מחלוקת של בית הבד, דאי אשמעינן דירה – בהא קאמר שמואל משום דלא עבידי אינשי דדיירי פורתא הכא ופורתא הכא, אבל לענין זריעה – עבידי אינשי דזרעי הכא פורתא והכא פורתא, אימא מודה לרב – קמ"ל.
- זמן ב"ד – שלושים יום, חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתיה, וה"מ היכא דקא מיכוין לאקנויי ליה, אבל הכא אשתמוטי הוא דקא משתמיט.
- צריך את שני המקרים – גם של פועל, וגם של כותלו סמוך לגינת חבירו, דאי אשמעינן קמייתא – "שם הגיעוך", אין שומעין לו, משום דלית ליה אגרא. אבל אצל פועל כן שומעין – כיוון שקיימא לאגרא, ואי אשמעינן איפכא, היינו אומרים דהכא בפועל, שמשקבל עליו אין שומעין לו, משום דאית ליה אגרא גביה; אבל בכותל דלא אימא שומעין לו, קמ"ל.

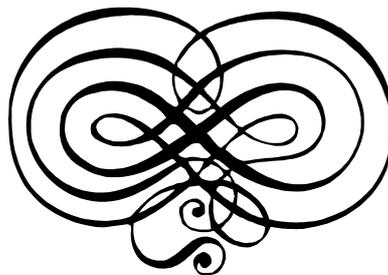
בבא מציעא הבית והעליה בצורה קלה

- האומר לפועל טול מה שעשית בשכרך, בהפקר: בהגבהה – לא שומעין לו, בהבטה – שומעין לו.
- משנה "המוציא זבל לרשות הרבים... את מלאכתו לפני שלושים יום".
- מתניתין דלא כר' יהודה, דלשיטתו מוציא זבל לרשות הרבים כל שלושים יום וגם פטור על ההיזק מזה.
- אבוי – ר' יהודה, רשב"ג ור' שמעון – כולהו סבירא להו, כל מקום שנתנו לו חכמים רשות והזיק – פטור.
- ת"ר: החצב שמסר לסתת – הסתת חייב. הסתת שמסר לבנאי – הבנאי חייב... הבנאי שמסר לאדריכל – האדריכל חייב. ואם הניח אבן על הזימוס והזיקה, אם בקבלנות – אז כולן חייבים. ואם בשכירות – אז האחרון חייב.
- משנה "שתי גנות זו על גב זו והירק בנתיים... וליטול הרי היא שלו והשאר של תחתון".
- רבא – בעיקרו, כ"ע לא פליגי דשל עליון. כי פליגי בנופו, האם אזיל בתר עיקרו או לאו –
 - ❖ לפי ר' מאיר – אזיל בתר עיקרו.
 - ❖ ולפי ר' יהודה – לא אזיל בתר עיקרו.

דף קיט

- כל שהעליון יכול לפשוט, אמרי דבי ר' ינאי – ובלבד שלא יאנס.
- בעי רב עגן – מגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו, מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו מאי? תיקו.
- אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש – הלכה כר' שמעון.

סליק הבית והעליה וסליקא לה מסכת בבא מציעא

נספח: חיוב מזוזה בבית שכור

הקדמה

- א. פשט בדברי התוספות ד"ה לא יטלנה
- ב. דיני תשלומים לגבי השארת המזוזה
- ג. מניין שמזוזה חובת הדר היא?
- ד. מחלוקת רש"י ותוס' רא"ש בגדר חיוב השוכר במזוזה
- ה. הסברי הראיות לכל שיטה בפני עצמה

סיום

חיוב מזוזה בבית שוכר¹

(ב"מ דף קב ע"א)

הקדמה

- א. פשט בדברי התוספות ד"ה לא יטלנה
 - ב. דיני תשלומים לגבי השארת המזוזה
 - ג. מניין שמזוזה חובת הדר היא?
 - ד. מחלוקת רש"י ותוס' רא"ש בגדר חיוב השוכר במזוזה
 - ה. הסברי הראיות לכל שיטה בפני עצמה
- סיום

הקדמה

ראיתי לנכון לפני שנברר את הסוגיא, להקדים הקדמה קצרה על מהותה של המזוזה: מגמתה של התורה היא לרומם את החיים ואת כל מרכיביהם, ללא יוצא מן הכלל, ולכן ישנן מצוות שפונות לחקלאות וישנן כאלה שפונות לאדם הפרטי וישנן כאלה למשפחה, ואכן גם ביתו של האדם איננו מחוץ לתחום המצוות, והמצווה המרכזית שהתורה ייעדה לו היא מצוות מזוזה.

הבית עלול לגרום לשכחת האמונה, הנה אדם שוכן לו בתוך ביתו, בתוך מקום מבטחיו, הכל אטום ואין מה לדאוג, הכל בסדר, והאמת היא שכדי שהחיים ימשיכו בזרימתם ויתקדמו, יש צורך לזכור תמיד את מקור החיים ולכן קובעים את המזוזה בפתח הבית, כדי לא לשכוח ולזכור כל פעם שנכנסים את יסודות האמונה, את ה"שמע ישראל" הכתובים בה בין היתר, וזה גם מסביר את דברי הרמ"א² וז"ל "יש אומרים כשאדם יוצא מן הבית יניח ידו על המזוזה ויאמר ד' ישמר צאתי וגו' וכן כשיכנס אדם לבית יניח ידו על המזוזה", שע"י זה זוכרים בעניינה של המזוזה שהיא יסודות האמונה³.

פשט בדברי התוספות ד"ה לא יטלנה

הנה איתא בסוגייתנו⁴ וז"ל "ת"ר המשכיר בית לחבירו, על השוכר לעשות לו מזוזה, וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויוצא, ומנכרי נוטלה בידו ויוצא. ומעשה באחד שנטלה בידו ויצא, וקבר אשתו ושני בניו. מעשה לסתור? אמר רב ששת – ארישא", והטעם

¹ אין מטרת חיבור זה לפסוק הלכה.

² יו"ד סימן רפה ס"ב.

³ וראה רמב"ן סוף פרשת בא [הערת חברותי ר' יהודה וינגוט].

⁴ ב"מ דף קב ע"א.

איתא בגמרא לעיל⁵ שהטעם שעל השוכר לעשות מזווה ולא על המשכיר שכן "מזווה חובת הדר היא", ועוד אומרת הגמרא, שאם יוצא השוכר מהבית (לאחר גמר השכירות), חייב להשאיר את המזווה ולא יטלנה בידו ויצא, ושואל תוספות⁶ על נקודה זו, לכאורה קשה משמואל דאמר במסכת שבת⁷ שמותר להטיל ולהתיר ציצית מבגד לבגד, ואולם הכא כתוב מפורש בברייתא שאין ליטול את המזווה (ואדרבה משמע בגמרא דילן שנענש על כך), ולכאורה יש לשאול על קושיית תוס' גופא, מאי איריא בין מזווה לטלית? אולי ישנם דינים חלוקים? דבר המביא אותנו לתת עומק בהסבר השאלה.

הגמרא במנחות⁸ אומרת וז"ל "אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית...", וביאר רש"י במקום: "טליתות הראויין לציצית, אע"פ שמקופלת ומונחת בקופסא – חייבת בציצית, דהואיל ועומדת להתכסות בה, אשר תכסה בה' קרינא ביה", משמע אם כן, שסובר שמואל שהטלת ציצית זוהי חובת הטלית, חובת החפצא ולא חובת הגברא.

ולפי זה נפרש את קושיית תוס' כך: אם שמואל מתיר בטלית להתיר מבגד לבגד ואין רואה בזה שום בזיון או בעיה במצווה – ושם החיוב הוא בגוף המצווה (שכן טלית לשיטתיה חובת החפצא) ולא בגברא – כ"ש שיש להתיר לכאורה, כאשר אנו עוסקים בחיוב גברא (שכן מזווה חובת הדר היא ואין מאן דפליג) שזה מהווה פחות בזיון ובעיה בגוף המצווה, שכן החפץ כשלעצמו לא "זקוק" למצווה, מה שאין כן בטלית שהחפץ עצמו "זקוק" למצווה, וממילא אי קיום המצווה או הסרתה במזווה פחות חמור, ואם כן יקשה אם שמואל מתיר בחמור, למה שלא יתיר במזווה הקלה יותר? ומתרץ התוס' שמזווה שאני, שכן ברגע שנוטלה אז הבית נשאר ללא שמירה רוחנית ובאים מזיקים וזה גורם להזיק לדיירים ויש לדקדק בלשון התוס' שכותב "וכשנוטלה כאילו מזיק אותן שידורו בבית", למה כתב בלשון "כאילו" מזיק אותן? הרי המזווה היא ה"מגנא ומצל"א" על הדרים בבית ממש כדאיתא במנחות⁹, וממילא כשנוטלה אין מה שיגן ויש כאן הזיק לדיירים, ואולי אפשר לומר, שכיוון שזה הזיק שבא בממילא נקט לשון "כאילו מזיק אותן", שהרי לא מזיק בידיים, אלא כביכול נוטל מגן אך לא יורה את החץ עצמו.

⁵ דף קא ע"ב.

⁶ ד"ה לא יטלנה.

⁷ דף כב ע"א.

⁸ דף מא ע"א.

⁹ דף לג ע"ב, וז"ל הגמרא התם: "אמר רבי חנינא, בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת בשר ודם, מלך יושב מבפנים ועם משמרין אותו מבחוץ. מדת הקב"ה אינו כן – עבדיו יושבין מבפנים והוא משמרין מבחוץ, שנאמר (תהילים קכא): 'ה' שומרך, ה' צלך על יד ימינך'".

דיני תשלומים לגבי השארת המזוזה

לפי האמור בתוספות שסיבת חיוב השארת המזוזה היא לצורך הדיירים הבאים, שיש מניעת נזק בהשארת המזוזה על הדיירים הבאים, ואין לנוטלה משום הכי, יש לשאול שאלה מרכזית, האם על השוכר שכרגע עוזב את הבית ומשאיר למעשה את המזוזה, האם יקבל תשלום על הנאה זאת (בהנחה שמקפיד על דמיה) שמהנה את הדיירים הבאים או לא?

הב"ח¹⁰ כותב וז"ל 'ולפי זה חייב הבא לדור בביתו אחריו לשלם לראשון דמי המזוזה שהניח בביתו, וכן כתב הר"ר מנוח מביאו הבית יוסף', ולפי דבריו אכן יש לשלם לראשון שעזב, וכן פסק הרמ"א¹¹ וז"ל 'ואם הקפיד על מעותיה השני צריך לשלם לו', ויש לשאול, אטו מחמת שזה עשה כהלכה ולא עבר על תקנת חכמים שלא ליטול את המזוזה, יצא נשכר ויקבל תשלומים? לכאורה הסברא לא נותנת זאת! ובפשטות אפשר לומר שכאן אין רק מניעת היזק אלא יש כאן פעולה (אמנם בשב ואל תעשה) של שמירה והגנה על דיירי הבית, וההגנה הזאת גורמת לזה שנחשב נהנה מעצם המזוזה, ולפום זה הרי מהנה את דיירי הבית ויש להם לשלם לו על כך (ולפי זה נחדד את מה שאמרנו לעיל לגבי נקיטת הלשון "כאילו" בתוספות, שהסרת מזוזה זה בעצם הסרת "מגן אקטיבי" ולא "פסיבי" בלבד).

"וכשיצא לא יטלנה בידו", מביא הפתחי תשובה¹² שמהטעם הזה פסק בשו"ת שיבת ציון¹³ שמי שמכר ביתו ולא כתב "עם כל מה שבתוכו" ורוצה המוכר ליטול המזוזות הקבועים ביתדות בפתחי החדרים, שהדין עם הלוקח! ואף שפסקנו בחו"מ¹⁴ שהמוכר בית – לא מכר אלא כל מה שמחובר בטיט, אבל מה שמחובר ביתדות לא מקרי חיבור וכו', ה"מ דווקא בדבר שהמוכר יכול להחזיק בו גם אחר המכירה, מה שאין כן במזוזות דאינו רשאי ליטול, ואין לו אלא תביעת דמים, א"כ נקרא הלוקח מוחזק ואפילו לצאת ידי שמים אין צריך לשלם לו.

וראיתי להגרי"ש אלישיב שליט"א בהערותיו על המסכת, שהביא תשובה זו והוסיף וז"ל "אכן נראה דאם הניח מזוזה יקרה, יכול לטול מהשוכר הפרש המחיר שבין המזוזה הכשרה למזוזה המהודרת שהניח לו, דלגבי הפרש לא נדון כמחובר".

¹⁰ יו"ד סימן רצא ס"ב.

¹¹ שם.

¹² שם ס"ח.

¹³ סימן קי.

¹⁴ סימן ריד ס"א.

מנין שמזוזה חובת הדר היא?

רש"י אצלנו בסוגיא כותב וז"ל "דדרשינן (ב)מנחות, 'ביתך' – דרך ביאתך למי שנכנס ויוצא לה זה הדר בה", הטעם לפי רש"י, זה מדרשת הגמרא במנחות, ביתך – ביאתך, שזה קאי על הדר בתוכה, וכעין זה כתב רש"י בעז"ז¹⁵, טעם אחר כתב השיטה בשם ר' יונתן וז"ל "כלומר על השוכר לעשותה לפי שהיא עשויה לשמירה מי שהוא בבית כדאמרינן באגדה שלא כמדת ב"ז...".
והנה רש"י בפסחים¹⁶ כתב וז"ל "לפי שהיא משמרתו וכתוב ביתך ביאתך נכנס ויוצא בה...".

ויש להתבונן בדברי רש"י שהוסיף טעם נוסף, שכתב "לפי שהיא משמרתו". ונראה בפשטות שטעם זה כעין הטעם שכתב השיטה בשם ר' יונתן שהבאנו לעיל, יוצא אם כן שרש"י סובר שיש שני טעמים, אחד זה מדרשת הגמרא ביתך – ביאתך, ואחד זה מטעם רוחני שמשמרת את הדר בתוכו, ולכן היא חובת הדר והעיר כבר בסוגייתינו המהר"ץ חיות, שלפי רש"י עיקר הטעם משום שכתוב ביאתך, ומפני שהיא משמרתו הוסיף רש"י לסניף בעלמא.

מכל מקום, יש להבין מדוע נקט דווקא בפסחים טעם נוסף, ואילו בשאר המקומות שמציין רש"י את סיבת החיוב לדר בבית לא נקט הכי?

ואולי אפשר לתרץ, שבעצם אין כאן שני טעמים (ודלא כהבנת המהר"ץ חיות), אלא "לפי שהיא משמרתו" זוהי מעין סברת התורה (מעין טעמא דקרא) למה החיוב על מי שדר, שכן החיוב נלמד מהדרשה של "ביתך" – ביאתך, והסברא בזה שהרי המזוזה היא שמירה על הזרים בתוכה ולשם כך עשויה ולכן היא חובת הדר, ואם כן זה בעצם טעם אחד, ולפום זה נשאל מדוע דווקא בפסחים הוזקק רש"י לחדד ענין זה?

הסוגיא בפסחים¹⁷ עוסקת באדם המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר בניסן, על מי מוטלת חובת הבדיקה, האם על השוכר או על המשכיר, ומנסה הגמרא להביא ראיה מגמרא דילן שעל השוכר לעשות מזוזה, ולכאורה הוא הדין גם בבדיקה של החמץ, ודוחה הגמרא, שאין לדמות שכן מזוזה שאני שהיא חובת הדר בה, ועל זה קאי רש"י ומבאר את החילוק המיוחד שיש במזוזה, שהוסיף את "טעם דקרא" שלכאורה היינו באים ואומרים בבדיקת חמץ שהיא דרבנן, שנתקן בה על השוכר כמו מזוזה למרות שהיא חובת הדר, שכן "כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון", ולכן בא רש"י לשלול הבנה זו ולומר שאי אפשר ללמוד מזוזה לשאר דברים שכן יש בה מיוחדות בזה שהיא חובת הדר בה, שכן משמרתו, ואין ללמוד מכאן לדברים אחרים.

¹⁵ דף כא ע"א.

¹⁶ דף ד ע"א ד"ה חובת הדר.

¹⁷ וז"ל "המשכיר בית לחבירו בארבעה עשר על מי לבדוק על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא או דלמא על השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קאי ת"ש המשכיר בית לחבירו על השוכר לעשות לו מזוזה התם הא אמר רב מרשיא מזוזה חובת הדר היא הכא... "

מחלוקת רש"י ותוס' רא"ש בגדר חיוב השוכר במזוזה

מרש"י הכא, משמע ששוכר חייב מהתורה בשימת מזוזה וכן כתב הפני יהושע בפסחים¹⁸ וכן כתב הדבר אברהם¹⁹ וז"ל "... דלרש"י הדר חייב מדאורייתא, ולא בעינן ביתך כלל".

התוס' רא"ש המובא בשיטה סובר שהחיוב מדרבנן וז"ל "חובת הדר היא אין לפרש דמדאורייתא הדר בו חייב במזוזה אפילו אין הבית שלו, דהא תניא בפרק התכלת השוכר בית בחו"ל כל שלושים יום פטור מן המזוזה מכאן ואילך חייב, והיינו מדרבנן משום דנראה כאילו היא שלו... והכא נמי ביתך כתיב ולא בית אחרים...".

ויש לעמוד על מחלוקת זאת²⁰, ונראה שורש מחלוקתם היא, האם חיוב התורה מצריך, "ביתך" – ביאתך דהיינו עצם שאדם גר שם ותו לא, וזה נראה דעת רש"י, או דלמא התורה מצריכה עוד תנאי בנוסף לזה שיגור שם, שיהיה בית זה גם ביתו, וא"כ צריך תרתי וזה סברת התוס' רא"ש.

הסברי הראיות לכל שיטה בפני עצמה

דרשת ה"ביתך" – ביאתך, שלכאורה קשה על שיטת התוס' רא"ש דנראה שהתורה מצריכה רק שידור שם ותו לא, כתב הרא"ש דתרי ביתך כתיבי, וא"כ אייתר אחד לדרשה שצריך שיהיה גם ממש ביתו שלו.

הלשון "חובת הדר היא" על פניה מסתדרת יותר לשיטת רש"י, אך הרא"ש יפרש כמו שהוא עצמו כותב "וה"פ חובת הדר היא כלומר אדם שיש לו בתים ואינו דר בהם אינו חייב לקבע בהן מזוזה הילכך זה השוכר אם רצה יעשה מזוזה".

ראיית התוס' רא"ש מהגמרא בפרק התכלת שאומרת שהשוכר בית בחו"ל כל שלושים יום פטור מן המזוזה ומכאן ואילך חייב – שמשמע מדרבנן, ואילו מהתורה אין חיוב על השוכר, ראיתי לדבר יעקב בסוגיתנו שתירץ אליבא דרש"י, שכן תוס'²¹ כותב שכל שלושים יום פטור דלאו בית דירה הוי, וא"כ בחו"ל באמת חייב בעיקרון שוכר, רק שהפטור ב – שלושים יום הראשונים זה מדין שאין זה בית דירה דידיה, וא"כ מיושב רש"י, שגם לפיו לא די שהוא גר שם בלבד אלא בעינן גם שיקרא מקום דירין שלו (גדר בתוך גדר ברש"י) לאפוקי מקום ארעי עד שלושים יום וזה לפי הגמרא בבא בתרא²² דבנשתהה שם שלושים יום הרי הוא כאנשי העיר.

¹⁸ דף ד ע"א.

¹⁹ ח"א סימן לו אות א.

²⁰ ע"פ הדבר אברהם.

²¹ מנחות דף מד ע"א ד"ה טלית.

²² דף ח ע"א.

סיום

ונסיים בדברי הרמב"ם בהלכות מזוזה²³ "חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל עת שיכנס ויצא יפגע ביחוד שמו שלהקב"ה, ויזכור אהבתו, ויעור משנתו ושגייתו בהבלי הזמן, וידע שאין שם דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. אמרו חכמים: כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו, וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו – מוחזק שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר 'חונה מלאך השם סביב ליראיו ויחלצם'".

²³ פ"ו הי"ג.